

TAISTELU HUOMISEN KUUBASTA

**Amerikan kuubalaisyhteisön diasporisen identiteetin ilmeneminen
tapauksessa Elián Gonzalez**

Jenni Hakala

Valtio-opin pro gradu –tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Marraskuu 2003

Julkaisupaikka Jyväskylän yliopisto		Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos	
Tekijä Hakala, <u>Jenni</u> Marika		Ohjaaja Keränen, Marja	
Työn nimi Taistelu huomisen Kuubasta – Amerikan kuubalaisyhteisön diasporisen identiteetin ilmeneminen tapauksessa Elián Gonzalez			
Oppiaine Valtio-oppi	Työn laji Pro gradu –tutkielma	Aika Marraskuu 2003	Sivumäärä 87
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielma tarkastelee Yhdysvaltain ja Kuuban välillä marraskuusta 1999 kesäkuuhun 2000 käytyä kiistaa kuubalaispoika Elián Gonzalezista ja erityisesti Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön kamppailua Eliánin pitämiseksi U.S.A:ssa. Kiistan eri osapuolet valjastivat Eliánin omien poliittisen pyrkimystensä välineeksi ja tapauksesta tuli kuukausia kestänyt propaganda- ja huoltajuussota sekä maailmanlaajuinen mediasirkus.</p> <p>Tutkielmassa analysoidaan sitä, miten Yhdysvalloissa asuvat kuubalaispakolaiset ovat politisoineet oman maahanmuuttajastatuksensa. Viitekehyksessä Amerikan kuubalaisyhteisöä ja sen identiteetinmuodostusta tarkastellaan mm. Benedict Andersonin kuvitellun yhteisön käsitteen ja Michael Billigin banaalin nationalismin käsitteen avulla. Myös mm. Avtar Brahmin ajatukset nykyajan diasporista, diasporisesta identiteetistä ja yksilöiden ja kollektiivien identiteetinmuodostuksesta ovat olleet tärkeänä lähteenä. Tutkittaessa kuubalaispakolaisten asemaa maastamuuton historiallisissa ja poliittisissa konteksteissa voidaan nähdä se, miten kansallinen identiteetti ilmaistaan arkipäivän elämässä kuvitellun yhteisön kautta. Keskeisenä kuubalaisten kulttuuria, historiaa ja kansallista identiteettiä käsittelevänä lähteenä on ollut Louis A. Pérez Jr:n teos On Becoming Cuban. Tätä taustaa vasten analysoidaan sitä, miten Amerikan kuubalaiset käyttivät diasporista identiteettiään ja kansallisia symbolejaan politiikan välineinä Eliánin tapauksessa.</p> <p>Tutkimusaineistona käytetään Yhdysvaltain kuubalaisten vaikuttajien haastatteluita Yhdysvaltalaisen PBS -televisiokanavan Saving Elián –dokumenttiohjelmassa sekä kiistan aikaista uutisointia Eliánin kohtalon käänneistä. Aineiston avulla muodostuu kuva Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön epätoivoisesta kamppailusta niin oman yhteisön vaikutusvallan ja sisäisen yhtenäisyyden ylläpitämiseksi kuin Fidel Castron kaatamiseksi. Yhtenä yhteisön keskeisenä pyrkimyksenä on myös Kuuban johtaminen uuteen ja parempaan tulevaisuuteen. Näihin päämääriinsä pyrkiessään yhteisö käyttää hyväkseen erityistä siirtolaisasemaansa sekä tiukasti säilyttämänsä kuubalaista kansallista perintöä ja identiteettiä. Tutkielmassa todetaan, että Miamin kuubalaisyhteisö on kuitenkin hajanaisempi kuin minä se julkisuudessa yleensä näyttäytyy. Eliánista käyty kiista paljasti, että yhteisön sisältä löytyy asenteiden kirjo jyrkän Castron–vastaisesta ajattelusta dialogin ja kauppasaarron purkamisen kannattajiin. Kuuban tulevaisuus näyttää riippuvan pitkälti siitä, jatkaako Yhdysvallat valitsemallaan tiellä vai etsiikö se uusia maltillisia toimintamalleja Kuuban tilanteen ratkaisemiseksi.</p>			
Avainsanat Kuuba – diaspora – Yhdysvallat – kansallinen identiteetti – Elián Gonzalez			

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 VIITEKEHYS	7
2.1 KUVITELLUN YHTEISÖN BANAALIA NATIONALISMIA	8
2.1.1 Kieli	9
2.1.2 Muisti ja unohtaminen kansallisen identiteetin muodostumisessa	12
2.2 ME JA MUUT IDENTITEETIN MUOTOILUSSA	16
2.2.1 Postmodernit identiteetit ja identiteettipolitiikka	19
2.2.2 Diasporinen identiteetti	22
2.2.3 Diasporan tila ja rajat	24
2.2.4 Diaspora ja koti	27
3 TAISTELU KUUBALAISESTA IDENTITEETISTÄ	31
3.1 CUBA LIBRE – IRTI ESPANJAN VALLASTA	31
3.2 KUUBALAISSUUS KAHDEN TULEN VÄLISSÄ	37
3.3 1950 -LUVUN KRIISI JA VALLANKUMOUS	42
3.4 KUUBALAISTEN MAASTAMUUTTO YHDYSVALTOIHIN	48
3.4.1 Miamin kuubalaisyhteisö ja maastamuuton merkitys	54
3.5 NYKYINEN TILANNE	58
4 ELIÁN GONZALEZ – IHME, SYMBOLI JA PELASTAJA	60
4.1 AINEISTO	62
4.2 INTOHIMON POLIITIKKAA	63
4.2.1 Vapauden ja demokratian puolesta	67
4.2.2 Kultaisia maahanmuuttajia vai Miamin mafia?	70
4.3 MITÄ ELIÁNIN JÄLKEEN?	73

5 LOPUKSI	79
LÄHTEET	82

79
82

1 JOHDANTO

Haluan johdattaa lukijan työhöni walesilaisen Manic Street Preachers –yhtyeen Elián Gonzalezista kirjoittamalla laululla, jossa kiteytyy hyvin, mitä kaikkea seuraavassa on luvassa:

Baby Elián

Blockades won't win you more votes
A Cuban Adjustment Act
Offer the world a dream
Dress it up – it's blackmail

Internal matter they say
For 2 million dollars a day
Maybe a future in film
But Cuban boxers still win

Kidnapped – to the promised land
The Bay of Pigs
Or baby Elián
Operation – Peter Pan
America
The devil's playground

Across the unfair divide
Where black will never meet white

So read my token lips
As if they never exist

You cannot buy a nation
Not even the Miami mob
We follow a shining path
That you will never destroy

Running - to sustain
Modernity
Without the pain

Embrace – the nevermore
Before we go
We never saw

You don't just sit in a rockin chair
When you've built a revolution

(Manic Street Preachers, 2001)

Kuusivuotias kuubalaispoika Elián Gonzalez nousi hetkessä julkisuuteen, kun Yhdysvaltain rannikkovartiosto poimi hänet Floridan edustalta 25. marraskuuta 1999. Hän oli lähtenyt Kuubasta pakolaislautalla, joka upposi. 11 lautalla ollutta kuubalaista kuoli – heidän joukossaan myös Eliánin äiti ja isäpuoli – mutta Elián pelastui takertumalla auton sisärenkaaseen. Pelastumisensa jälkeen Elián sijoitettiin Miamiin kaukaisten sukulaistensa huostaan. Fidel Castro ja Eliánin isä

vaativat Eliánin palauttamista Kuubaan, mutta pojan Floridan sukulaiset kieltäytyivät ja aloittivat oikeustaistelun hänen pitämisekseen Yhdysvalloissa. Yhdysvaltain hallitus ilmoitti, että floridalainen oikeusistuin päättää asiasta, elleivät pojan isä ja Floridassa asuvat sukulaiset pysty sopimaan asiasta keskenään.

Yhdysvaltain maahanmuuttolain mukaan Yhdysvaltain maaperälle asti päässeitä kuubalaisia ei saa karkottaa ilman tutkintaa ja käytännössä he saavat pysyvän oleskeluluvan vuoden kuluttua, jos heillä ei ole rikollista taustaa. Merellä kiinni saadut laittomat Kuuban pakolaiset puolestaan palautetaan heti takaisin. Siitä huolimatta, että kommunistisella Kuuballa ja Yhdysvalloilla ei ole ollut täysiä diplomaattisuhteita vuodesta 1961 lähtien, maiden viranomaisten kerrottiin alusta alkaen neuvotelleen Eliánin kohtalon ratkaisemiseksi. Lain mukaan pojan huoltajuus olisi kuulunut lähimmälle sukulaiselle eli Eliánin isälle, Juan Miguel Gonzalezille. Pojan isä aiottiin kutsua Miamiin hakemaan poikansa kotiin ja alussa kaikki merkit viittasivatkin siihen, että Elián palautettaisiin varsin nopeasti Kuubaan.

Elián Gonzalezin kohtalosta syntyi kuitenkin hyvin pian laajat mittasuhteet saavuttanut poliittinen kiista, jossa osapuolina olivat ainakin Floridan vaikutusvaltainen kuubalaisyhteisö, Kuuban hallitus, amerikkalaiset poliitikot ja Yhdysvaltain liittohallinto. Myös monet muut tahot, kuten kirkkojen edustajat, Yhdysvaltain silloiset presidenttiehdokkaat ja Eliánin Kuubassa asuvat isoäiditkin yrittivät osaltaan vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Kuubassa Eliánista tuli siepattu kansallissankari ja Floridan kuubalaisten Castron vastustajien keskuudessa nuori vapaustaistelija. Kuuban kommunistinen puolue järjesti miljoonia kuubalaisia liikkeelle saaneita mielenosoituksia, joissa vaadittiin Eliánin palauttamista takaisin Kuubaan. Floridassa puolestaan satojen tuhansien Kuuban kommunistihallintoa paenneiden siirtolaisten mielestä poikaa oltiin palauttamassa pahan valtakuntaan.

Eliánista syntyneen kohun taustalla ovat Kuuban ja Yhdysvaltain Fidel Castron valtaan noususta asti yli 40 vuotta jatkuneet huonot suhteet. Näennäisesti kuubalaiset osoittavat mieltään vain Eliánin palauttamiseksi kotiin, mutta taustalla on yritys pakottaa Yhdysvaltain hallitus lieventämään tiukkaa politiikkaansa Kuubaa kohtaan. Yhdysvaltain oikeiston mielestä Kuuba on köyhä diktatuuri, jossa Elián ei missään tapauksessa olisi voinut elää onnellista elämää. Myös Floridaan paenneiden kuubalaisten mielestä Castron hallitus käytti Eliánin isää hyväkseen, eikä hän siksi

voinut heidän mielestään vapaasti puhua poikansa puolesta. Eliánin kohtalon nopeaa politisoitumista selittää osaltaan myös Yhdysvaltain pelko uudesta 1980-luvun alun kaltaisesta hallitsemattomasta pakolaisaallostaa Kuubasta Floridaan. Fidel Castrolle Kuuban pakolaisten pyrkiminen Yhdysvaltoihin on sekä nöyryytys että poliittinen valtti, jolla pelata Yhdysvaltoja vastaan.

Kiista Eliánin kohtalosta venyi lopulta monien kuukausien pituiseksi mediasirkukseksi eri osapuolten käyttäessä kaikkia mahdollisia keinoja joko Eliánin palauttamiseksi Kuubaan tai hänen Yhdysvaltoihin jäämisen puolesta. Vasta kesäkuun lopussa saatiin lopullinen korkeimman oikeuden päätös, jonka mukaan Eliánin lähdölle ei ollut esteitä ja 28.6.2000 Elián pääsi vihdoinkin lähtemään isänsä kanssa Kuubaan. Havannan kaduilla heitä oli vastassa noin 250 000 kuubalaista toivottamassa Eliánin tervetulleeksi takaisin seitsemän kuukauden poissaolon jälkeen. Ensimmäiset viikkonsa Kuubassa Elián vietti Havannassa Kuuban turvallisuusjoukkojen vartioimassa talossa ennen kuin hän perheineen palasi Kuuban pohjoisrannikolle kotikaupunkiinsa Cardenasiin.

Päällisin puolin Eliánin tapaus oli vain yksi niistä tuhansista huoltajuuskiistoista, joita vanhemmat käyvät lapsistaan kaiken aikaa ympäri maailmaa, ja jotka harvoin ylittävät uutiskynnyksen. Yhdysvaltoihin pyrkivät kuubalaispakolaiset ovat myös niin jokapäiväinen ilmiö Floridassa, ettei heihin enää juurikaan kiinnitetä huomiota. Miksi sitten juuri Eliánista nousi niin suuri ja maailmanlaajuinen kohu? Itsekin seurasin melkein seitsemän kuukauden ajan uutisia Eliánin vaiheista. Koko tapaus muistutti pian television jännityssarjaa ja Eliánin kohtalossa saattoi melkein päivittäin odottaa uutta ja odottamatonta käännettä. Minua alkoi kiinnostaa, mistä koko ilmiössä pohjimmiltaan oli kysymys ja mitä kaikkea kohun taustalta löytyy. Erityisesti mielenkiintoni kohdistui Yhdysvaltoihin paenneiden Castron vastustajien historiaan, nykyiseen asemaan ja intresseihin. Kuubalaisten kohdalla voidaan puhua jopa maanpakolaisuuden perinteestä ja heidän maastamuutonsa on useimmiten kohdistunut Yhdysvaltoihin ja siellä erityisesti Floridaan ja Miamiin. Maastamuutosta on myös kehkeytynyt Kuuban ja Yhdysvaltain välisten ongelmallisten ja vihamielisten poliittisten suhteiden koetinkivi ja monesti kuubalaispakolaisiin liittyvät asiat ovat Yhdysvalloissa erittäin tulenarkoja. Miamin kuubalaisyhteisö on politisoinut tilanteensa ja käyttänyt vaikeaa

asemaansa välineenä Kuuban tilanteen ratkaisemiseksi haluamallaan tavalla. Tutkielmani näkökulma tarkentuikin lopulta Miamin kuubalaisten kansallisen identiteetin ja kansallisten symbolien ilmenemiseen Elián Gonzalezin tapauksessa. Keskityn pro gradu –työssäni analysoimaan Eliánin tiimoilta haastateltujen Amerikan kuubalaisten ajatuksia tapauksesta. Käsittelen myös heidän mietteitään Eliánin tapauksen vaikutuksista Floridan kuubalaisyhteisöön ja Kuuban tulevaisuuteen.

Kansallista identiteettiä käsittelevää tutkimusta on tehty hyllymetreittäin. Myös maailman yhä lisääntyviä maastamuuttoliikkeitä tutkitaan ahkerasti, mutta monesti niitä lähestytään kulttuuriantropologian näkökulmasta tai tutkimus keskittyy nykyaikaisen globalisoituvan ja teknistyvän maailman ilmiöihin, kuten työsiirtolaisuuteen. Jokaisen diasporan taustalla ovat omat erityiset poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset ja historialliset suhteensa. Floridan kuubalaisten tilanteen tekee mielestäni erityisen mielenkiintoiseksi se, että yhteisö joutuu tasapainottelemaan kotimaansa Kuuban ja yhdysvaltalaisen valtakulttuurin välillä. Lisäksi Fidel Castron yli 40-vuotinen kommunistinen vallankumous on maailmassa ainoa laatuaan, kuten myös Yhdysvaltoihin paenneiden kuubalaisten yhtä pitkäksi venynyt taistelu Castron hallinnon kaatamiseksi. Eliánin tapaus tutkimuskohteena toimii mielestäni erityisesti kuubalaisten historian ja nykypäivän välisen jännitteen yksittäisenä ilmentäjänä. Eliánista käydyn taistelun kautta ja tutkimalla kuubalaisten reaktioita Eliánin kohtaloon voidaan päästä lähelle kuubalaisten kansallisia muotoiluja ja poliittisia tavoitteita.

Tässä työssä kuubalaisten diaspora nähdään poliittisena tilana, jonka puitteissa erityinen identiteetti käsitteellistetään. Teoriaa käsittelevässä kappaleessa pyrin sijoittamaan Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön laajempaan viitekehykseen hahmottelemalla kansallisen identiteetin muodostumista ja diasporisia identiteettejä teoriakirjallisuuden valossa. Tarkastelen diasporaa tilana sekä rajojen ja kodin käsitteiden kautta. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi kuubalaispakolaisten asemaa maastamuuton historiallisissa ja poliittisissa konteksteissa. Peilaan Eliánin tapauksen politisoitumista siihen, miten kuubalaisten kansallinen identiteetti on syntynyt 1800-luvulta lähtien ja miten he ovat ennen käyttäneet identiteettiään politiikan välineenä. Lopuksi tarkastelen sitä, miten Miamin kuubalaisyhteisö käytti diasporista

identiteettiään ja kansallisia symbolejaan politiikan välineenä juuri Eliánin tapauksen aikana sekä Eliánin tapauksen esiin nostamia keskusteluja Kuuban ja kuubalaispakolaisten tulevaisuudesta.

2 VIITEKEHYS

Maasta lähtemisellä on Kuubassa pitkät perinteet. Kuubalaiset ovat 1800-luvulta lähtien lähteneet pakoon niin Espanjan siirtomaahallintoa, Yhdysvaltain invaasiota ja miehitystä, Yhdysvaltain tukemia diktaattoreja kuin Castron hallinnon ideologiaa ja puutteitakin. Itsenäisyysotien aikana 1860- ja 1890-lukujen välillä vaikeiden ajanjaksojen perättäiset syklit aiheuttivat uusia maastamuuttoaaltoja niin nopeaan tahtiin, että muodostui pitkä, yhtäjaksoinen, diasporan mitat täyttänyt maastamuuton kausi. Siirtolaisia saapui Yhdysvaltoihin jatkuvasti ja he asettuivat uusiksi yhteisöiksi erityisesti Floridan rannikolle. (Pérez 1999, 37) Myös Yhdysvaltain intervention jälkeen 1900-luvun alussa kuubalaiset matkustivat Yhdysvaltoihin. Muutto Yhdysvaltoihin muistutti heidän kokemuksiaan edellisellä vuosisadalla, mutta kosketti paljon useampia kuubalaisia kuin aikaisemmin. Läpi koko 1900-luvun matkustus pohjoiseen valmisteli kansallisuuden määrääviä diskursiivisia elementtejä. Kokemus oli erittäin suuri osa kuubalaiseksi tulemisen prosessia itsensä etsimisen ja itsensä määrittelyn mielessä. (Pérez 1999, 417) Liikenne ei ole aina kuitenkaan ollut yhdensuuntaista: esimerkiksi kun vallankumoukselliset voittivat kenraali Batistan 1958, monet aikaisemmat maanpakolaiset palasivat saarelle rakentamaan uutta yhteiskuntaa. Aleksi Siltala kirjoittaa kuubalaisten maastamuutosta Joan Didionin mukaan, että hyvällä syyllä voidaan puhua poliittisesta traditiosta, jonka alkunäytös esitetään Havannassa ja loppunäytös Floridassa – tai päinvastoin. Vuoden 1959 vallankumouksen jälkeen alkanut kuubalaisten joukkopako ei siis ollut aivan uusi ilmiö. Mittasuhteiltaan se on kuitenkin ollut aivan poikkeuksellinen, koska vallankumouksen jälkeen Yhdysvaltoihin on saapunut noin puolitoista miljoonaa kuubalaista. (Simons 1996, 47 ja Siltala 2000, 10 - 12)

Kun maastamuuttajien tai siirtolaisten asemaa tutkitaan maastamuuton historiallisissa ja poliittisissa konteksteissa, voidaan paljastaa, miten etninen identiteetti ilmaistaan kuvitellun yhteisön kautta. Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön kohdalla tämä kuviteltu yhteisö on mielestäni syntynyt juuri maastamuuton perinteen kontekstissa kuubalaisten muuttaessa saareltaan Yhdysvaltoihin ensin itsenäisyysotien aikaan 1800-luvun lopulla ja myöhemmin esimerkiksi pakoon Batistan ja Castron hallintoja. Yhdysvaltoihin syntyneen kuubalaisyhteisön toimintaa

voidaan siten mielestäni hyvin tarkastella Benedict Andersonin kuvitellun yhteisön käsitteen avulla. Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön arkipäivän elämässä esiintyy mielestäni myös hyvin paljon samaa kuin Michael Billigin ajatuksissa banaalista nationalismista. Sekä kuvitellun yhteisön että banaalin nationalismin yhdistää kuubalaisyhteisön toimintaan ainakin kielen merkityksen korostaminen sekä muistamisen ja unohtamisen vuorovaikutus kansallisen identiteetin muodostumisessa ja tätä identiteettiä politiikan välineenä käytettäessä. Maastamuuttojen seurauksena syntyy uusia yhteiskunnallisia muodostelmia, jolloin voidaan tutkia ja yrittää selvittää identiteetin muodostuksen ongelmia tällaisessa muuttuvassa yhteiskunnallisessa ympäristössä. Maastamuuttajaidentiteetit ovat luonteeltaan monimutkaisia, koska ne ylittävät ja yhdistävät useampia maailmoja yhtä aikaa. Tältä osin Avtar Brahmin ajatukset nykyajan diasporista, diasporisesta identiteetistä ja yksilöiden ja kollektiivien identiteetinmuodostuksesta osuvat lähelle kuubalaispakolaisten tilannetta. Diasporia tarkastellessa myös rajat ja koti ovat läheisiä käsitteitä. Seuraavassa tarkoitukseni on asettaa Yhdysvaltain kuubalaisyhteisö laajempaan viitekehykseen tarkastelemalla sitä erilaisten kansallisen ja diasporisen identiteetin teoreettisten muotoilujen kautta.

2.1 KUVITELLUN YHTEISÖN BANAALIA NATIONALISMIA

Benedict Anderson kirjoittaa kansasta, kansalaisuudesta ja nationalismista erityisinä kulttuurin tuotteina. Hänen mukaansa kansat ja kansakunnat ovat kuviteltuja poliittisia yhteisöjä. Ne ovat kuviteltuja, koska pienimmänkään kansan jäsenet eivät koskaan tunne suurinta osaa kansajäsenistään ja silti he pystyvät tuntemaan yhteisyyttä keskenään. Anderson viittaa myös Ernest Gellneriin, jonka mielestä nationalismissa ei ole kyseessä kansojen herääminen itsetietoisuuteen vaan nationalismi keksii kansoja siellä missä niitä ei ole olemassa ja siten ne ovat kuviteltuja. Andersonin mukaan kansan näkeminen syvänä ja horisontaalisena veljeytenä on mahdollistanut sen, että miljoonat ihmiset ovat olleet ja ovat edelleen valmiita kuolemaan kuviteltujen kokonaisuuksien puolesta. Yhteisöjen kuvittelun mahdollisti myös ihmisten aikakäsityksen muuttuminen. (Anderson 1991, 4 - 7) Yhdysvaltain kuubalaisten kansallistunteessa voidaan nähdä piirteitä juuri

tämänkaltaisesta kuvittelusta; he haluaisivat nähdä Castroa edeltäneen ja erityisesti tulevaisuuden Kuuban sellaisena yhtenäisenä kansakuntana, jota ei todellisuudessa ole ollut vielä koskaan olemassakaan. Siinä, missä Benedict Anderson pyrkii valottamaan kansallisvaltioiden ja nationalismin syntyyn vaikuttaneita tekijöitä, Michael Billig keskittyy nationalismiin tämän päivän maailmassa. Billigin mukaan nationalismi sekä akateemisissa kirjoituksissa että julkisissa tiedostusvälineissä assosioituu yleisesti äärioikeistolaisiin tai sellaisiin ryhmiin, jotka taistelevat luodakseen uuden valtion. Nationalismi leimataan irrationaaliseksi, vaaralliseksi, voimakkaan intohimoiseksi ja poikkeavien tunnetilojen ohjaamaksi toiminnaksi. Puhuttaessa ”meidän” uskomuksistamme, käytetään mieluummin positiivisesti latautuneita termejä lojaalisuus, patriotismi tai yhteisöllinen identifikaatio. Nationalismin taas katsotaan olevan ”muiden” ominaisuus. Billigin mielestä tällainen ajattelu, joka asettaa nationalismin periferiaan, on harhaanjohtavaa, koska nationalismia esiintyy hänen mukaansa myös vakiintuneiden kansojen ja kansallisvaltioiden keskuudessa. Billig kutsuu tällaista nationalismia banaaliksi eli arkipäiväiseksi nationalismiksi. (Billig 1995, 5 – 17)

2.1.1 Kieli

Anderson painottaa kirjanpainotaidon ja kapitalismin merkitystä uusien yhteisöjen kuvittelemisen mahdollistamisessa. Ensin luotiin kirjanpainoteollisuuden tarpeita varten mekaanisesti toisilleen sukua olevista kansankielistä niin sanottuja painokieliä, joiden ansiosta painettua sanaa pystyttiin levittämään yhä suuremmalle ihmisjoukolle kerrallaan. Prosessin edetessä ihmiset tulivat vähitellen tietoisiksi kansalukijoistaan, jotka muodostivat kuvitellun kansallisen yhteisön esiasteen. Nämä yhteisöt noudattivat kuitenkin vai satunnaisesti silloisia poliittisia rajoja. Vaikka nykyisten kansallisvaltioiden konkreettista muodostumista ei näin ollen voida pitää yhteneväisenä tietyn painokielen laajuuden ja ulottuvuuden kanssa, loi kirjanpainokapitalismi kuitenkin kielelle uudenlaista pysyvyyttä. Pidemmällä tähtäimellä tämä on auttanut rakentamaan mielikuvaa kansojen ikaikaisuudesta. (Anderson 1991, 42 – 46) Myös Michael Billigin mukaan kansallisvaltioiden maailma on kaavamaisesti muodostettujen kielten maailma. Levitessään ympäri

maailman, nationalismin ideologia on muokannut nykyisiä yleisiä ajattelutapoja. Nykyisin arkipäiväisiltä tuntuvat käsitykset ja ideat voivat olla nationalismin ideologisia rakenteita. Ne ovat asioita, joille on keksitty pitkä menneisyys. Ne on luotu modernilla aikakaudella, mutta tuntuvat olleen aina olemassa. Kieli on yksi esimerkki tästä; sen sanotaan usein olevan kansallisen identiteetin määräävin tekijä. Monet kielet on kuitenkin itsessään keksitty ja kehitetty vasta kansallisvaltioiden ajalla. Siten kieli ei saa aikaan nationalismia vaan nationalismi luo kielen omia tarkoituksiaan varten. Nationalismin tarkoituksiin sopii se yleinen ja kyseenalaistamaton käsitys, että erilaisia puhumiamme kieliä on luonnollisesti olemassa. Andersonin tavoin myös Billig on sitä mieltä, ettei yhteisöjen kuvittelun malli ole selitettävissä pelkästään kielellisillä eroilla, koska myös kielet täytyy kuvitella toisistaan eroaviksi kokonaisuuksiksi. Kielellä oli tärkeä rooli ideologisen tietoisuuden muodostumisessa Andersonin kuvaamassa kansallisvaltioiden synnyssä, mutta Billigin mukaan nykyiset vakiintuneetkin kansallisvaltiot reprodusoidaan ideologisesti päivittäin kielen avulla uskomuksien, oletuksien, tapojen ja käytäntöjen muodossa. Vakiintuneissakin valtioissa ja yhteisöissä esimerkiksi johtajien puheiden ja erilaisten kulttuurin tuotteiden taustalla vaikuttaa ajatus kansallisuudesta ja kansasta. Sanomalehtien kaikkien lukijoiden oletetaan osaavan ja jakavan keskenään tietyt kansaa koskevat ideat. Arkipäiväinen ja rutiininomainen nationalismi vaikuttaa luonnolliselta ja on siksi näkymätöntä. (Billig 1995, 29 – 35)

Andersonin mukaan Amerikan mantereen uusien valtioiden nationalistisissa vapaustaisteluissa 1700- ja 1800-luvuilla kieli ei kuitenkaan ollut kiistakysymyksenä kuten Euroopassa oli ollut. Valloittajat puhuivat samaa kieltä kuin heidän vastustajiansakin; esimerkiksi Espanjan siirtomaissa puhuttiin espanjaa. (Anderson 1991, 47) Siten myöskään Kuuban kansan ja valtion synnyssä espanjan kielen asema ei ollut uhattuna. Tämän päivän Miamin kuubalaisyhteisössä kieli kuitenkin korostuu voimakkaasti, koska se erottaa pakolaisyhteisön sitä ympäröivästä valtakulttuurista. Miamin kuubalaisten kansallinen projekti ei ole kielellinen konflikti, mutta kieli on tärkeässä osassa kansallisen identiteetin säilyttämisessä maanpaossa eläville kuubalaisille.

Yhdysvaltoihin muuttaneet kuubalaiset ovat asettuneet ja kiinnittyneet Yhdysvaltoihin lujasti, mutta he eivät ole monien muiden siirtolaisryhmien tavoin

halunneet assimiloitua valtaväestöön. Siitä on merkinä mm. Etelä-Floridan voimakas espanjankielinen media, jonka jatkuvasti kasvava kuubalainen ja keskiamerikkalainen väestö on synnyttänyt. 1970-luvun alkuun mennessä kuubalaispakolaiset julkaisivat jo satoja sanomalehtiä, tabloideja sekä aikakauslehtiä, joista monia oli aikaisemmin julkaistu Kuubassa. Näistä erityisesti provokatiivista ja avoimen aggressiivista Kuuban hallituksen vastaista retoriikkaa sisältävät tabloidilehdet ovat jo vuosien ajan pitäneet Kuuban asiaa julkisen keskustelun kohteena. Myös espanjankieliset radiolähetykset ovat 1960-luvun alusta saakka olleet olennainen osa kuubalaisyhteisön ilmaisua ja vaikutusvaltainen poliittisen mobilisaation väline. Useat radioasemat lähettävät päivittäin keskusteluohjelmia, joissa pohditaan toisaalta maan tulevaisuuden näkymiä, toisaalta eletään nostalgian ja vuosia vanhojen muistojen varassa. (Siltala 2000, 20 – 21)

Phillip Marin mukaan siirtolaisten päivittäinen keskinäinen puhe perustuu yhteisten kokemusten ja omaksuttujen arvojen sekoitukseen, jonka kautta tuotetaan ja luodaan ”arkipäiväisiä”, helposti kehitettäviä, tarkennettavia ja yksinkertaistettavia käsityksiä. Tällainen jaettu diskurssi on käytännöllistä, koska se voi tarjota viitekehyksen henkilön yksilöllisen aseman selvittämiseksi kansojenvälisessä paikkojen muodostelmassa. Paikasta käytävä siirtolaisdiskurssi omaksuu usein kaksinaisen ja niin joustavan rakenteen, että se tarjoaa siirtolaisille keinoja diskursiivisesti neuvotella käsitteiden ”koti” ja ”muualla” välille vaihtelevia tilaan liittyviä suhteita. (Mar 1998, 60) Espanjan kielen säilyttäminen vahvasti Floridan ja erityisesti Miamin kuubalaisyhteisön kielenä onkin osa heidän kansallista projektiaan. Espanjankielisen lehdistön, kirjallisuuden ja koulujen avulla he luovat Andersonin kuvaileman kuvitellun yhteisön. Andersonin mukaan tieto siitä, että koko kansa suorittaa jokapäiväisen rituaalin lukemalla samaa sanomalehteä, luo tunteen kansallisesta yhteisöllisyydestä. Amerikan kuubalaisilla kuviteltu yhteisö voi tilanteesta ja tarkoituksesta riippuen käsittää joko vain Amerikan kuubalaiset tai koko Kuuban kansan. Vaikka Kuubasta paenneet vastustavat Kuuban kommunistista hallitusta ja pitävät Castroa demonisena kansanmurhaajana, he taistelevat ainakin omasta mielestään koko Kuuban kansan puolesta. Miamin kuubalaisille espanjan kieli toimii monella tavalla heidän identiteettinsä ytimenä, koska heidän yhteisönsä sijaitsee keskellä englanninkielistä ympäristöä. Kielen avulla voidaan korostaa eroa

muista, tässä tapauksessa amerikkalaisesta valtaväestöstä. Kun kuubalaisten omista sanomalehdissä toistetaan päivästä toiseen rutiininomaisesti tuttuja fraaseja, espanjan kielen käytöllä pystytään tiedostamattomastikin tiivistämään kuubalaisyhteisön sisäistä yhtenäisyyttä ja muistuttamaan vallankumousta edeltäneestä Kuubasta ja odotetusta paluusta kotimaahan.

2.1.2 Muisti ja unohtaminen kansallisen identiteetin muodostumisessa

Benedict Anderson vertaa henkilön identiteetin muodostumista kansojen muodostumiseen. Hänen mukaansa kaikki perusteelliset tietoisuuden muutokset aiheuttavat muistin menetyksiä ja erityisissä historiallisissa olosuhteissa näistä unohduksista kehkeytyy kertomuksia. Puberteetissa kokemiensa psykologisten ja emotionaalisten muutosten jälkeen ihmisen on mahdotonta muistaa lapsuuden tietoisuutta. Jotta saataisiin käsitys omasta lapsuudesta, tarvitaan avuksi valokuvia, muiden kertomuksia, syntymätodistuksia, päiväkirjoja, kirjeitä, lääkärintodistuksia ja niin edelleen. Tämän vieraantumisen tuloksena on henkilön identiteetti, joka täytyy kertoa, koska sitä ei voida muistaa. Samalla tavalla kansojen tiedostetaan kuuluvan maalliseen ja jatkuvaan aikaan mutta tästä historiallisesta jatkuvuudesta ei voi olla omaa kokemusta ja sitä on siis mahdotonta muistaa. Tästä unohduksesta muodostuu tarve myös kansan identiteetin kertomiseen. (Anderson 1991, 204 – 206)

Michael Billigin mukaan nationalismi on ideologia, jonka vaikutuksesta

kansallisvaltioista muodostuva maailma näyttää nykyisin luonnolliselta. Ihmiset unohtavat, että heidän maailmansa on historiallisesti konstruoitu. Siten tuntuu luonnolliselta, että jokaisella on myös kansallinen identiteetti. Vakiintuneilla kansoilla ja vakiintuneissa valtioissa nationalismiin arkipäiväinen reproduktio perustuu monimutkaiseen muistamisen ja unohtamisen dialektiikkaan. Jokaisella kansalla täytyy olla historiansa ja kollektiivinen muistinsa. Tämä muisti on samaan aikaan kollektiivista unohtamista: kansa, joka juhlii muinaisuuttaan, unohtaa samalla, että se on todellisuudessa historiallisesti varsin nuori. Perustamisensa jälkeen kansallisvaltion jatkuva olemassaolo on riippuvainen kollektiivisesta muistinmenetyksestä. Sekä menneisyyttä että nykyisyyttä unohdetaan. Kansallinen

identiteettiä muistetaan, koska se sisältyy kansallisuudesta jatkuvasti muistuttaviin elämän rutiineihin. Näitä muistutuksia on kuitenkin niin paljon ja ne ovat niin tuttu osa ihmisten sosiaalista ympäristöä, että ne toimivat tiedostamattomasti. (Billig 1995, 37 - 38) Andersonin mukaan kansallisvaltioiden myönnetään yleisesti olevan uusia ja samalla historiallisia. Siksi näiden valtioiden poliittisina ilmentyminä olevat kansat näyttävät myös olevan peräisin ammoisilta ajoilta ja liukuvan rajattomaan tulevaisuuteen. Andersonin mielestä nationalismin taika onkin sen kyvyssä muuttaa sattuma kohtaloksi. (Anderson 1991, 11 - 12)

Avtar Brahmin mukaan yksilöiden elämäkerrat muistuttavat myös kansojen kollektiivisesta historiasta ja sen episodeista. Hänen mukaansa kodin, ryhmäsidonnaisuuden ja identiteetin kysymykset ovat esimerkiksi maanpaon kokeneille ihmisille monimutkaisia ja muistoilla on heille suuri merkitys. Mielikuva kodista päivittäin elettyinä kokemuksena on sijainnin diskurssi ja paikka, jossa arkipäivän tapahtumat saavat aikaan juurtuneisuuden tunteen. Näin ajateltuna koti konnatoi perhesiteitä, sukua, ystäviä, kollegoita jne. Se määrittää sitä tilan sosiaalista ja psyykkistä maantiedettä, joka koetaan kotikaupungin tai naapuruston kautta. Koti on siis yhteisö, joka ”kuvitellaan” enimmäkseen päivittäisen kohtaamisen kautta. Tämä ”koti” on Brahmin mukaan paikka, johon meillä on intiimi suhde jopa rajun vieraantumisen hetkinä. (Brah, Avtar 1996, 1 – 2, 4) Omaelämäkerta paljastaa identiteetin tuottamiseen sisältyvät ristiriidat ja paljastaa narraation olevan tulkinnallista uudelleenkerrontaa ja altis muiden tulkintojen haasteelle. Narration uskottavuus ei kuitenkaan ole niinkään riippuvainen yksilöstä vaan hänet tuotetaan narraation prosessissa. Yksilöllinen narraatio on merkityksellinen ensisijaisesti kollektiivisena uudelleenmuistina. (Brah 1996, 9 – 10)

Suhde henkilökohtaisen elämäkerran ja kollektiivisen historian välillä on monimutkainen ja ristiriitainen. Henkilökohtaiset identiteetit resonoivat aina ryhmän kollektiivisen kokemuksen kanssa, mutta yksilön elämäkokemus ei kuitenkaan yksiselitteisesti peilaa ryhmän kokemuksia. Samoin kollektiivisia identiteettejä on mahdoton supistaa yksilöiden kokemusten summaan. Kollektiivinen identiteetti on se merkitysprosessi, jonka avulla kaikki tietyn erillisen ryhmän (esim. luokka, kasti, uskonto) kokemukset ladataan tietyillä merkityksillä. Tässä mielessä tietty kollektiivinen identiteetti osittain pyyhkii pois, mutta kantaa myös mukanaan

jälkiä muista identiteeteistä. Täten lisääntynyt tietoisuus yhdestä identiteettirakennelmasta tietyinä hetkenä aiheuttaa aina ryhmän sisäisen heterogeenisen muistin tai subjektiivisen tunteen osittaisen poispyyhkiytymisen. Heterogeenisyyteen liittyvät valtasuhteet eivät kuitenkaan katoa. Jos identiteettiä tarkastellaan prosessina, on ongelmallista puhua olemassa olevasta identiteetistä aivan kuin se olisi aina jo valmiiksi muodostunut. On oikeaoppisempaa puhua diskursseista, merkitysmatriiseista ja historiallisista muistoista, jotka liikkeessä ollessaan voivat muodostaa identifikaation perustan tietyssä taloudellisessa, kulttuurisessa ja poliittisessä kontekstissa. Tietyn kollektiivisen identiteetin julkinen julistaminen on poliittinen prosessi ja erotettava subjektiivisesta identiteettiprosessista. Tämä poliittinen prosessi vaatii kollektiivisen identiteetin luomista mielen fragmenttien suunnattomasta lukumäärästä ja prosessi voi saada aikaan yksilöllisesti huomattavan psyykkisen ja tunteellisen hajoamisen, vaikka se olisi ryhmäpolitiikan kannalta mahdollisuuksia luovaa. Toisin sanoen poliittisessa mobilisaatiossa on keskeisesti kyseessä yritys omaksua uudelleen yksilöllisyys kollektiiviseen kokemukseen vetoamisen kautta. Paradoksaalista on, että Brahina mukaan herätetty yhteisyys voidaan merkityksellistää vain artikulaatiossa erilaisuuden diskurssin kanssa. Erilaisuuden ja yhteisyyden diskurssit ovat tulkintoja jostakin näkemyksestä; kollektiivinen historia muistetaan, kootaan, muokataan ja rakennetaan uudelleen. (Brah 1996, 124 - 125)

Verbaalisia muistoja ja eri paikkojen ja aikojen välisiä vertauksia voidaan pitää Phillip Marin mukaan ”sosiaalisina rakennelmina” tietyn vakiintuneen yhteiskuntajärjestyksen sisällä. Marin mukaan ne voidaan käsittää sellaisena puheena, jota käyttäessään yksilö on vastuussa tai tekee selkoa tietyn puheyhteisön jaetusta muistista. Billigiin viitaten Mar kirjoittaa, että tällaista puhetta voidaan pitää banaalina. (Mar 1998, 60 – 61) Billig esittää yhtenä esimerkkinä banaalista, arkipäiväisestä nationalismista ja tiedostamattomasta muistutuksesta kansallisten lippujen käytön. Hänen mukaansa suurin osa nykypäivän ihmisten päivittäin näkemistä lipuista ei sisällä mitään tiettyä viestiä tai symbolista merkitystä. Hän puhuu liehutetuista lipuista (*“waved flags”*) ja liehuttamattomista lipuista (*“unwaved flags”*). Useimmiten vain tietoisesti liehutetut liput tulevat huomatuiksi ja liitetyiksi nationalismiin ja tämä johtuu Billigin mukaan yleisestä tavasta määritellä

nationalismi kapeasti koskemaan vain väkivaltaisia separatisteja, etnisiä ryhmiä, satunnaisia kansallisia juhlapäiviä ja vastaavia. Billig kuitenkin on sitä mieltä, etteivät ajoittaiset, tavallisesta elämästä poikkeavat tapahtumat riitä ylläpitämään jatkuvasti muistettua ja olemassa olevaa kansallista identiteettiä. Liehuttamattomat liput ovat esillä päivästä toiseen esimerkiksi julkisten rakennusten etupihoilla ja pääovilla ja ne antavat arkipäiväisen tiedostamattoman muistutuksen kansallisuudesta. Ne kuitenkin sulautuvat osaksi tavallista ympäristöä. Näiden lippujen olemassaolo huomattaisiin vasta sitten, jos ne yhtäkkiä poistettaisiin normaaleilta paikoiltaan. Billigin “liput” voivat olla konkreettisesti ja sananmukaisesti lippuja, mutta myös esimerkiksi median päivittäin käyttämiä rutiininomaisia fraaseja tai muita arkipäivän kansallisia symboleja. Kun yhteisö tai valtio on vakiintunut eikä kohtaa sisäistä tai ulkoista vastarintaa, aiemmin tietoisesti käytetyt kansallissymbolit muuttuvat tiedostamattomiksi. Sosiaalisessa elämässä ajatukset, reaktiot ja symbolit tulevat tutuiksi ja rutiininomaisiksi ja siten ilmentävät menneisyyttä. (Billig 1995, 40 - 46)

Suurella osalla Miamissa asuvista kuubalaisista ei ole omakohtaisia muistoja Kuubasta. Aleksis Siltala kirjoittaa, että näissä tapauksissa kuubalaisen identiteetin perustana on eräänlainen tavoittamattomuus. Kun henkilökohtainen kokemus puuttuu, on sellainen luotava tai kuviteltava. (Siltala 2000, 19) Nationalismin tarkoituksena varten myös Miamin kuubalaisyhteisössä tietyt asiat unohdetaan ja toisia keksitään tilalle. Miamin kuubalaisten poliittiseen kulttuuriin ja ideologiaan on perinteisesti kuulunut vallankumousta edeltäneen ajan ihannointi ja toisaalta sen jälkeisen ajan täydellinen demonisointi. Vallankumousta edeltävän ajan muisteleminen on yksi Miamin kuubalaisyhteisön tavoista pitää yllä jokapäiväistä kansallishenkeä. Castron pahuutta arvatenkin liioitellaan, kuten Miamin kuubalaisten vaikutusvaltaisin järjestö, Cuban American National Foundation (CANF), tekee ajaessaan jyrkän Castron vastaista politiikkaansa. Vastaavasti aika varmasti kultaa muistot ja vallankumousta edeltänyt Kuuba muistetaan ruusuisempana kuin se olikaan. Tällä tavoin kokemuksia pyritään siirtämään sukupolvelta toiselle ja kuubalaisyhteisön nuorempien jäsenien kansallista identiteettiä rakennetaan mystifioimalla Kuuban kansan historiaa.

Miamin kuubalaiset ovat halunneet monin tavoin myös nostalgisoida entisen kotimaansa. Näyttää siltä, että Miamin Pikku Havannan kaupunginosa on korvannut 1950-luvun Havannan. Erityisesti Pikku Havannan poikki kulkeva kahdeksas katu, Calle Ocho, on tuttuine kuubalaisine toiminimineen, kahviloineen ja tuotteineen kuin rekonstruktio siitä, mitä ensimmäiset pakolaiset 1960-luvun alussa jättivät taakseen. (Siltala 2000, 16 - 17) Tämä rekonstruktio Havannasta on varmasti aluksi toiminut Billigin kuvailemana “liehutettuna lippuna”, kun kuubalaispakolaiset ovat tiedostetusti halunneet korostaa kansallisia pyrkimyksiään ja kun paluu Kuubaan on vielä näyttänyt todennäköiseltä. Yhteisön aseman vakiinnuttua Miamissa Kuubasta muistuttavat symbolit ovat kuitenkin saattaneet muuttua lähinnä “liehuttamattomiksi lipuiksi” eli rutiininomaisiksi ja jokapäiväisiksi muistutuksiksi yhteisön kansallisesta menneisyydestä, mutta jotka kuitenkin tiedostamattomasti vahvistavat ja pitävät yllä yhteisön kansallista identiteettiä.

2.2 ME JA MUUT IDENTITEETIN MUOTOILUSSA

Billigin mukaan kansallinen identiteetti ei tarkoita erityistä sisäistä tunnetta patrioottisesta tietoisuudesta joka kerta kun ihminen kulkee esimerkiksi maansa kansallisen lipun ohi. Billigin mielestä kansallinen identiteetti on läheisessä yhteydessä yhteisön elämäntapoihin sekä siihen tapaan, jolla ihmiset puhuvat itsestään ja yhteisöstään. Myös Billigin mainitsemat “liput” ovat osa näitä elämäntapoja. Nationalistisen ajattelutavan mukaan ihminen ymmärtää oman ryhmänsä tietyllä, erityisellä tavalla ja heijastaa omaa ryhmäänsä muihin ja vieraisiin ryhmiin, joista oma identiteetti eroaa. Tällainen ajattelutapa pitää kansoista ja kansallisvaltioista muodostuvaa maailmaa luonnollisena. Osaksi näitä tuttuja ajattelutapoja ovat tulleet myös kansaa koskevat mystiset oletukset. (Billig 1995, 60 - 61)

Billig kirjoittaa alunperin Henri Tajfelin muotoilemasta sosiaalisen/yhteiskunnallisen identiteetin teoriasta (*The Social Identity Theory*), joka tutkii ryhmäidentiteettien taustalla olevia universaaleja psykologisia periaatteita. Sen mukaan esimerkiksi kansa on olemassa vain, jos ryhmä ihmisiä tuntee itsensä kansaksi ja jos ryhmän jäsenet identifioituvat ryhmäänsä. Ryhmän täytyy erottautua

muista, ulkopuolisista ryhmistä. (Billig 1995, 65 - 66) Benedict Andersonin esittämään yhteisön kuvitteluun sisältyy myös muiden kuvittelu. Täytyy kuvitella myös ne, joista oma yhteisö eroaa. Kansa kuvitellaan rajalliseksi, koska suurimmallakin kansalla on rajansa, joiden ulkopuolella on muita kansoja. (Anderson 1991, 7) Billig lainaa myös Richard Rortya, jonka mukaan jokaisella ryhmällä on erityiset piirteensä, joita se käyttää rakentaakseen omakuvansa muihin ryhmiin vertaamisen kautta. Tällaisten vastakohtaefektien avulla ryhmät pyrkivät vakuuttamaan oman arvontuntoaan. Rorty kuvaa tällä tavoin erilaisten yhteisöjen maailman, jossa jokainen yhteisö vaatii jäseniltään lojaalisuutta, puolustaa omia moraliteettejaan ja erottaa itsensä muista. (Billig 1995, 163) Tajfelin teoriassa on kyse myös motivaatiosta. Yksilöillä on tarve positiiviseen sosiaaliseen identiteettiin. He joko pysyvät ryhmän jäsenenä tai etsivät uusien ryhmien jäsenyyttä sen mukaan, voivatko ne lisätä heidän identiteettinsä positiivisia aspekteja. Jotta ryhmät saavuttaisivat tällaisen positiivisen identiteetin, ne tuottavat itsestään imartelevia ja toisista ryhmistä alentavia stereotypioita. Omilla hyvillä ominaisuuksilla ylpeily saa erityisen suuria ulottuvuuksia. Tällaisella ryhmien välisellä vertailulla pyritään säilyttämään oman ryhmän positiivinen identiteetti, joka on välttämätön ryhmän olemassaolon jatkumiselle. (Billig 1995, 66)

Miamin kuubalaisyhteisön sisällä on aina ollut sosiaalisesta taustasta ja kokemuksista riippuen erilaisia suhtautumistapoja ja mielipiteitä Kuuban kysymykseen. Kuubalaisyhteisön poliittinen rakenne onkin muuttunut selvästi aikaisempaa hajanaisemmaksi. Vaikka nostalgia edesauttaakin yhteisön johtajia pitämään keskustelun Kuuban kysymyksessä ja estää asioita unohtumasta pitkän odotuksen aikana, Yhdysvalloissa syntynyt nuori kuubalaissukupolvi sekä viime vuosina saapuneet pakolaiset eivät halua kuunnella päivästä toiseen Kuubasta 1960-luvun alussa lähteneiden veteraanien historiallis-poliittista todistelua ja spekulointia. (Siltala 2000, 21, 24) Kuten muidenkin maiden siirtolaisvähemmistöjen nuoret, haluavat myös Miamin kuubalaisnuoret omaksua valtaväestön tapoja ja kielen. Tiiviistä yhteisöstä huolimatta ja arvatenkin Kuubaan paluun epävarmuudesta johtuen he haluavat vapaaehtoisesti amerikkalaistua. Tällöin he ovat löytäneet valtakulttuurin piiristä positiivisempia aineksia identiteettinsä rakentamiseen kuin mitä kuubalaisyhteisöllä on ollut tarjota.

Sosiaalisen identiteetin teoria olettaa, että yksilöillä on monia eri tapoja kuvailla ja kategorisoida itsensä. Erilaisissa konteksteissa eri identiteetit tulevat esille. Billig antaa esimerkin Amerikan italialaisesta naisesta, joka tilanteesta riippuen saattaa joko korostaa italialaista identiteettiään, osoittaa solidaarisuuttaan laajemmalle naisten yhteisölle tai joskus olla amerikkalainen, new yorkilainen tai jopa napolilainen. Itse identiteetti ei kuitenkaan katoa minnekään näiden erilaisten tilanteiden välillä, vaan se säilyy latenttina ja tiedostamattomasti osana arkipäiväistä elämäntapaa. (Billig 1995, 69) Myöskään Avtar Brahmin mukaan identiteetti ei ole pysyvä tai erillinen vaan jatkuvasti muuttuva suhteellinen ominaisuus. Hänenkin mukaansa identiteetit kuitenkin omaksuvat muuttuessaankin tiettyjä kaavoja suhteessa joihinkin henkilökohtaisiin, yhteiskunnallisiin ja historiallisiin olosuhteisiin. Avtar Brahmin mukaan identiteetti muodostuu kulttuurissa ja kulttuurin kautta ja on samanaikaisesti sekä subjektiivinen että sosiaalinen. Identiteettikysymykset ovat läheisessä yhteydessä kysymyksiin kokemuksista, subjektiviteetista ja yhteiskunnallisista suhteista. Identiteetit omaksutaan yhteiskunnallisissa suhteissa kulttuurisesti rakentuneiden kokemusten kautta. (Brah 1996, 123) Lavie ja Swedenburg kirjoittavat marginaali-identiteettien monista mahdollisista tiloista. Yksi tärkeimmistä tavoista, jonka kautta marginaali- ja vähemmistöidentiteettiä on historiallisesti artikuloitu, on ns. erottava tietoisuus (*differential consciousness*). Se tarkoittaa pujottelua erilaisten vastakkaisten tietoisuuksien välillä. Näistä valitaan tilanteeseen sopiva taktiikka tai strategia, jolla artikuloidaan historiallisia kokemuksia ja hajotetaan ”itsen” ja ”muiden” välisen suhteen kaksijakoista narratiivia. Marginaalin asema ei kuitenkaan ole ainoastaan moninainen ja muuttuva vaan myös kiinnittynyt tiettyihin paikkoihin. Paikan menettäminen ei myöskään näyttäydy vain yhdellä ainoalla tavalla vaan se koetaan eri lailla eri aikoina ja eri paikoissa. (Lavie & Swedenburg 1996, 4 - 5)

Yhdysvaltain kuubalaisten kohdalla identiteetin moninaisuus syntyy mielestäni heidän sisäisistä ristiriidoistaan ja jännitteistään rakkaan kotimaansa Kuuban ja heidän vihaamansa Castron välillä sekä Yhdysvaltain tarjoaman turvapaikan ja toisaalta rajoittavan vähemmistöpolitiikan välillä. Amerikan kuubalaisilla on monia erilaisia mahdollisuuksia määritellä itsensä. Varsinkin kansallisen projektin ja Kuubaan paluun puolesta taistelevat haluavat pitää kiinni

kuubalaisesta identiteetistään. Kuten tuli jo esille, monet varsinkin nuoret yhteisön jäsenet haluavat omaksua myös amerikkalaisia tapoja ja näin tehdessään he tietyissä tilanteissa korostavat mieluummin sitä, että ovat syntyneet Yhdysvalloissa kuin kuubalaisia sukujuuriaan. Myös yhteisö määrittelee itsensä eri tavoilla eri tilanteissa. Joskus korostetaan yhteisyyttä Kuubaan jääneiden maanmiesten kanssa ja toisinaan taas halutaan selvästi erottautua kommunistisen hallinnon alaisuudessa elävistä. Samoin joskus on tarpeellista selvästi erottautua Yhdysvaltain valtaväestöstä ja joskus päinvastoin korostaa kuuluvuutta samaan yhteisöön heidän kanssaan, kun halutaan osallistua esimerkiksi osavaltion yhteiseen päätöksentekoon.

2.2.1 Postmodernit identiteetit ja identiteettipolitiikka

Perinteinen relativistinen kulttuurikäsitys on perustunut siihen, että identiteetti ja paikka ovat toisistaan erottamattomia. Tilaan liittyvä hierarkkinen kaksijakoisuus johtuu ja on riippuvainen tästä tavasta, jolla kulttuuri ja kansa käsitetään. Monet samankaltaiset kaksijakoisuudet erottavat radikaalisti toisistaan kodin ja ulkomaat, lännen ja idän sekä keskuksen ja marginaalin. Massiiviset maastamuutot ovat kuitenkin kyseenalaistaneet kulttuurien, kansojen, identiteettien ja tiettyjen paikkojen välisen muuttumattoman yhteyden ajatuksen. Tuntemattoman läsnäolo paljastaa kodin homogeenisuuden olevan pelkkää mytologiaa. (Lavie & Swedenburg 1996, 1 – 3) Myös Billigin mukaan yhä useammin väitetään, että kansallisvaltioiden aika on ohi ja postmoderni on korvannut modernin. Yleinen käsitys näyttää olevan, että kansallisuutta koskeva politiikka väistyy postmodernin identiteettipolitiikan tieltä. Valtiot eivät enää kykene luomaan yhtenäistä identiteetin tunnetta. Kansallisesti kuvitellun identiteetin merkitys vähenee verrattuna kuviteltuihin erilaisten kuluttajien muodostamiin elämäntaparyhmiin. Globalisaatioprosessit vähentävät kansojen välisiä eroja mutta samalla kansojen sisäinen kuviteltu yhtenäisyys fragmentoituu. Kansallisten rajojen sisälle ilmestyy monia kertomuksia ja uusia identiteettejä. Billig kirjoittaa, että tuloksena on Baumanin sanoin pysyviä ja yhtenäisiä totuuksia vailla oleva kulttuuri, joka puhuu monilla äänillä. Billig viittaa myös Giddensiin, jonka mukaan tällainen kulttuuri hälventää rajoja ja siksi siitä aiheutuu paikan tunteen kadottaminen. (Billig 1995, 128, 132 - 135) Usein

vähemmistöillä ja kansallisilla vapautusliikkeillä onkin strategiana autentisoida omia kokemuksiaan vastustaakseen keskusta ja enemmistöä. Maanpakolaisuusidentiteetti on tärkeässä asemassa esimerkiksi palestiinalaisten vaatimuksissa palata historialliselle maalleen. Monimuotoisuus ei siten näytä käyttökelpoiselta strategialta vaan essentialismi on oikeastaan poliittinen välttämättömyys varsinkin silloin jos ryhmää tai kulttuuria uhkaa häviäminen. Vähemmistöjen kansalliset liikkeet pyrkivät luomaan omia narratiivejaan vastakaanoneiksi enemmistön narratiiveille. (Lavie & Swedenburg 1996, 12 - 13)

Kulttuurin pinnallisuuden rinnalla seuraa myös psykologinen syvyyden puute, koska myös psykologiset kiinnepisteet ovat heikentyneet. Billigin mukaan monet kirjoittajat ovatkin esittäneet, että monet ihmiset tuntevat olevansa eksyksissä postmodernissa maailmassa. Billig kirjoittaa, että esimerkiksi Giddensin mukaan vanhojen rajojen kaatuminen, varmuuden katoaminen ja paikan tunteen hämärtyminen ovat aiheuttaneet “ontologista epävarmuutta”. Billig viittaa myös Melucciin, jonka mukaan nykyisiä olosuhteita ympäröi tällainen epävarmuus ja ihmiset ovat “mielen nomadeja”, jotka elävät kodittomuuden tunteessa. Epävarmuudessa elävät ihmiset eivät kestä tätä nomadista kodittomuuden tilaa ja he haluavat etsiä turvallisia identiteettejä. Kansan, heimon ja uskonnon myytit näyttävät antavan toivoa psykologisesta kokonaisuuden tunteesta tarjoten fragmentoituneelle, epätietoiselle henkilölle lupauksen psyykkisestä turvallisuudesta. Billig kirjoittaa, että Julia Kristevan mukaan arvokriisit ja yksilöiden fragmentoituminen ovat saavuttaneet pisteen, jossa emme enää tiedä keitä olemme ja säilyttääksemme persoonallisuutemme etsimme suojaa kaikkein massiivisimmista ja taantuneimmista yhteisistä nimittäjistä eli kansallisista alkuperistä ja esi-isiemme uskosta. Billigin mukaan myös Anthony Giddens esittää samankaltaisen ajatuksen regressiivisistä reaktioista nykyajan ontologiseen epävarmuuteen. Giddensin mukaan ihmiset identifioituvat ja sijoittavat paljon emotionaalista energiaa kansallisiin symboleihin ja vahvan johtajan lupauksiin. Billig toteaa, että sekä Kristevan että Giddensin argumentit muistuttavat Erich Frommin klassista fasismin psykologista selitystä. Sen mukaan kapitalismi on tuhonnut traditionaalisten yhteiskuntien pysyvät identiteetit ja ihmisille on syntynyt vapaus luoda omat identiteettinsä. Joillekin ihmisille tällainen vapaus on pelottavaa ja he taantumuksellisesti kaipaavat vakaan identiteetin turvaa.

Henkilö on kykenemätön käsittelemään ambivalenssia tilannetta ja hakee turvallisuutta yksinkertaisesta maailmankuvasta, jossa pahoja “muita” voi vihata ja hyviä “meitä” rakastaa. Billigin mielestä kyse on kuitenkin enemmänkin identiteettityyleistä, joita voi vaihdella, mutta kansallisidentiteetti on ja pysyy. (Billig 1995, 135 – 139) Juuri edellä mainitun kaltaisessa kodittomuuden tunteessa elävät mielestäni myös Yhdysvaltain kuubalaiset. Heistä tuntuu, että heidät on petetty ja heidän kotimaansa on otettu heiltä pois. ”Ontologisessa epävarmuudessaan” he turvautuvat kansallisen identiteettinsä perinteisiin muotoihin ja tapoihin sekä vaikutusvaltaiseen lobbauskoneistoonsa. Yhdysvalloissa kuubalaiset ovat onnistuneet vaikuttamaan erityisesti vuonna 1982 perustetun Castron -vastaista politiikkaa ajavan Cuban American National Foundationin (CANF) kautta. Järjestön perustajalla ja puheenjohtajalla Jorge Mas Canosalla oli myös erittäin karismaattisen johtajan asema, johon kuubalaisyhteisö pystyi turvautumaan aina hänen kuolemaansa asti vuonna 1997. Suureksi osaksi hänen kuolemastaan johtuen CANF:in vaikutusvalta onkin viime vuosina vähentynyt. (Siltala 1999, 22 – 23)

Identiteettiä koskeva politiikka ei Yhdysvalloissa tähtää uusien erillisten kansallisten kotimaiden luomiseen tai muodostamiseen vaan näyttää ensisilmäyksellä ylittävän paikkaa koskevat kysymykset. Päinvastoin kuin nationalistiset liikkeet, identiteettipolitiikka kokoaa yhteen maantieteellisesti hajautuneet ihmiset kuviteltuun identifikaation yhtenäisyyteen; kuvitellaan yhteiset edut jakava yhteisö ilman paikkaa. Billigin mukaan esimerkiksi H.B. Levine on sitä mieltä, että tämänkaltaisessa etnisessä identifikaatiossa on kysymys “vapaaehtoisesta samaistumisesta”. Billig viittaa myös Werner Sollorsiin, jonka mukaan tällaiset valitut identiteetit ovat pinnallisia, koska niissä ei näy koko kulttuurinen elämäntapa. Sollorsin mukaan amerikkalaisessa etnisyydessä ei ole kyse sisällöstä vaan siitä, mitä merkityksiä ihmiset näkevät siinä. Tällaisen identiteetin paikattomuus korostuu erityisesti silloin, jos kaksi saman perheen samassa kaupungissa asuvaa henkilöä voi väittää olevansa eri alkuperää ja eri etnisen identiteetin edustajia. (Billig 1995, 146) Tällaisia ristiriitoja voisi hyvinkin kuvitella olevan Miamin kuubalaispakolaisten eri sukupolvien välillä.

Jotkut kriitikot ovat innoissaan identiteettipolitiikan radikaaleista mahdollisuuksista. Billig viittaa Henry Girouxiin, jonka mukaan identiteettipolitiikan

avulla taistellaan vastakertomusten rakentamiseksi ja uusien yhteiskunnallisten tilojen ja käytäntöjen luomiseksi. Konservatiivit puolestaan pelkäävät, että uudet kertomukset tuhoavat vanhat patrioottiset kertomukset. Kysymyksessä ei kuitenkaan Billigin mielestä ole uhka itse kansallisvaltiota vastaan, vaan kysymys on kansan luonteesta ja siitä, kuka voi edustaa kansaa. Billig esittää Anthony Smithin ajatuksen, että kansan luominen on toistuvaa toimintaa, joka sisältää loputtomia uudelleentulkintoja, uudelleenlöytämisiä ja rekonstruktioita. Uudelleentulkinnan prosessit ovat tyypillisesti kiistaprosesseja. Identiteettipolitiikka haastaa vanhat tavat käsittää ja määritellä kansa. Ne, joilla ei aikaisemmin ole ollut valtaa kansan määrittelemiseen, vaativat nyt oikeuttaan kuvitella yhteisö uudelleen. (Billig 1995, 146 - 147) Tästä on pohjimmiltaan kysymys myös Yhdysvaltoihin paenneiden kuubalaisten taistelussa. He taistelevat tulevaisuuden Kuuban johtajuudesta ja siitä, että heillä olisi oikeus määritellä Kuuban kansallinen identiteetti Castron syrjäytymisen jälkeen.

2.2.2 Diasporinen identiteetti

Avtar Brah kirjoittaa, että Websterin sanakirjan mukaan diaspora = dispersion from eli hajaantumista jostakin. Sana siis ilmaisee keskusta, paikkaa tai kotia, josta hajaantuminen saa alkunsa. Usein diasporalla viitataan juutalaisten hajaantumiseen Babylonian maastamuuton jälkeen. 1900-luvun lopun diasporien tarkastelulle muinaiset diasporat toimivat kuitenkin enemmänkin lähtökohtina kuin malleina. (Brah 1996, 181) 1900-luvun lopulla massamuuttoliikkeet ovat nopeasti lisääntyneet. Nämä 1900-luvun lopun diasporat resonoivat sellaisten sanojen merkitysten kanssa kuin maastamuuttaja, pakolainen, turvapaikanhakija jne. Nykyajan diasporat myös koetaan eri lailla kuin ennen. Uusien teknologioiden ja nopean kommunikaation myötä syntyy ja rakennetaan uudenlaisia kuviteltuja yhteisöjä ja diasporiset identiteetit ovat yhtä aikaa paikallisia ja globaaleja. Uusien rajanylitysten lisääntymisen kontekstissa rajojen ja diasporan kieltä käytetään uudella tavalla. Brahin mukaan on vaikea välttää liukumista diasporisten diskurssien, erillisten

historiallisten diasporan kokemusten ja diasporan teoreettisen käsitteen välillä. Brah yrittää tutkia näiden termien analyttistä käyttökelpoisuutta ja hahmottelee erityisiä piirteitä, jotka auttavat erottamaan teoreettisen diaspora-käsitteen diasporan historiallisista kokemuksista. Brah ehdottaa, että diasporan käsite tulisi ymmärtää foucaultilaisessa mielessä historiallisesti sattumanvaraisten genealogioiden muodossa. Tulisi siis tarkastella diasporien yhteyttä yhteiskunnallisiin suhteisiin, identiteettiin ja yksilöllisyyteen. Brahin diasporan käsite kuvaa identifiointien kenttää, missä kuvitellut yhteisöt muovataan kollektiivisen muistin ja uudelleenmuistin narratiivien yhtymisen kautta. (Brah 1996, 179 – 180, 195 - 197)

Diasporien tutkiminen tarvitsee Brahin mukaan diasporan käsitettä, jossa menneet ja nykyiset elementit ymmärretään niiden historiallisessa suhteellisuudessa. Silloin on tärkeää kysyä kuka matkustaa, milloin, miten ja missä olosuhteissa. Myös diasporan reittien sosioekonomisia, poliittisia ja kulttuurisia olosuhteita on tärkeää tarkastella. Lisäksi on tutkittava miten hallitukset ja vallankäyttäjät liittyvät tiettyjen diasporien syntyyn. On siis analysoitava mikä tekee yhdestä diasporisesta muodostelmasta erilaisen tai samanlaisen kuin joku toinen. Lähdön olosuhteet ovat tärkeitä kuten myös olosuhteet uuteen paikkaan saavuttaessa ja asettaessa. On tutkittava kuinka matkat päättyvät tiettyissä paikoissa, tiloissa ja historiallisissa yhteensattumissa ja kuinka ryhmä sijoittuu uusiin yhteiskunnallisiin suhteisiin siinä maassa, johon se muuttaa. Se tapa, miten ryhmä sijoittuu uuteen paikkaan monien erilaisten diskurssien, taloudellisten prosessien, valtion politiikan ja institutionaalisten käytäntöjen kautta, on kriittistä ryhmän tulevaisuuden kannalta. Tämä sijoittuneisuus on keskeistä siinä, miten erilaisten ryhmien asema tulee määrittämään suhteessa muihin tiettyssä kontekstissa. Jokainen empiirinen diaspora tulee analysoida historiallisessa erityisyydessään, mutta diasporan käsite keskittyy myös niihin vallan muotoihin, jotka erittelevät diasporia sisäisesti ja sijoittavat ne suhteessa toisiinsa. (Brah 1996, 181 – 183)

Diasporan käsitteen keskiössä on mielikuva matkasta. Paradoksaalisesti diasporassa on usein kuitenkin kyseessä aloilleen asettuminen ja juurtuminen muualle. Jokainen diaspora on monien matkojen yhteenpunoutuma; monien erilaisten ja jopa yhteen sopimattomien narratiivien teksti. Monet matkat voivat muotoutua yhdeksi matkaksi narratiivien yhtymisen kautta, kun ne eletään, uudelleen

eletään, tuotetaan ja uudelleen tuotetaan ja muutetaan sekä yksilöllisen että kollektiivisen muistin ja uudelleenmuistin kautta. Tässä narratiivisuuden yhtymisessä diasporinen yhteisö muodostuu eri lailla erilaisissa historiallisissa olosuhteissa. Tällä Brah tarkoittaa, että diasporisen kuvitellun yhteisön identiteetti on kaukana pysyvistä tai ennalta määrätystä. Se rakentuu jokapäiväisessä elämässä ja jokapäiväisissä kokemuksissa, joita kerrotaan yksilöllisesti ja kollektiivisesti. Kaikki diasporiset matkat ovat yhdistelmiä myös toisessa mielessä; ne eletään ja uudelleen eletään monien modaliteettien, kuten sukupuolen, rodun, luokan, uskonnon, kielen tai sukupolven läpi. Kaikki diasporat ovat eriytyneitä, heterogeenisiä, kilpailulle alttiita tiloja, vaikka ne sisältävätkin yhteisen ”meidän” rakentamisen. Täytyy siis tarkkailla, minkä tyyppisiä ja luonteisia ovat ne prosessit, joiden kautta yhteinen ”me” rakennetaan. Silloin nähdään kenellä on valtaa ja kenellä ei ja kuinka yhteiskunnalliset erot neuvotellaan ”meitä” muodostettaessa sekä mikä on ”meidän” suhde ”muihin”. (Brah 1996, 181, 183 – 184)

Mandy Thomasin mukaan ns. ”paikattomat” ihmiset etsivät ratkaisua vanhassa ja uudessa kotimaassaan kohtaamiinsa vastakkaisiin merkitysjärjestelmiin ja radikaalisti erilaisiin historiallisiin narratiiveihin, kun he yrittävät määrittellä identiteettiään. Maastamuutto korostaa identiteetin suhteellista, kontekstuaalista ja epävakaa luonnetta. Kulttuurisia identiteettejä, representaatioita ja tilaa ei voi erottaa toisistaan, koska identiteetti liittyy läheisesti itsensä määrittelyyn ja itsen määritelmät perustuvat tilaan. Thomas kirjoittaa, että Stuart Hallin mukaan identiteetti on rakennelma, joka ei koskaan ole valmis vaan se on aina prosessissa ja aina muodostettu representaatiossa eikä sen ulkopuolella. Täten diasporinen kokemus ei ole jotain valmiiksi annettua ja lopullista vaan satunnaista ja kontekstista riippuvaista. Diasporiset identiteetit liitetään myös nykyisyyden tarjoamiin mahdollisuuksiin sen sijaan, että ne sijaitsisivat vain menneisyyden nostalgiasa tai utopistisessa tulevaisuudessa. Näiden identiteettien välittömässä läheisyydessä voi olla myös monenlaisia historiallisia narratiiveja sekä unia, fantasioita ja pelkoja tulevaisuudesta. (Thomas 1998, 4)

2.2.3 Diasporan tila ja rajat

Lavien ja Swedenburgin mukaan diaspora on yksi yritys antaa nimi sille sekavalle arkipäiväiselle kokemukselle, jossa eletään ilman maata ja jopa ilman kieltä. Diaspora haastaa valmiit käsityksemme paikasta ja hajottaa kansan ja kulttuurin käsitteet tilan ja ajan yksikköinä. Se viittaa siihen kaksinkertaiseen ja kaksijakoiseen suhteeseen tai lojaalisuuteen, joka maahanmuuttajilla ja maanpakolaisilla on paikkoja kohtaan. Heillä on yhteys siihen tilaan, jossa he tällä hetkellä elävät, mutta myös jatkuva osallisuus vanhaan kotiinsa. Diasporiset ryhmät eivät yleensä asuta vain yhtä ainoaa tilaa vaan ovat kietoutuneet sekä vanhan että uuden kotimaan käsittävien sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen siteiden verkkoon. Diasporan ilmiö vaatii alueiden uudelleenkuvaamista ja analyysien kehittämistä kansojenvälisen kulttuuri- ja talousprosessien dynamiikan ymmärtämiseksi ja kansallisten ja etnisten/rodullisten rajojen sisältämien käsitteellisten rajoitusten haastamiseksi. Sekä rajateoriat että diasporateoriat syntyvät arkielämästä. Rajat ovat menetyksen, vieraantumisen, tuskan ja kuoleman alueita. Rajalla asuminen koetaan usein mahdottomaan välimuotoon juuttumisen tunteena. Rajat ja diasporat tarjoavat analyysikehyksiä, jotka ylittävät ja haastavat kansalliset rajat luovien artikulaatioiden avulla. Ajan tunne luodaan eriaikaisten fragmenttien ja essentialistisen nostalgian välitilassa. Tilan kartoittamista puolestaan leimaa toisaalta menneisyyden paikaltaan siirtyminen ja toisaalta se, että menneisyys on juurtunut paikan politiikkaan. Siten ns. kolmas aikatila (*third time-space*) on kuviteltu kotimaa, jossa identiteetin fragmentoituminen merkitsee ”itsen” vieraantumista. Kolmas aikatila merkitsee luomista, vahvistamista ja yhteisöllisyyttä. Prosessi ei rajoitu kahden kulttuuriperimän väliseen kaksijakoisuuteen vaan johtaa Lavien ja Swedenburgin mukaan parempaan tietoisuuteen vähemmistöjen asemasta. (Lavie & Swedenburg 1996, 14 – 18)

Brahin mukaan rajat ovat keinotekoisia, erottavia linjoja, jotka ovat samanaikaisesti sosiaalisia, kulttuurisia ja psyykkisiä. Alueita vaihdetaan niitä vastaan, jotka representoidaan ulkopuolisiksi, muukalaisiksi ja ”muiksi”. Brah viittaa Gloria Anzaldunaan, joka näkee rajan käsitteen psykologisten, seksuaalisten, henkisten, kulttuuristen, luokka- ja roturajojen metaforana. Andalzuan mukaan rajat ovat aina metaforia, koska ne ovat keinotekoisia. Ne eivät ole kuitenkaan vain konkreettisen todellisuuden abstraktioita vaan osa valtasuhteiden diskursiivista

materiaalisuutta. Rajan metaforat voivat ilmaista voimakkaasti poliittisten rajojen vaikutuksia. Jokainen raja myös antaa muodon uniikille narratiiville. Tällainen metaforinen jokaisen rajan materiaalisuus vetää huomion rajan erityisiin piirteisiin; esimerkiksi tiettyjen erilleen ajautuneiden ihmisryhmien kokemuksiin, ihmisiin, joihin on muulla tavalla vaikuttanut jonkin raja-alueen syntyminen tai ei-toivottujen rajanylittäjien realiteetteihin (viisuminsaantivaikkeudet, maahanmuuttajatarkastukset, viivytys tai karkotus). Kehittyneet maat institutionalisoivat rajojaan kontrolloidakseen kolmansien maiden ihmisten maahanmuuttoa. (Brah 1996, 198 – 199) Diasporan ideaan on sisään kirjoitettuna rajan käsite. Molemmat kietoutuvat yhteen läheisesti paikan tai paikattomuuden politiikan käsitteen kanssa. Brah käsittelee rajaa poliittisena rakennelmana ja analyttisenä kategoriana. Rajan ja diasporan käsitteet yhdessä viittaavat lokaation teemaan. Diasporan käsitteiden vahva assosiaatio dislokaation kanssa tarkoittaa, että sijainnin tai paikan kokemus voi helposti muuttua epäselväksi. Brah tutkii myös lokaation ja dislokaation välisiä ristiriitoja. Diasporan, rajan ja lokaation politiikan käsitteet yhdessä tarjoavat käsitteellisen verkon, jolla analysoida historiallisesti ihmisten, informaation, kulttuurien, hyödykkeiden ja valuutan nykyisiä, kansojen välisiä liikkeitä. Brah tarjoaa uutta käsitettä *diaspora space*, jossa kaikki kolme em. käsitettä ovat läsnä. Se on niiden leikkauspiste ja taloudellisten, poliittisten, kulttuuristen ja psyykkisten prosessien yhtymäkohta. Brahin keskeinen argumentti on, että *diaspora space* käsitteellisenä kategoriana sisältää sekä maahanmuuttajat ja heidän jälkeläisensä että ne, jotka on konstruoitu ja representoitu alkuperäisväestöksi. *Diaspora space*, toisin kuin diaspora, yhdistää hajaantumisen genealogiat paikallaan pysyvien kanssa. Diaspora-tilassa kilpaillaan inkluusion ja eksklusion, johonkin kuulumisen ja toiseuden, meidän ja muiden rajoista. Brahin diaspora-tilassa myös traditioita keksitään jatkuvasti, vaikka ne ovat peräisin hamasta menneisyydestä. Diaspora-tilan käsite viittaa globaaliin tilaan, jossa kulttuuri on matkustuskohde. Se problematisoi ”alkuperäisen” position tai aseman. (Brah 1996, 180 – 181, 208) Diasporiset kollektiivit voidaan joko demonisoida uhaksi tai niitä voidaan pitää monimuotoisten yhteiskuntien perustana. Tapa, jolla diasporiset ryhmät itse mobilisoivat kollektiivisia resurssejaan ja identiteettejään, on myös keskeistä diaspora-tilan muodostumisessa. Suuremman diasporan resurssit voidaan ottaa käyttöön, jotta

saavutettaisiin tiettyjä tavoitteita. Diasporan jäsenet voivat esimerkiksi joko tukea tai vastustaa historiallisina koteina pitämiensä maiden käytäntöjä. (Brah 1996, 243)

2.2.4 Diaspora ja koti

Diasporan käsitteeseen sisältyy myös kodin subteksti. Se viittaa kansaan, jonka oletetaan olevan tietyllä alueella syntyperäinen. Koti on myyttinen kaipauksen paikka diasporisessa mielikuvituksessa ja tässä mielessä se on paikka, jonne ei ole paluuta. Toisaalta koti on myös eletty paikan kokemus, jossa vaihtelevat tuskan ja ilon jokapäiväiset kokemukset. Kysymys kodista on olennaisesti yhteydessä siihen, miten inklusion ja eksklusion prosessit operoivat ja miten ne koetaan yksilöllisesti ja omakohtaisesti tietyissä oloissa. Brahin mukaan kyse on myös keskeisesti meidän poliittisesta ja henkilökohtaisesta taistelustamme määrätä yhteiskunnallisesti johonkin kuulumisesta. Diasporan käsite asettaa kodin diskurssin ja hajaantumisen diskurssin luovaan jännitteeseen viitaten samanaikaisesti kotiutumisen toiveeseen ja kritisoiden pysyvien alkuperien diskursseja. Kodin ja johonkin kuulumisen problematiikka saattaa olla olennaista diasporiselle tilalle ja olosuhteelle, mutta se, miten, milloin ja missä muodossa kysymykset tulevat pintaan tai miten ne on esitetty, riippuu tietyn diasporan historiasta. Kaikki diasporat eivät sisällä kotiutumisen toivetta, toivetta palata alkuperän juurille. Diaspora ei ole yksilön maastamuuton metafora vaan diasporat syntyvät kollektiivien maastamutoista, eikä ole merkitystä, matkustavatko kollektiivin jäsenet yksin, kotitalouksina vai muina erilaisina muodostelmina. Diasporat ovat pitkäaikaisten, jopa pysyvien yhteisömuodostelmien paikkoja, vaikka jotkut jäsenet muuttaisivatkin muualle. Sana diaspora herättää usein mielikuvan eron ja dislokaation traumaista ja se onkin erittäin tärkeä maastamuuttokokemuksen aspekti. Diasporiin liittyy kuitenkin myös toivo ja uusi alku. Diasporat ovat kulttuurisia ja poliittisia alueita, joissa yksilölliset ja kollektiiviset muistot törmäävät yhteen ja muotoutuvat ja yhdistyvät uudelleen. (Brah 1996, 190 - 193)

Dorinne Kondo viittaa Gayatri Chakravorty Spivakiin, jonka mukaan koti on marginaalissa eläville ihmisille asia, jota he eivät voi olla haluamatta. Koti merkitsee turvallista paikkaa, jossa itseään ei tarvitse selittää ulkopuolisille. Se

merkitsee yhteisöä ja se voi tuoda esiin nostalgiaa menneestä kultakaudesta, jota ei koskaan ollutkaan. Tällainen nostalgia jättää huomiotta syrjäytymisen, valtasuhteet ja erilaisuuden. (Kondo 1996, 97) Brahin mukaan olonsa voi tuntea kotoiseksi jossain, mutta yhteiskunnallisen eksklusion kokemus voi estää kutsumasta paikkaa julkisesti kodiksi. Ensimmäisen sukupolven suhde maastamuuton kohdepaikkaan on erilainen kuin seuraavien sukupolvien, koska suhde välittyy taakse jätettyjen muistojen ja hajaantumisen ja dislokaation kokemusten kautta heidän yrittäessään uudelleenorientoitua, muodostaa uusia sosiaalisia verkostoja ja oppia selviämään uudessa taloudellisessa, poliittisessa ja kulttuurisessa todellisuudessa. Diasporan käsite viittaa maantieteellisiä, kulttuurisia ja psyykkisiä rajoja ylittäviin monipaikkaisuuden prosesseihin. Diasporassa olevien ihmisten mielikuvissa oleva monipaikkainen koti ei tarkoita, etteivätkö he tuntisi kiinnittyneensä paikkaan, johon ovat asettuneet. Uudet diasporiset identiteetit ja identiteetti muodostelmat haastavat jatkuvan, keskeytymättömän, muuttumattoman ja homogeenisen identiteetin idean. Ne korostavat että identiteetti on aina monimuotoinen ja prosessissa, vaikka se olisi rakennettu tai esitetty pysyvänä. (Brah 1996, 193 – 195) Dorinne Kondo esittää monien maanpakolaisten ajatuksen siitä, että koko maailma on heidän kotinsa tai että heidän kotinsa sijaitsee maanpakolaisuudessa ja diasporassa. (Kondo 1996, 100) Amerikan kuubalaisilla on kuitenkin selkeä pyrkimys päästä takaisin Kuubaan, jota he pitävät ainoana oikeana kotinaan. Tässä tulee kuitenkin esille se, miten eri lailla Kuubassa syntyneet maanpakolaiset ja heidän Yhdysvalloissa syntyneet jälkeläisensä voivat ajatella kodista. Yhdysvalloissa syntyneille Yhdysvallat voi olla koti, vaikka he eläisivätkin varsin epäamerikkalaisessa Miamin kuubalaiskaupunginosassa.

Kondo esittää kodin ja yhteisön problematiikan narratiivien, diskurssien ja performanssien kautta luotuna etnisinä identiteetteinä. Hän tutkii kodin, yhteisön ja identiteetin narratiivista ja performatiivista luomista ja tuottamista kollektiivisena muistina ja turvallisena paikkana. (Kondo 1996, 98) Kondo analysoi tekstissään Amerikan japanilaisen Perry Miyaken näytelmää Doughball vuodelta 1991, joka sijoittuu Los Angelesin Amerikan japanilaiseen kaupunginosaan. Hän tarkastelee sitä, miten näytelmässä on narratiivisesti luotu ”koti”. Kondon mukaan näytelmässä etnisen identiteetin symbolisina välineinä toimivat erityisesti ruoka, äänet ja tuoksut eli aistisymbolit sekä tutut Amerikan japanilaiset fraasit ja

slangisanat. Siten myös kielelliset käytännöt voivat määritellä yhteisön ja luoda tunnistamisen ja autenttisuuden tunteen ja vahvistaa henkilön kuuluvuutta perheeseen tai kulttuuriin. (Kondo 1996, 102, 105 – 106)

Doughball-näytelmän realismi vahvisti Kondon kohdalla sitä tunnetta, että on välttämätöntä luoda ”koteja” itsellemme – sellaisia koteja, jotka ovat historiallisesti ja kulttuurisesti erityisiä, valtasuhteista erottamattomia rakennelmia eivätkä vain olemuksellisia identiteetin tiloja. Identiteetin kirjoittaminen luo dominoivaan diskurssiin narratiivisen tilan, joka voisi muokata uudelleen kotia. Identiteettien tietyt paikat, historialliset paikaltaan siirtymiset ja urbaani uudelleenkehittyminen korostavat identiteettien historiallisesti ja poliittisesti rakennettua luonnetta. Yritetään luoda sellainen uusi identiteetti, joka ylittää kaikki aikaisemmat kategoriat. (Kondo 1996, 115 – 116)

Michael Billigin mukaan kansa on enemmän kuin kuviteltu yhteisö. Myös kansan paikka eli kotimaa on kuviteltava. Jokainen maa täytyy ajatella erityisenä paikkana, joka eroaa fyysisesti ja metaforisesti muista kotimaista. Billig kirjoittaa Shefferin mukaan, että kansan ja kotimaan välinen yhteyden tunne voidaan nähdä selvästi kotimaahan paluusta unelmoivien kansojen diasporisessa tietoisuudessa. Kansan tunne yhteisöllisen identifikaation siteistä ei yksin riitä vaan kansalla on tarve sijaita tietyllä erityisellä alueella, jota se myös kontrolloi. Vain tietty paikka kuvitellaan kansallisesti tarkoituksenmukaiseksi. (Billig 1995, 74 - 77) Pakolaisidentiteetin ylläpitäminen on keskeisellä sijalla myös Miamin kuubalaisten ideologiassa ja yhteisön mielipidejohtajien pyrkimyksissä. Ilman kansallista tietoisuutta poliittiset pakolaiset tuntuivat itsensä tavallisiksi maahanmuuttajiksi, eikä heillä olisi syytä päivästä toiseen keskustella paluun mahdollisuudesta, maan uudelleenrakentamisesta, omaisuuden haltuunotosta tai saarella odottavista loputtomista mahdollisuuksista. Yhteisön ideologian voimakkaalla esiin tuomisella on myös tarkoitus vaikuttaa valtaväestön yleiseen mielipiteeseen. (Siltala 2000, 19 - 20) Miamin kuubalaisten yhteisön mielipidejohtajien tavoitteena on siis korostaa, että heidän kuvitellun yhteisönsä kotimaa on Kuuban saarella eikä Miamin kuubalaiskaupunginosassa. Heillä on unelma koko kansan yhdistämisestä samalle saarelle ilman kommunistista hallintoa.

Tämä unelma heijastelee mystistä sidettä kansan ja sen maan välillä. Vaikka kansa ja maa olisivat vakiintuneet ja kuvittelusta olisi tullut arkipäiväisen tavallista, tämä mystinen side ei katoa vaan sen retoriikkaa käytetään herättämään menneisyyden uhraukset nykyisyyden nimissä. Koska kansat vaikuttavat nykyisin väistämättömiltä kokonaisuuksilta, monia asioita voidaan päivittäin unohtaa. Eri ryhmät voivat väitellä siitä, kuinka kansan tulisi käsittää itsensä ja siitä mikä on kansan kohtalo. Jos erilaiset visiot kilpailevat samasta kotimaasta, kilpailijat voivat unelmoida toistensa pyyhkimisestä kuvitellun kotimaansa kamaralta. Tällöin semanttinen ja materiaallinen "puhdistus" yhdistyvät tuhoisasti. (Billig 1995, 77 - 78) Tällä hetkellä Kuubasta Floridaan paenneet kuubalaiset kilpailevat Castron kommunistisen hallituksen entisessä kotimaassaan nauttimaan hegemoniaa vastaan. Molemmilla osapuolilla on kerrottavanaan oma tulkintansa maan menneisyydestä ja oma visionsa maan tulevaisuudesta. Amerikan kuubalaiset osallistuvat Kuuban tulevaisuuden suunnitteluun vaikuttamalla esimerkiksi propagandan avulla omalta osaltaan Yhdysvaltain Kuuban politiikkaan, kuten taloussaarron jatkumiseen.

Miamiin syntynyt kuubalaisyhteisö voidaan mielestäni nähdä kuviteltuna diasporisena yhteisönä, jonka identiteetti on rakentunut arkipäiväisten kokemusten kautta. Kuubalaispakolaisten identiteetti on omaksunut tiettyjä kaavoja suhteessa historiallisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Siksi on mielestäni tärkeää tarkastella yhteisön historiaa sen kollektiivisen muistin rakennusaineiden löytämiseksi. Kollektiivisen muistin kautta voidaan puolestaan löytää yhteneväisyyksiä nykyisyyteen. Uskon Miamin kuubalaisten maastamuuton historian selittävän hyvinkin pitkälle heidän nykyistä strategiaansa Castron kaatamiseksi ja taisteluun tulevaisuuden Kuuban johtamiseksi. Tätä taustaa vasten Eliánin tapauksenkin voi nähdä yhtenä nykyajan identiteettipolitiikkaa edustavana esimerkkinä kuubalaisten kansallisen identiteetin politisoimisen historiassa. Siksi seuraavassa tarkoitukseni on tarkastella sitä, miten kuubalaisten kansallinen identiteetti on muotoutunut ja miten läheinen vuorovaikutus Yhdysvaltain kanssa on vaikuttanut tähän identiteetin muotoutumiseen.

3 TAISTELU KUUBALAISESTA IDENTITEETISTÄ

Kuubalaisten diasporisen identiteetin synnyssä yksi tärkeimmistä tekijöistä on ollut kuubalaisten maastamuutto Yhdysvaltoihin. Yhdysvallat on perinteisesti ollut kuubalaisille opposition toiminnan kannalta keskeinen paikka ja kansallista identiteettiä on ennen Caston vallankumoustakin käytetty jatkuvasti politiikan välineenä. Tutkittaessa kuubalaispakolaisten asemaa maastamuuton historiallisissa ja poliittisissa konteksteissa voidaan löytää yhtymäkohtia myös nykyisyyteen. Samoin kuin Espanjan siirtomaahallinnon vastustajat 1800-luvulla, myös nykyiset Castron vastustajat pystyvät Yhdysvalloista käsin toimimaan ja järjestäytymään vapaasti. Erilaisin kansallisuuden ja identiteetin muodostamisen keinoin kuubalaiset ovat yrittäneet määritellä itselleen paikan Kuubassa ja puolustaa sitä. Yhdysvallat on ollut tärkeä kuubalaisten identiteetin muodostuksessa myös vertailukohtana. Yhteisönä kuubalaispakolaisten omakuva on ollut riippuvainen vertailusta Yhdysvaltoihin.

3.1 CUBA LIBRE – IRTI ESPANJAN VALLASTA

Yhteydet Kuuban ja Yhdysvaltain välillä juontavat juurensa pitkälle kolonialistiselle ajalle. Maantieteellinen läheisyys ja helppopääsyisyys ovat edistäneet Kuuban ja Yhdysvaltain hengenheimolaisuutta ja maiden välisiä yhteyksiä ja olosuhteet ovat

tehneet näistä yhteyksistä käytännöllisiä ja tarpeellisia. Kontaktit kehittyivät jo 1800-luvulta lähtien kaupankäynnin luomalle perustalle. Pohjois-Amerikan markkinoille pääsy ja Yhdysvaltain teollisen kehityksen kuubalaisille tarjoamat uudet innovaatiot ja teknologia integroivat Kuuban nopeasti pohjoisen edistyneisiin teollisuuskäytäntöihin. 1850-luvulta lähtien Kuubassa työskenteli vuosittain tuhansia yhdysvaltalaisia työmiehiä ja vähitellen yhdysvaltalaisia muutti Kuubaan myös pysyvästi ja he integroituihin Kuuban talouteen esimerkiksi omistaen ja johtaen sokeritiloja, kahviplantaaseja, tupakkafarmeja ja karjatiloja. Yhä enemmän yhdysvaltalaisia matkusti Kuubaan myös liikeasioissa ja turisteina lomaviettoon. (Pérez 1999, 17 – 19, 22) Samaan aikaan, kun Yhdysvallat vaikutti monin eri tavoin Kuubassa, myös kuubalaiset matkustivat yhä useammin Yhdysvaltoihin jo 1800-luvulta lähtien. Yleisiä olivat esimerkiksi häämatkat, lomamatkat ja terveystematkat. Yhdysvaltoihin matkustettiin myös liikeasioissa ostamaan, myymään, investoimaan, lainaamaan ja tallettamaan. Kauppiaat perustivat liikeyrityksiä Yhdysvaltoihin ja kuubalaisten vaikutus varsinkin tupakkateollisuuteen oli suuri. Tuhansittain kuubalaisia lähti Yhdysvaltoihin myös opiskelemaan, koska Espanjan siirtomaahallinnon alaisena Kuuban koulutus ei pystynyt tarjoamaan opetusta muuttuvan Kuuban tarvitsemilla teknologian ja teollisuuden aloilla. (Pérez 1999, 28 – 33)

Kuubalaisten kouluttautuminen Yhdysvalloissa loi tyytymättömyyttä Espanjan siirtomaahallintoa kohtaan. Melkein kokonainen uusi sukupolvi kouluttautui Yhdysvalloissa juuri samaan aikaan kun sikäläiset koulut ottivat tehtäväkseen kasvavan maahanmuuttajaväestön “amerikkalaistamisen“. Pérez viittaa Gerald Gutekiin, jonka mukaan maahanmuuttajien monenlaisten tapojen ja ideologioiden oli tarkoitus väistyä, kun maahanmuuttajat yritettiin harkitusti amerikkalaistaa mahdollisimman nopeasti ja täydellisesti ja tietyt amerikkalaiset asenteet ja arvot painaa maahanmuuttajalasten mieliin. Yhdysvalloissa koulutetut kuubalaiset omaksuivat uusia menetelmiä ja uudenlaisen arvohierarkian sekä uusia asenteita ja standardeja, jotka kaikki lisäsivät heidän tyytymättömyyttään vanhoihin tapoihin. Vaihtoehtoisin mahdollisuuksiin tutustuttuaan Yhdysvalloissa opiskelleiden kuubalaisten oli vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, palata uudelleen kolonialistisiin rakenteisiin. Myös siirtomaaviranomaiset huomasivat tämän

kehityksen ja esimerkiksi jo vuonna 1834 opiskelu Pohjois-Amerikassa tuomittiin “kansakunnan henkeä heikentävänä”. (Pérez 1999, 34 – 36) Myös Geoff Simonsin mukaan espanjalaiset viranomaiset kielsivät Yhdysvalloissa opiskelun vuonna 1849, koska Yhdysvalloissa opiskelun jälkeen kotisaarelleen palanneet alkoivat usein myös vaatia Kuuban liittämistä Yhdysvaltoihin. (Simons 1996, 169) Kuubassa syntyi 1800-luvun alussa liike Yhdysvaltoihin liittämisen puolesta (*anexionismo*), joka laajeni nopeasti 1840-luvulla. Samaan aikaan Yhdysvaltain historiassa käytiin pitkään kiistaa siitä, kuinka Kuubaa voisi parhaiten kontrolloida ja käyttää hyväksi Yhdysvaltain etujen mukaisesti tai valloittaa koko saari. Jo 1700-luvun lopulta saakka mm. monet Yhdysvaltain presidentit ilmaisivat halunsa liittää Kuuba osaksi Yhdysvaltoja. He myös tarjoutuivat ostamaan Kuuban Espanjalta ja nostivat tarjoustaan moneen kertaan. (Simons 1996, 168 - 170) Kuubalaiset ja pohjoisamerikkalaiset kuitenkin kuvittelivat mielessään liittämisen ehdot varsin eri lailla. Siinä missä kuubalaiset odottivat, että Kuuba liitettäisiin Yhdysvaltoihin itsenäisenä osavaltiona, yhdysvaltalaiset ajattelivat perivänsä Espanjan paikan kolonialistisessa suhteessa saareen. (Coerver & Hall 1999, 28)

Markkinoiden 1800-luvun aikana Kuubassa aikaansaamat muutokset johtivat myös kuubalaisten odotusten muuttumiseen. Myös heidän tapansa määritellä tarpeensa ja puolustaa etujaan muuttuivat. (Pérez 1999, 24) Kuubalaisen erillisen kansallisuuden muotoilu voidaan pitkälti selittää Yhdysvaltain kohtaamisesta heijastuvilla kokemuksilla, jotka vaikuttivat ratkaisevasti siihen, miten kuubalaiset suunnittelivat omaa kansakuntaansa. Nämä kokemukset olivat yhteydessä siihen, miten kuubalaisten tyytymättömyys kehittyi ja syveni ja miten he pitivät huonoja olosuhteitaan kolonialismin syynä. Yhdysvaltalaisten kohtaaminen muotoili kansallisuuden narratiivia ja kansasta käytävää diskurssia. Elämä Yhdysvalloissa tarjosi kuubalaisille edullisen aseman, josta arvioida siirtomaaolosuhteita ja tarkastella jokapäiväisessä elämässä esille tulevia vaihtoehtoja sekä tilaisuuden tulkita omia traditioitaan ja edistää uutta tietoisuutta yhteiskunnallisista realiteeteista. Kuubalaisten läsnäolo Yhdysvalloissa oli jo itsessään tyytymättömyyden ilmaus, mutta se vaikutti ratkaisevasti myös tapoihin, joilla he konstruoivat tyytymättömyyttään ja muodostivat itselleen käsityksen kansasta. Nämä kokemukset olivat erityisen merkityksellisiä myös siksi, että ne osuivat samaan ajanjaksoon kuin

kuubalaisten itsetietoiset pyrkimykset muodostaa erillinen kansakunta ja etsiä keinoja erillisyytensä vahvistamiseen. (Pérez 1999, 51 - 52, 83)

Suurin osa kuubalaisista Espanjan hallinnon vastustajista muutti pohjoiseen, koska Yhdysvalloissa poliittiset toisinajattelijat pystyivät nauttimaan toiminnan vapaudesta. Yhdysvalloista tuli pian kapinan organisoinnin ja ylläpitämisen tukikohta. Melkein kaikkien vuosien 1868 ja 1898 välisten separatististen kapinoiden poliittinen johtajisto piti keskuspaikkanaan New Yorkia. Yhdysvallat toimi siis opposition paikkana, josta käsin juonittiin salaliittoja, suunniteltiin sotaa, kerättiin pääomaa ja organisoitiin vastarintaa, julkaistiin oppositiosanomalehtiä, perustettiin satoja vallankumouksellisia seuroja, patrioottisia junttia ja poliittisia yhdistyksiä. Monet Kuuban poliittisen kulttuurin piirteet siis kehittyivät Yhdysvalloista johdetun toiminnan ympärille. Samanlainen vallankumouksellinen mobilisaatio muutosta varten ei olisi voinut kehittyä Kuubassa. Aikaisempi Espanjan hallinnon vastustus olikin rajoittunut pienten, lähinnä kreolieliitin muodostamien salaliittolaisryhmien organisoimiin suunnitelmiin. (Pérez 1999, 45)

Prosessi 1800-luvulla myös syvensi Kuuban ja Espanjan välistä vieraantumista, niin kuin sen oli tarkoituskin. Kuubalaisten päättäväisyys määritellä itsensä erilaisina kuin espanjalaiset oli yksi tapa edistää vaatimusta itsenäisestä kansakunnasta. (Pérez 1999, 54) Espanjan siirtomaahallintoa vastustettiin monin eri tavoin. Yhdysvaltain siirtolaisyhteisöissä nopeasti lisääntyneet kuubalaiset sanomalehdet omistautuivat pääasiassa *Cuba Libre* -projektille ideologisin vetoimuksin ja ohjelmallisilla manifesteilla ja edistivät kansallista tietoisuutta avaten kansasta käytävän diskurssin tuhansille kuubalaisille. Kyseessä oli vapaa ja avoin lehdistö, joka uhmasi – vaikkakin välimatkan päästä – Espanjan sensuuria ja sitoutui avoimesti syöksemään vallasta espanjalaishallinnon. (Pérez 1999, 44) Samaan tapaan kuubalaisten kansallisen identiteetin vahvistajana toimii myös nykyinen espanjankielinen lehdistö Miamissa. Kirjoittelu näissä lehdissä tähtää kuubalaispakolaisten yhteiseen tavoitteeseen syöstä Castro vallasta ja saavuttaa vihdoin vapaa Kuuba. Monet kuubalaiset hankkivat myös Yhdysvaltain kansalaisuuden, joka toimi keinona edistää kuubalaista kansallistunnetta vahvistamalla sitä, mitä kuubalaiset eivät olleet eli tekemällä eron kuubalaisten ja

espanjalaisten välille. Lisäksi se oli keino ottaa käyttöön oikeudenmukaisuuden ja kansalaisvapauksien ideat myös kuubalaisen kansallisuuden muotoilussa. Siten lainatun kansallisuuden elementit yhdistettiin uuteen kansallisuuteen. (Pérez 1999, 38 - 39) Louis A. Pérezin mukaan myös baseball tarjosi 1800-luvun Kuubassa yhden keinon ottaa mittaa siirtomaayhteiskunnasta ja ilmaista vihamielisyyttä Espanjaa kohtaan. Kuubalaisille baseball edusti nykyaikaisuutta ja edistystä ja yhdistämällä kaikki kuubalaiset se loi kansallista yhteisöllisyyttä. Baseballista kansallisine metaforineen ja viesteineen tuli sekä opposition symboli että korvike aikana, jolloin vaihtoehtoisia vastarinnan muotoja ei ollut juurikaan tarjolla. Sen sisältämä poliittinen subteksti antoi muodon kuubalaisten tyytymättömyydelle. (Pérez 1999, 78 - 82)

Maastamuuton kokemukselle oli keskeistä myös uusien ja erilaisten muotojen etsiminen isänmaan tavoittelulle ja erillisen kansallisuuden ilmaisemiselle. Yhdysvalloissa asuvat Kuubalaiset alkoivat sulauttaa pohjoisamerikkalaisia kulttuurin muotoja kuubalaisiin ja he omaksuivat ja ottivat omakseen arkipäivän mukavuudet ja hyvinvoinnin samaan aikaan kun heidän kansallinen identiteettinsä oli muodostumassa. (Pérez 1999, 64 - 66) Kuubalaiset oppivat ymmärtämään tavaroiden yhteiskunnallisen ja kulttuurisen arvon ja siten hyödykkeet pystyivät toimimaan sekä yksilöllisen hyvinvoinnin symbolina että kansallisen identiteetin vahvistuksena. Kuubalaiset käyttivät Pohjois-Amerikan materiaalsen kulttuurin muotoja vahvistaakseen niitä tapoja, joilla kuubalaiset erosivat espanjalaisista ja osoittaakseen, että se, keitä he olivat ja keneksi he halusivat tulla, ei ollut espanjalaista alkuperää. Tällä tavoin kuubalaiset muotoilivat uudelleen pohjoisamerikkalaisia kategorioita omiin tarkoituksiinsa sopiviksi. (Pérez 1999, 68 - 69) Kuubalaisten tyytymättömyys liittyi myös kysymyksiin identiteetistä ja sivistyksestä. Erillinen kansallisuus ajateltiin identiteettinä, joka ei perustunut ainoastaan Kuuban ja Espanjan välisiin eroihin vaan myös näiden erojen sisältämiin arvoihin. Ajatus Kuubasta sivistyneenä toimi kansallisen yhteenkuuluvuuden ja yhteisen identiteetin lähteenä. Sivistyksen narraatio tarjosi laajemman diskursiivisen kehikon, jonka sisällä kansallisuuden representaatiot muodostivat eron Kuuban ja Espanjan välille. Pérezin mukaan Kuuban 1890-luvun vapausliike tulisi ymmärtää siitä näkökulmasta, että kuubalaiset olivat Yhdysvalloissa omaksuneet laajemman

maailmankuvan ja halusivat siksi luoda nykyaikaisen, maallisen valtion, jonka ensisijaisina tunnusmerkkeinä olisivat edistyksen, yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden ja demokratian ideat. (Pérez 1999, 86 – 89)

Kansallisen identiteetin muotoilu oli monimutkainen kieltämisen ja myöntämisen prosessi. Kuubalaiset lainasivat vapaasti Pohjois-Amerikan kulttuurisia muotoja, mutta prosessi sisälsi aina valikoivaa omaksumista ja soveltamista. Separatistit keksivät uusia traditioita, mutta niiden täytyi sopia jo olemassa olevaan käsitykseen kuubalaisuudesta, jota vahvistettiin lisäämällä siihen erilaisia variaatioita. Siten kuubalaisten oli mahdollista samanaikaisesti sekä mukautua pohjoisamerikkalaisiin kansallisiin elementteihin että puolustaa omaa erillistä kansallisuuttaan. Pohjoisamerikkalaiseen kulttuuriin mukautumisesta huolimatta kuubalaiseen itsensä määrittelyyn kuului jo varhaisessa vaiheessa tärkeänä muovaavana elementtinä kauna Yhdysvaltain Kuubaa koskevia poliittisia suunnitelmia kohtaan, mikä aiheutti kuubalaisen nationalismin keskeisen jännitteen; kuubalaiset jäljittelivät varsinkin heidän elämäänsä materiaalisesti parantavia yhdysvaltalaisia tapoja, mutta samalla vastustivat Yhdysvaltoja, koska se uhkasi Kuuban erillistä kansallisuutta. (Pérez 1999, 93, 95)

Kuubalaisten tyytymättömyys johti 1800-luvun lopulla Espanjan siirtomaavallan vastaisiin sotiin, joita käytiin lyhyen ajan sisällä kolme. Ensin käytiin Kymmenen vuoden sota 1868–78, sitten Pieni sota 1879–80 ja lopuksi Itsenäisyysota 1895–98.¹ Sotien aiheuttamat menetykset olivat valtavia ja sen lisäksi 1880-luvulla myös sokerin hinta laski, markkinat supistuivat ja Kuuban talous syöksyi kaaokseen. Sotien ja taloudellisen laman vaikutukset olivat tuntevia ja kauaskantoisia. (Pérez 1999, 97 - 98) Vuoteen 1898 mennessä taistelu vapaan Kuuban (*Cuba Libre*) puolesta näytti epätoivoisista olosuhteista huolimatta olevan lähellä voittoa. Simonsin mukaan Yhdysvallat ei kuitenkaan ollut valmis suvaitsemaan itsenäistä Kuubaa, koska koko vuosisadan ajan Yhdysvallat oli ehdottanut Kuuban ostamista Espanjalta, yrittänyt lahjontaa ja provosoinut puheilla sodasta. (Simons 1996, 175) Tuhoisa itsenäisyysota oli myös uhka Yhdysvaltain laajoille taloudellisille intresseille saarella ja yhdysvaltalaiset poliitikot pelkäsivät

¹

The Ten Years War, the Little War, the War of Independence (Pérez 1999, 97)

täysin itsenäisen Kuuban joutuvan jonkun muun eurooppalaisen vallan alaiseksi. Samaan aikaan kuubalaiset eliitit pelkäsivät itsenäisyysliikkeen muuttuvan yhteiskunnalliseksi vallankumoukseksi ja pitivät Yhdysvaltain interventiota keinona pelastaa heidät kapinallisilta. (Coerver & Hall 1999, 40) Niinpä vielä samana vuonna 1898 Yhdysvallat hyökkäsi Kuubaan ja julisti sodan Espanjaa vastaan. Merkinä saaren tulevasta asemasta kuubalaiset kapinalliset suljettiin systemaattisesti pois sekä sodan lopettamiseksi käydyistä neuvotteluista että sodanjälkeisestä rauhankonferenssista. Kuuban itsenäisyysota oli muuttunut Espanjan ja Yhdysvaltain väliseksi sodaksi. Kolmen kuukauden sodan jälkeen Espanja anoi rauhaa ja joulukuun 10. päivänä 1898 allekirjoitetun Pariisin sopimuksen mukaan Espanja luopui Kuuban hallinnasta ja tilalle perustettiin Yhdysvaltain sotilashallitus. (Williams 1970, 420 & Coerver & Hall 1999, 44)

Pérez viittaa Ramiro Guerra y Sáncheziin, jonka mukaan Kuubalta puuttui ennen vuotta 1868 se henkinen loistokkuuden, sankaruuden, legendojen ja kansallistarujen perintö, joka tekee kansasta vahvan. Vasta kymmenen vuoden sota ja Espanjan häviö loivat Kuuballe rikkaan patrioottisen tradition, jota vaalia ja kunnioittaa. Kuubalaisten diskurssi oli muuten rikasta ja vaihtelevaa, mutta siitä puuttui johdonmukainen historian läheisyys. Kuubalaisuuden rakentamisessa ei käytetty apuna historian ideaa jaetun ja juhlitun yhteisen menneisyyden narratiivisena viitekehyksenä, jolla olisi voinut perustella kansallisuuden autenttisuutta. Menneisyyden kategorioiden puuttuminen viittaa Pérezin mukaan siihen, että suurin osa siitä, mitä käytettiin merkinä kuubalaisuudesta, johdettiin ja omaksuttiin silloisesta nykyhetkestä. (Pérez 1999, 94) Tähän 1800-luvun lopulla syntyneeseen traditioon perustuu pitkälti myös nykyinen kansallisen identiteetin politisointi. Samoja kansallisia symboleja käytetään vahvistamaan kuubalaisten kansallistunnetta Miamissa ja pakolaisten tulevaisuudenvisiot liittyvät saaren menneisyyden loistokkuuden palauttamiseen.

3.2 KUUBALAIKUUS KAHDEN TULEN VÄLISSÄ

Itsenäisyysota ei loppunut ihan kuubalaisten kuvittelemalla tavalla. Espanja oli voitettu ja siinä mielessä kuubalaiset olivat päässeet tavoitteeseensa, mutta

Yhdysvaltain interventio jo samana vuonna muutti kaiken. Kuubalaiset olivat antaneet käytännössä kaikkensa *Cuba Libre* -projektilleen, jonka pyrkimyksenä oli yhdentyminen erilliseksi kansakunnaksi ja kansalliseksi yhteisöksi, joka olisi hyvinvoinnin ja turvallisuuden perustana ja joka takaisi tunnustetun aseman ja omanarvontunnon kaikille yhteisön jäsenille. Kuubalaiset ymmärsivät omistautumisensa *Cuba Libre*lle juhllallisena yhteiskuntasopimuksena, jonka avulla he loisivat etujaan puolustavan tasavallan. Vuoden 1898 jälkeen Yhdysvaltalaisen vaikutus saarella lisääntyi kuitenkin ilman, että sitä juurikaan pystyttiin estämään tai sen vaikutuksia rajoittamaan. Käytettävissään olevien laajojen voimavarojen avulla yhdysvaltalaiset pystyivät pakottamaan sotien köyhdyttämät kuubalaiset antautumaan heidän tarpeisiinsa. Tällaiset olosuhteet rajoittivat ankarasti kuubalaisten kapasiteettia artikuloida ja edistää Yhdysvaltain auktoriteetista riippumattomia kansallisia muotoja. Se, että Yhdysvallat hallitsi Kuubaa heti sodanjälkeisinä vuosina, teki tilanteesta vaikean. Hallitus ei ollut kuubalainen eikä kuubalaisten valitsema eikä se myöskään edustanut kuubalaisille tuttua moraalista maailmankuvaa. (Pérez 1999, 103 - 105) Koska myös Yhdysvallat kärsi 1890-luvulla yhdestä historiansa vakavimmasta taloudellisesta kriisistä, Kuuba “koskemattomana maana” houkutteli tuhansia Yhdysvaltalaisia Kuubaan kokeilemaan mahdollisuuksiaan. Vuoteen 1905 mennessä jo arviolta 13 000 yhdysvaltalaista oli ostanut maata Kuubasta ja hitaasti, mutta varmasti kuubalaiset menettivät kiinteistöjensä ja tilojensa omistuksen. (Pérez 1999, 107 - 109)

Sodan jälkeinen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos sisältyi niihin tapoihin, joilla Yhdysvaltain normatiiviset järjestelmät ja moraaliset hierarkiat tunkeutuivat kuubalaisten jokapäiväiseen elämään. Muutosprosessia nopeutti kuubalaisten valtava köyhyys sodan päätyttyä, joka mahdollisti erilaisten yhdysvaltalaisen tuotteiden ja tapojen käyttöönoton Kuubassa. Lisäksi kaikki Yhdysvalloista Kuubaan rantautunut oli ladattu merkityksillä ja metaforilla sekä identiteetin ja itsensä määrittelyn malleilla. Näkyvintä Yhdysvaltain läsnäolossa oli sodanjälkeinen uudelleenrakentaminen; raju hanke, joka saavutti käytännöllisesti katsoen jokaisen saarella olevan yhteisön. Rekonstruktion aika merkitsi uutta alkua ja toivoa, mutta myös uudelleenrakentamista pohjoisamerikkalaisin ehdoin ja kuubalaisten instituutioiden uudelleenjärjestämistä Yhdysvaltain tarpeita vastaaviksi.

Pérezin mukaan esimerkiksi yhteiskunnalliset suhteet ja keinot turvallisuuden saavuttamiseen muotoiltiin uudelleen takaamalla menestys helpoimmin yhdysvaltalaisiin tapoihin perehtyneille. (Pérez 1999, 115 - 116) Esimerkkinä tästä oli mm. englannin kielen asema hallinnon ja kaupankäynnin kielenä. Englannin kielen taito oli lupaus työpaikasta, taloudellisesta turvallisuudesta ja yhteiskunnallisesta asemasta. Englantia puhuvia kuubalaisia suosittiin, mikä antoi etusijan erityisesti Yhdysvalloissa asuneille ja sittemmin kotiin palanneille kuubalaisille. (Pérez 1999, 148 - 149 ja Coerver & Hall 1999, 50) Nämä olosuhteet muovasivat sitä yhteiskunnallista ympäristöä, jonka moraalinen vaikutusvalta ulottui jopa 1950-luvulle asti ja jossa muodostui ensimmäinen tasavaltalainen sukupolvi. Pérezin mukaan yksi määräävistä paradigmoista 1900-luvun puolivälin Kuubassa oli valmistautuminen elämään pohjoisamerikkalaisten metodien mukaisesti. (Pérez 1999, 158, 415)

Yhdysvaltain intervention jälkeen markkinavoimat alkoivat todella muuttaa kuubalaisen kansallisuuden näkökohtia. Suhde kuubalaisen kansallisuuden muotojen ja Yhdysvaltalaisen markkinakulttuurin välillä oli alusta alkaen monimutkainen ja jatkuvien muutosten alainen. Nykyaikaisuuden ja sivistyksen käsitteet keskeisinä ja määrittävinä periaatteina sisältyivät jo ennestään kansallisuuden muotoiluun, mikä oli merkki Yhdysvaltain markkinavoimille alttiista identiteettirakennelmasta. Näissä olosuhteissa kansallinen tietoisuus ja kuubalaisuus muokkautuivat kaikkein helpoimmin käytettävissä olevien mallien mukaisesti. Postkolonialistiset olosuhteet saivat aikaan tietoisia yrityksiä luoda kulttuurista etäisyyttä häpeällisenä pidettyyn menneisyyteen. Yhdysvaltojen jatkuva vaikutus kykeni lopulta myös vetämään kuubalaiset mukaan Yhdysvaltain hegemonian normatiivisiin malleihin. Nämä uudet mallit loivat moraalisen ja materiaalsen perustan arkipäiväiselle elämälle sodan jälkeen. (Pérez 1999, 133)

Näissä monimutkaisissa olosuhteissa kuubalaiset saavuttivat kansakunnan ja kansallisen identiteetin. Huolimatta siitä, mitkä heidän päämääränsä ja odotuksensa *Cuba Libren* suhteen olivat olleet vuonna 1895, suurin osa kuubalaisista kohtasi vuoden 1898 jälkeen uuden ja alati muuttuvan todellisuuden, johon monet näyttivät olevan halukkaita sopeutumaan. Kuubalaisilla ei ollut juuri muuta mahdollisuutta kuin myöntyä uusiin olosuhteisiin jatkaakseen elämäänsä.

Sopeutuminen oli kuubalaisille lähinnä käytännön sanelema ratkaisu ja uusissa olosuhteissa pärjäämisen ehto. Ihmiset kaipasivat normaalia elämää ja se muotoutui pian Yhdysvaltain läsnäolon ympärille. Tavalliset ja jokapäiväiset asiat koottiin siitä, mikä oli yleisesti ja helpoimmin saatavilla ja siten monista pohjoisamerikkalaisen kulttuurin muodoista tuli myös kuubalaisuuden tunnusmerkkejä. (Pérez 1999, 158 - 159) Suurin osa siitä, mikä kävi kuubalaisesta ja mistä kansallinen identiteetti johdettiin vuoden 1898 jälkeen, oli peräisin Yhdysvaltain kulttuuristen mallien ja markkinakulttuurin tuotteiden dominoimasta ympäristöstä. Yhdysvaltalaisen tuotteiden ja tapojen voima oli niiden kyvyssä saada kuubalaiset vakuuttuneeksi omasta paremmuudestaan. Sodasta toipumiselle oli luonteenomaista uudelleenrakentamisen lisäksi järjestää uudelleen tietoisuus siitä, mikä on tuttua. Markkinakulttuuri integroitui niin täysin päivittäiseen elämään, että sen olemassaoloa pidettiin tavallisena. Kohdatessaan uudenlaiset olosuhteet kuubalaiset kuitenkin koko ajan improvisoivat, tekivät kompromisseja, sovelsivat ja sovittivat. (Pérez 1999, 142 - 143) Tämä eräänlainen neuvotteluprosessi oli Louis A. Pérezin mukaan tärkein yksittäinen kuubalaisen kansallisen identiteetin määräävä tekijä. (Pérez 1999, 157)

Yhdysvaltalaisen normatiivisten rakenteiden lisäksi kuubalaisten elämälle antoivat edelleen merkitystä myös poliittiset asenteet, joille oli keskeistä erillisen ja suvereenin kansakunnan konsepti. Suvereeniuden vahvistus ja Yhdysvaltoihin liittämisen vastustus siis jatkuivat yhdysvaltalaisen tapojen omaksumisen rinnalla. Nämä kaksi arvojärjestelmää olivat kuitenkin ristiriidassa keskenään, eivätkä kuubalaiset vastaanottaneet uusia arvoja passiivisesti. Yhdysvaltalaisista tavoista tuli myös kuubalaisia, mutta ei niinkään amerikkalaistamisen tarkoitusperien mukaisesti vaan koska kuubalaiset keksivät niille tarpeellista käyttöä jokapäiväisessä elämässään. Uusien tapojen omaksumisella oli oma sisäinen logiikkansa, jolle oli keskeistä oletus siitä, että innovaatiot palvelisivat kuubalaisten omaa etua. He kehittivät pohjoisamerikkalaisten arvojärjestelmien muovaamasta arkielämästä monimuotoisia ja erittäin käyttökelpoisia keinoja kansallisuuden määrittelyyn. Sopeutumisessa oli suurelta osin kysymys laskelmoidusta itsenäisen kansan puolustamisesta, joka perustui siihen vakaumukseen, että kuubalaisuuden säilyminen erillisenä kansakuntana riippui

tasavertaisuudesta Yhdysvaltain kanssa. Monien kuubalaisten valitsema mukautuminen tietenkin helpotti Yhdysvaltain tunkeutumista saarelle, mutta jotkut kuubalaiset käyttivät mukautumisprosessia myös keinona puolustaa erillistä kansalaisuutta. Tämä perustui siihen, että mitä enemmän tietoa kuubalaisilla olisi, sitä paremmin he pystyisivät pitämään yllä oikeuksiaan ja vapautensa. Vapautuminen oli mahdollista vain eliminoimalla epätasa-arvoa luovat erot. Kuuban ja Yhdysvaltain välisten erojen salliminen olisi turmiollista erillisen kansalaisuuden pyrkimykselle, koska se voisi luoda kansan mielikuviin epäilyksiä kuubalaisuuden arvosta. Kuubalaisuus määriteltiin ja sitä vahvistettiin erityisesti aineellisin perustein. Pérezin mukaan kohtaaminen pohjoisamerikkalaisten kanssa sekä Yhdysvalloissa että saarella tulisi nähdä kuubalaisten yrityksenä ymmärtää ja hallita arkipäivää muuttavia voimia. (Pérez 1999, 159 - 163)

Kuubalaisen hyvinvoinnin kehittyminen suurelta osin pohjoisamerikkalaisten standardien ympärille aiheutti sen, että oli monimutkaista etsiä käyttökelpoinen narratiivi, jolla tarkentaa ja täsmentää kansallisuuden diskursiivisia ilmauksia. Pohjoisamerikkalaiset mielikuvat toimivat kuubalaisten metaforien tärkeänä lähteenä ja keinona osoittaa Kuuban nykyaikaisuus ja edistys ja samalla sijoittaa Kuuba sivistyneen maailman joukkoon. (Pérez 1999, 427) Muutokset eivät kuitenkaan tapahtuneet ilman moniselitteisyyttä ja ambivalenssia. Kansallisuuden jännitteet ja erityisesti yritykset mukauttaa uudet tavat vanhoihin mieltymyksiin liittyivät juuri tähän dualistisuuteen. Tämä dikotomia kehittyi varhain ja oli kansallisuusdiskurssin keskiössä, koska kuubalaisuuden narratiivi kehittyi erittäin voimakkaasti pohjoisamerikkalaisen arvojärjestelmän kautta. (Pérez 1999, 427, 431) Kuubalaisten oman hyvinvoinnin arvioiminen pohjoisamerikkalaisin standardein aiheutti kuitenkin suuria paineita vallitseville kansalaisuuden muodoille. Oli nimittäin erittäin epävarmaa, että sokeriviennillä oltaisiin tulevaisuudessa voitu säilyttää ne materiaaliset vaatimukset, joiden varassa kansallinen identiteetti kehittyi. Seurauksena olikin kuilu ideaalin ja todellisuuden välillä, minkä vuoksi kansallisuuden perustana olevat hallitsevat paradigmat myöhemmin syöksyivät ajoin kriisiin. (Pérez 1999, 164)

3.3 1950 -LUVUN KRIISI JA VALLANKUMOUS

1950-luvulla Kuubaa kohtasikin kriisi, johon olivat osaltaan syinä poliittinen korruptio ja taloudellinen epävarmuus. Kriisin aiheuttamat vaikeat olosuhteet heikensivät niitä perusedellytyksiä, joiden ympärille käsitys kuubalaisuudesta oli muodostunut. Monet 50-luvun vaikeuksista liittyivät vuoden 1952 sotilasvallankaappaukseen. Kenraali Fulgencio Batista kukisti demokraattisesti valitun hallituksen ja kumosi perustuslailliset oikeudet ja kansalaisyhteiskunta. Kuubalaiset olivat erittäin ylpeitä vuoden 1940 perustuslaista, joka oli luonut esikuvallisen vapaan demokratian vahvistaen kansalaisyhteiskuntaa, taloudellista vapautta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Perustuslaki oli otettu vastaan sivistyksen voittona ja sitä oli kuvailtu moderniksi ja edistyneeksi sekä malliksi koko Latinalaiselle Amerikalle. Ennen sotilasvallankaappausta Kuubassa oli myös pidetty kolmet perättäiset demokraattiset kansalliset vaalit. Siten kaappaus teki tyhjäksi yli vuosikymmenen pituisen perustuslaillisen kehityksen. Kaappaus heikensi kuubalaisten kollektiivista itsetuntoa ja kaikkein arvossa pidetyimpiä omakuvan edellytyksiä, joista laajalti jaetut kansallisuuden ja identiteetin muotoilut olivat peräisin. Kuuban väitetty sivistys ja sen kuuluminen modernien maiden joukkoon kyseenalaistui. Kaappaus sai aikaan myös syvän kuilun kuubalaisten ja pohjoisamerikkalaisten välille. Yhdysvaltain hallitus reagoi näennäisen välinpitämättömästi kuubalaisten kansalaisyhteiskuntien hävittämiseen. Tämä kauhistutti kuubalaisia, koska Kuuban demokratia oli perustunut juuri heidän ihailemaansa Yhdysvaltain esimerkkiin. Kuuban opposition epäuskoksi ja suuttumukseksi Yhdysvallat avoimesti kannatti Batistan hallitusta. (Pérez 1999, 446 - 449) Syvä jännite kuubalaisten ja pohjoisamerikkalaisten välillä syntyi osaltaan myös siitä, miten kuubalaiset odottivat täyttä tunnustusta ja reilua hyvitystä pohjoisamerikkalaisten tapojen omaksumisesta. Kuubalaiset olivat toivoneet pohjoisamerikkalaisia tapoja opettelemalla saavuttavansa arvostusta ja yhdenvertaisuuden yhdysvaltalaisien kanssa. 1950-luvun tyytymättömyys johtui suurelta osin siitä oivalluksesta, ettei pohjoisamerikkalaisten tapojen hallinta auttanutkaan luomaan tasa-arvoisia suhteita kuubalaisten ja yhdysvaltalaisien välille. (Pérez 1999, 464 - 465)

Vuosikymmeniä kestänyt osallistuminen pohjoisamerikkalaisiin markkinarakenteisiin oli vaalinut kuubalaisten monia toiveita ja odotukset olivat saaneet otteen myös kansan mielikuvituksesta. Kuubalaiset olivat suhtautuneet odotuksiinsa vakavasti, koska juuri ne olivat antaneet tulevaisuudelle merkityksen. Samastuminen pohjoisamerikkalaisiin markkinarakenteisiin oli hyvin perinpohjaista ja keskeistä siinä, miten suuri joukko kuubalaisia määritteli itsensä kansana. 1950-luvulla olosuhteet muuttuivat ja kapasiteetti osallistua tavallisen elämän tavallisten tarpeiden tyydyttämiseen väheni koko ajan. Taloudellisen kasvun hidastuminen teki monille vaikeaksi ja jopa mahdottomaksi turvata ne hyödykkeet ja palvelut joiden ympärille arkielämän merkitys oli muodostunut. Itse asiassa suuri osa kansallisesta identiteetistä oli sidoksissa asemaan ja elinstandardeihin, joita ei enää voitu uskottavasti pitää yllä. Vaikka olemassa olevien elinstandardien asettaminen kyseenalaiseksi vaikutti kaikkiin kuubalaisiin, eniten merkitystä oli sillä, että suurin osa kuubalaisista kohtasi jonkinlaisen dislokaation kokemuksen. 1950-luvun puolivälissä yhdysvaltalaiset tavat eivät enää näyttäneet kykeneviltä edistämään kuubalaisia etuja eivätkä niin relevanteilta ja käyttökelpoisilta kuin aikaisemmin vaan itse asiassa kyseenalaisilta ja alttiilta haasteille. Epäily ja skeptisyys kasvoivat ja kuubalaiset ymmärsivät että Yhdysvalloilta perityt uskomukset ja käytännöt olivat heidän oman kehityksensä ja itsensä ymmärtämisen esteenä. Koska yhä useammalla kuubalaisella oli vaikeuksia ylittää 1950-luvun kulutusnormien standardeihin, he menettivät uskonsa vallitsevan järjestelmän kykyyn turvata heidän arkipäivänsä. Oletukset, jotka olivat pitäneet yllä kuubalaisten uskoa markkinavoimien lupauksiin osoittautuivatkin pettäviksi ja kestäättömiksi. (Pérez 1999, 460 - 462)

Samaan aikaan Kuuba tuli Yhdysvalloissa vähitellen tunnetuksi lähinnä vain prostituutiosta, baareista, kasinoista sekä korruptiosta. Tämä mielikuva Kuubasta oli erityisen kiusallinen, koska se ulottui syvälle kansallisen representaation lähteisiin. Yhdysvaltalaisten luonnehdinnat haastoivat jotkin kaikkein elinvoimaisimmat kuubalaisten omakuvan oletukset, koska ne esittivät saaren juuri niillä termeillä, joita kuubalaiset olivat niin päättäväisesti vastustaneet; takapajuisena, alikehittyneenä, primitiivisenä, eksoottisena ja tropiikkina. Kansa, joka oli pitänyt itseään kuuluvana valistuneen sivistyksen eturintamaan, olikin vuosien 1952 – 1959 välillä korruptoituneen sotilaallisen diktatuurin ja gangsterien

operoiman rikollisuuden otteessa. Ihmiset olivat häpeissään ja tyytymättömiä, koska he olivat voimattomia kontrolloimaan käsitystä kuubalaisuudesta. Kansallisen identiteetin ytimessä oli ainakin implisiittisesti ollut tarve saavuttaa Yhdysvaltain arvostus ja kunnioitus ja tunnustus tasavertaisuudesta. Kuubalaisten valtava, lähes vuosisatainen ponnistelu oli kuitenkin muuttunut jäljittelyksi ja kopioimiseksi saaden aikaan vain hylkäämistä ja pilkantekoa. Suuri osa kansan ja kansallisuuden ideasta, jopa sen symbolit ja lähteet, olivat peräisin pohjoisamerikkalaisista lähteistä. (Pérez 1999, 469 – 471) Kuubalaiset olivat luoneet maailmansa lainatuista malleista ja improvisoineet niistä liikkuvuuden ja turvallisuuden strategioita. Valtavasti energiaa oli käytetty pyrkimykseen, joka osoittautui epärealistiseksi ja saavuttamattomaksi. Siihen liittyi myös kuubalaisuuden ahdistus. Mitä enemmän heidän oli mukauduttava Yhdysvaltain määrittelemään toimintaan, sitä paremmin he huomasivat pohjoisamerikkalaisuuden ja kuubalaisuuden välisen eron. Ristiriidoista pohjoisamerikkalaisen moraalikäsitteen ihanteen ja päivittäin koetun kuubalaisen reaali maailman välillä tuli koko ajan akuutimpia. Kuubalaiset eivät löytäneetkään kotimaastaan sellaista maailmaa, jota varten he olivat valmistautuneet opettelemalla pohjoisamerikkalaisia tapoja. Vallankumousta edeltävä Kuuba oli saavuttanut taloudellisen kasvun ja yhteiskunnallisen edistyksen rajat. Kasvavan epävarmuuden hallitsevin elementti oli kuubalaisten kadonnut tulevaisuudenusko. Kuubasta oli tullut kansan parodia. Kuubalaiset eivät enää kyenneet määrittelemään itseään omilla ehdoillaan ja omien malliensa mukaan ja kävivät läpi toistuvia muodonmuutoksia niin, että lopulta jäljellä oli vain karikatyyri. (Pérez 1999, 492 - 493)

Kaikki tämä mukailu ja soveltaminen aiheutti monimutkaisen ja jatkuvan diskurssin kansallisesta identiteetistä, jonka tuloksena oli pysyvä ambivalenssi pohjoista kohtaan. Nämä olosuhteet kasvattivat kansallisuuden puolustusasemaa, jonka kääntöpuoli löysi helposti ilmaisun uhmaavana nationalismina. Kuubalaisten oli kriisin vuoksi muotoiltava uudelleen kansallinen identiteettinsä. Uusia kansallisia narraatioita alkoi muodostua. 1950-luvun vallitseva kulttuurinen diskurssi Kuubassa käsitteli representaatioprosessia, johon väistämättä kuului kuubalaisuuden vahvistaminen erillisenä ja riippumattomana pohjoisamerikkalaisista asioista. Vertailu mallin ja kopion välillä oli jatkuvaa. Pohjoiseen matkustaessaan kuubalaiset ymmärsivät saarensa olosuhteiden

puutteellisuudet, mikä usein johti itsensä epärointiin, häpeään ja nöyryyteen. Pérez kirjoittaa Jorge Mañachin mukaan, että Kuuban läheisyys Yhdysvaltain kanssa johti kuubalaiseen “alemmuuskompleksiin” ja “pessimismiin”. Kansallisesta identiteetistä kehittyi kiistanalainen aihe ja kuubalaiset yrittivät monimutkaisen prosessin kautta vahvistaa kontrolliaan sen representaation ehdoista. Kuubalaisuuden vahvistamisen monet muodot väistämättä aiheuttivat vastakkainasettelua pohjoisamerikkalaisten asioiden ja tapojen kanssa ja toimivat erottautumisen ja erilaistumisen keinoina. Nämä pohjoisamerikkalaiset muodot olivat tunkeutuneet niin syvälle kuubalaisten arkipäivään, että ne helposti näyttivät kuubalaisilta. Niiden haastaminen merkitsi siis väistämättä myös tarvetta asettua vastakkain vallitsevan kuubalaisuuskäsityksen kanssa. (Pérez 1999, 471 - 473)

Kasvavan poliittisen kriisin myötä radikaalille poliittiselle muutokselle syntyi mahdollisuuksia. Koska kulttuuri oli arkipäiväistä ja läsnä kaikkialla, se tarjosi tilan, jossa etsiä keinoja toipumiseen ja elpymiseen. Kulttuurinen muutos palveli siten keinona luoda tilaa uudelle politiikan visiolle. Radikaali tulevaisuudennäkymä ei ollut enää mahdoton ajatus, koska se oli jo olemassa kansan mielikuvituksessa. Kuubalaisuuden ylistäminen ja isänmaan puolustaminen olivat omalla tavallaan vapautumisen keinoja, jotka loivat samalla välimatkaa ja irrallisuutta Yhdysvalloista. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että kuubalaisia kehoitettiin ostamaan kotimaisia tuotteita ja suosimaan kotimaista teollisuutta sekä viettämään lomiaan Kuubassa. (Pérez 1999, 473 - 474)

Pohjoisamerikkalaisten kulttuurimuotojen läsnäolo kaikkialla joutuikin yhä enemmän kriittiseen tarkasteluun ja esimerkiksi englannin kielen hallitsevuudesta tuli kiistan ja riidan aihe. Englanninkielisiä nimiä ja sanontoja alettiin taas korvata espanjankielisillä. Näillä muutamilla tavoilla kuubalaiset muodot siirtyivät taas kohti valta-asemaa 1950-luvun aikana. Ei kuitenkaan ollut aina ihan selvää, missä määrin nämä muodot todella kävivät kuubalaisista, koska niiden alkuperä oli yleensä erittäin moninainen. Kaikkein eniten merkitsi kuitenkin se, pystyivätkö nämä muodot edistämään kuubalaisten intressejä. Esimerkiksi baseball yhteisöllisyyttä vaalivana ja kansallista identiteettiä edistävänä ja tukevana “kansallisena ajanvietteenä” hyväksyttiin, vaikka se olikin yhdysvaltalaisista alkuperää. (Pérez 1999, 476)

1950-luvun kriisi kärjistyi lopulta vuoden 1958 lopulla Fidel Castron johtamaan Kuuban vallankumoukseen. 1800-luvun lopun jälkeen ei isänmaan esitys ollut kertaakaan sisältänyt samanlaista lupausta ja päämäärää kuin vallankumouksen yhteydessä. Huomattava aseellinen ja henkinen voitto Yhdysvaltain tukemasta Batistan hallituksesta oli antanut kapinalliselle kansalle kohonneen tunteen kyvykkyydestään ja mahdollisuuksistaan. Kuubalaiset olivat ottaneet haltuun historiansa vaatien itsemääräämisvaltaa ja itsensä määrittelyn oikeutta. Kaataessaan diktatuurin, he olivat voittaneet myös Yhdysvallat ja saavuttaneet oikeuden määrätä omasta tulevaisuudestaan. Vaatimukset, joita oli kauan lykätty tuonnemmaksi, löysivät purkaustien erittäin latautuneessa ympäristössä, jossa ihmiset vaativat parannuksia palkkoihin, elinoloihin ja elinkustannuksiin. Kansa mobilisoitui koko saarella ja julkisessa keskustelussa vaadittiin muutosta. Moni oli pitänyt aseellista taistelua erityisesti demokratian ja vapauden puolustamisena, mutta demokratia ja vapaus oli jo kauan liitetty myös aineellisiin oloihin ja monien mielissä ne viittasivatkin mukavuuteen, hyvinvointiin ja tyytyväisyyteen. Esitys muiden modernien maiden vertaisesta aineellisesta hyvinvoinnista oli syvästi vakiintunut lupaukseen kansakunnasta ja käsitykseen kuubalaisuudesta. (Pérez 1999, 477 – 479)

Reformit aloitettiin välittömästi ja vauhdilla vallankumouksen jälkeen. Elinstandardien parantamiseen tähdättyä politiikkaa varten oli välttämätöntä varallisuuden uudelleenjako tavalla, joka olisi aiemmin tuntunut mahdottomalta. Elinkustannusten alentaminen auttoi nostamaan varsinkin alemman keskiluokan ja työväenluokan käyttövaroja ja lisäämään heidän kulutustaan. Samalla kuitenkin monien keskiluokan ja ylemmän keskiluokan perheiden ostovoima väheni monien uusien verojen vuoksi. Reformien vaikutukset ulottuivatkin erityisesti keskiluokkaan, jolle nämä ajat olivat hämmentäviä. Vanhat arkipäivän rakenteet oli hajotettu eivätkä uudet olleet vielä kiinnittyneet. (Pérez 1999, 480) Myös Richard R. Fagenin ym. mukaan Kuuban vallankumouksen yksi silmään pistävimmistä piirteistä oli sen kaikenkattavuus. He kirjoittavat, että tuskin oli yhtäkään aikuista kuubalaista, johon Castron hallituksen toimet eivät olisi vaikuttaneet jollakin tärkeällä tavalla 1960-luvun alkuvuosina. Vallankumous uhkasi rikkaiden kuubalaisten varallisuutta, turvallisuutta sekä etuoikeuksia ja köyhille, turvattomille ja huono-osaisille se lupasi puolestaan parempaa elämää. (Fagen, Brody & O’Leary 1968, 75) Vallankumouksen

voima oli sen kapasiteetissa järjestää uudelleen käytännölliseen muotoon ne standardit, joilla sivistystä mitattiin ja samalla koota visio vaihtoehtoiseksi moraalijärjestelmäksi. Esitys isänmaasta omaksui uuden merkityksen koko kansan käsittävänä yhteisönä, jonka kautta oli mahdollista löytää merkityksellisyyden tunne ja identiteetin lähde. Vapaan ja suvereenin isänmaan idea sai uuden muotoilun, jossa vaatimus tasa-arvosta oli välttämätön todelliselle sivistykselle. Kansallisuuden narratiivi vangitsi kansan mielikuvituksen niin täydellisesti, koska ensi kertaa Kuuba näytti todella kuubalaisten omalta. (Pérez 1999, 481 - 482)

Vaikka Eisenhower tunnusti Castron pian vallankumouksen jälkeen, hän ei kuitenkaan luottanut Kuuban uuteen hallitukseen tai halunnut auttaa sitä. Melko pian Eisenhowerin hallituksen poliitikkojen pelot alkoivatkin toteutua. Washingtonissa ei voitu hyväksyä sitä, että Castro tavoitteli päättäväisesti poliittista riippumattomuutta Yhdysvalloista ja toteutti huomattavaa varallisuuden uusjakoa Kuubassa. Monet Castron reformeista vaikuttivatkin suoraan Yhdysvaltain intresseihin. (Coerver & Hall 1999, 120) Yhdysvaltain tuonti Kuubaan väheni ja jo alle vuosi vallankumouksen jälkeen Yhdysvaltain virkamiehet pitivät epärealistisena, että Yhdysvallat voisi harjoittaa liiketoimintaa Castron hallituksen kanssa edes jokseenkin tyydyttävältä perustalta. Yhdysvaltain lisääntyvä kritiikki provosoi ennestään kiihtynyttä kansaa. Kuubalaiset olivat Yhdysvaltain tukeman diktatuurin kukistamisen jälkeen täynnä euforista itsevarmuutta. (Pérez 1999, 486 - 487) Oli ironista, että Yhdysvaltain kiista Kuuban kanssa johtui suurimmaksi osaksi kaikkein lähimmin Yhdysvaltoihin identifioituneiden henkilöiden säätämistä poliittisista käytännöistä ja reformiohjelmista. He omistautuivat reformeissaankin pohjoisamerikkalaisille metodeille ja puolustivat niitä pohjoisamerikkalaisista paradigmoista johdetuin perusteluin. Yhdysvaltain kritiikki saattoi kuitenkin yhdysvaltalaisista ajattelua edustavat uudistajat Kuubassa huonoon maineeseen ja sai Kuubassa aikaan perusteellisen kriisin, joka muutti vallankumouksen luonteen. Kuubalaisuuden vahvistaminen alkoi saada yhdysvaltalaisista malleista ja suuntauksista vapaita ja riippumattomia muotoja. Kun 1800-luvun lopussa kuubalaisuus ja isänmaallisuus kumpusi Espanja-vastaisuudesta, vuoden 1959 jälkeen kuubalaisuus tarkoitti puolestaan antiamerikkalaisuutta. (Pérez 1999, 488 - 490) Myös nykyisin Yhdysvaltoihin muuttaneet kuubalaiset uskovat selvimmin

ymmärtävänsä saarella vallitsevat puutteet. Välimatka kotisaareen saa kuubalaispakolaiset haluamaan muutosta Kuubassa ja Yhdysvallat tarjoaa paikan yrittää vapaasti toteuttaa tätä muutosta. 1950-luvun kriisi synnytti Castron johtaman vallankumouksen ja nyt Castron hallinto puolestaan on synnyttänyt valtavan maastamuuttoaallon ja kapinan. Kuubalaispakolaisilla on jälleen kerran tarve muotoilla uudelleen kansallinen identiteettinsä.

3.4 KUUBALAISTEN MAASTAMUUTTO YHDYSVALTOIHIN

Vallankumouksen ensimmäinen vuosi oli juhlallisen euforian aikaa, mutta melkein jokainen kuitenkin uskoi, että elämä palaisi pian takaisin normaaliksi. Kun näin ei kuitenkaan tapahtunut, lähimmin Yhdysvaltain kanssa tekemisissä olevien kuubalaisten näkymät alkoivat käydä ongelmallisiksi. Kymmenille tuhansille yhdysvaltalaisten yritysten kuubalaisille työntekijöille Kuuban ja Yhdysvaltain välinen konflikti aiheutti kauaskantoisia seuraamuksia. Maastamuutto näytti monille ainoalta mahdollisuudelta. Ensimmäisten joukossa maasta muuttivatkin yhdysvaltalaisissa yrityksissä työskennelleet kuubalaiset, jotka saivat työpaikan Yhdysvalloissa yrityksen sisäisen siirron kautta. (Pérez 1999, 497) Aleksi Siltala viittaa Maria Cristina Garcíaan, jonka mukaan ensimmäisinä maahanmuuttajina Yhdysvaltoihin saapui noin 250 000, pääasiassa ylä- tai keskiluokkaan kuuluvaa kuubalaista vuosien 1959 ja 1962 välillä. Useimmat lähtivät kyllästyttyään alituisen ruokapulaan ja epävarmuuteen ja koska he arvelivat henkilökohtaisen tai taloudellisen vapautensa kapenevan. (Siltala 2000, 13) Varallisuutta jakavat käytännöt eivät aina kuitenkaan välttämättä olleet maastamuuton ratkaisevia vaikuttimia. Myös Fagen ym. kiinnittivät huomiota siihen, että vain harvat heidän vuonna 1963 haastattelemistaan Miamiin muuttaneista kuubalaisista mainitsivat taloudellisen puutteen tai omaisuuden menetyksen lähtönsä syyksi, vaikka suurin osa olikin menettänyt tulojaan vallankumouksen vuoksi. Fagenin ym. mukaan syynä tähän saattoi olla esimerkiksi se, että huolimatta tulojen vähenemisestä vuokrien alennukset, ilmainen koulutus ja terveydenhuolto takasivat monille yhtä hyvän toimeentulon kuin aikaisemminkin. Taloudelliset syyt maasta lähtemiseen saattoivat myös olla vaikeimpia myöntää, koska isänmaan (*La Patrian*) hylkäämistä paremman

toimeentulon toivossa ei pidetty kovinkaan sankarillisena. Kaikkein todennäköisimpänä syynä Fagen ym. pitävät kuitenkin sitä, etteivät taloudelliset vaikeudet lopulta olleet tärkeimpien Kuubasta lähdön syiden joukossa. (Fagen ym. 1968, 85) Maastamuutto liittyi pikemminkin kuubalaisuuden esityksen uudelleenmuotoiluun ja varsinkin kuubalaisuuden määrittelyn normatiivisen kontekstin nopeaan ja radikaaliin muuttumiseen. Aiemmin menestykseen ja turvallisuuteen liitetyt, Yhdysvalloilta omaksutut asenteet saivatkin nyt aikaan epäilyksiä ja halveksuntaa. Nyt halveksittiin ja tuomittiin kaikkea, mitä kuubalaiset olivat ja mikä määritteli kansallista identiteettiä ammatillisista standardeista henkilökohtaiseen tyyliin, mieltymyksistä ja käytöksestä tapoihin, asenteisiin ja eleisiin. Moraalinen todellisuus oli muuttunut tunnistamattomaksi ja epäkelvolliseksi. Kuubalaisista oli tulossa ulkopuolisia paikassa, jota he kutsuivat kodikseen – muukalaisia omassa maassaan. Uudessa järjestelmässä pohjoisamerikkalaiset muodot eivät enää toimineetkaan etenemiskeinoina. Uusi järjestelmä sai kuitenkin selvästi vaikutteita siitä vanhasta järjestelmästä, jota vastaan se reagoi ja siinä mielessä monet vanhat arvot jäivät henkiin vaikkakin uusissa muodoissa. Mutta oli silti totta, että aiemmin valta-asemissa olleiden yhteiskuntaryhmien syrjäyttäminen mahdollisti uudet kansallisen identiteetin ehdot. Myös vallankumousta edeltävän Kuuban normatiiviset hierarkiat olivat muuttumassa. Muutos koettiin varsinkin henkilökohtaisella tasolla. (Pérez 497 - 499) Vallankumouksen merkitystä yksilöille määritteli erityisesti heidän omat suorat kokemuksensa eivätkä kuubalaiset arvioineet vallankumousta muiden kokemuksista kuulemiensa kertomusten perusteella, koska lähes jokaisella oli oma tarinansa kerrottavanaan. Fagenin ym. mukaan maastamuuton merkitys ja tärkeys voidaan ymmärtää vain näiden henkilökohtaisten kokemusten valossa, koska ihmiset lähtevät omasta aloitteestaan maanpakoon vain koettuaan taloudellisen järjestyksen, yhteiskunnallisten rakenteiden tai poliittisen järjestelmän muutosten vaikutukset erittäin henkilökohtaisesti ja negatiivisin tavoin. Fagenin ym. haastatteleminen kuubalaispakolaisten mainitsemia syitä heidän maanpakoonsa olivat mm. vangitseminen tai sen pelko ja uhka, arkipäiväisen elämän häirintä esim. kotietsinnöin ja kuulusteluihin, vallankumoukseen osallistumisesta kieltäytyneiden vainoaminen ja työpaikan, aseman tai toimeentulon menettäminen. (Fagen ym. 1968,

76, 79 - 84) Monet haastateltavat eivät kuitenkaan välttämättä maininneet mitään erityistä tapahtumaa tai kokemusta, joka sai heidät lähtemään Kuubasta. Sen sijaan he puhuivat yhteiskunnallisen ja poliittisen järjestelmän aiheuttamista rasituksista, jotka loukkasivat tiettyjä syvällä olevia arvoja ja tekivät mahdottomaksi jatkaa totuttuja elämäntapoja. He olivat saaneet tarpeekseen uudesta yhteiskunnasta, jota he pitivät sekä laittomana pakkoyhteiskuntana että epäkuubalaisena. (Fagen ym. 1968, 86 - 87)

Monille päätös maastamuutosta oli hieman siedettävämpi, koska he uskoivat, että lopulta Yhdysvallat menettäisi kärsivällisyytensä Kuuban uuteen järjestelmään ja puuttuisi asioihin. Heidän siteensä pohjoisamerikkalaisiin tapoihin ja heidän ymmärryksensä Yhdysvaltain menneestä ja nykyisestä käytöksestä sai heidät uskomaan, että Washington pääsisi eroon Fidel Castrosta. Suurin osa varhain lähteneistä kuubalaisista uskoi palaavansa pian. (Siltala 2000, 16 ja Pérez 1999, 500) Monet kuubalaiset eivät olleet ottaneet huomioon, että Yhdysvaltain hegemonia Kuubassa oli riippuvainen heidän läsnäolostaan siellä; siitä, että Kuubassa oli niitä, jotka jakoivat yhdysvaltalaiset arvot ja samaistuivat yhdysvaltalaisiin tapoihin ja jotka omia intressejä puolustaakseen puolustaisivat myös Yhdysvaltain intressejä. Niinpä maastamuutto tavallaan takasi vallankumouksen onnistumisen Kuuban sisällä. Vuonna 1961 Castro julisti vallankumouksen sosialistiseksi ja vallankumouksen luonne muuttui täysin. Silloin alkanut kymmenien tuhansien keskiluokkaisten kuubalaisten maastamuutto myös helpotti tulevia muutoksia, koska keskiluokkaisen opposition poissaolo Kuubasta mahdollisti vallankumouksen suhteellisen helpon vahvistumisen. (Pérez 1999, 501, 503) Vallankumouksen julistaminen marxilais-leninistiseksi oli tärkeässä roolissa monien kuubalaisten tyytymättömyyden prosessissa. Fagenin ym. mukaan se ei ollut heille vain yksi castrolaisuuden ideologisen historian käänne muiden joukossa vaan se nähtiin täydellisenä välirikkona menneisyyden kanssa ja kuubalaisista poliittisista traditioista luopumisena. Kuten eräs heidän haastattelemansa kuubalaispakolainen sanoi: “Castron hallinnon alaisena et voinut pysyä neutraalina. Olit joko kommunisti tai “mato“.” (Fagen ym. 1968, 89, 83) Myös Siltalan mukaan perimmäisenä syynä kuubalaisten joukkomuuttoon oli Castron vallankumouksen radikalismi, jonka

vastustajien määrä kasvoi räjähdysmäisesti Castron julistettua vallankumouksen sosialistiseksi. (Siltala 2000, 13)

Monien kuubalaisten läheinen tuttavuus pohjoisamerikkalaisten tapojen kanssa myös rohkaisi maanpakolaisuutta. Esimerkiksi englannin kielen tuttuus vähensi muuttoon koskevia epäilyksiä. Monille kaikkein tutuin paikka Kuuban ulkopuolella oli Miami ja sen tuttuus oli itse asiassa keskeistä maastamuuttoprosessissa. Kuubalaisten läsnäolo Miamissa oli laajentunut huomattavasti jo 1940- ja 1950-luvuilla ja jopa 20 000 kuubalaista asui Miamissa jo ennen vallankumousta. (Pérez 1999, 501) Maastamuutolla, maanpakolaisuudella ja Floridan-matkoilla oli mallinsa ja esikuvansa historiassa. Pakolaisvirralle kehittyi oma jatkuva dynamiikkansa pakolaisyhteisön kasvaessa ja “pikku Havannan” ilmapiiriin kehittyessä Miamin tietyissä osissa. Fagenin ym. mukaan maastamuutto ei ole niin pelottavaa, kun on ystäviä, sukulaisia ja yhteisö, joiden luo mennä. Heidän haastattelemistaan Miamiin muuttaneista kuubalaispakolaisista 70 prosentilla oli läheisiä ystäviä ja 67 prosentilla sukulaisia Yhdysvalloissa jo heidän saapuessaan sinne. Kieli-, työllisyys- ja yhteiskunnallisen sopeutumisen ongelmat olivat lievempiä, koska Miamissa oli tukea antava yhteisö ottamassa vastaan uudet maanpakolaiset. Fagenin ym. mukaan olisi kuitenkin väärin vähätellä kuubalaisten maanpaossa kohtaamia vakavia psykologisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia ongelmia, koska suurin osa lähti saarelta vallankumouksen “sysääminä” eikä suinkaan amerikkalaisen elämäntavan vetovoiman vuoksi. Myös se, että kuubalaisille myönnettiin pääsy Yhdysvaltoihin ilman maahanmuuttokiintiöitä tai muita rajoituksia, oli olennaista vallankumouksen jälkeiselle maastamuutolle. Aluksi Washington helpotti kuubalaisten viisumivaatimuksia ja lopulta luopui niistä kokonaan moneksi vuodeksi. Koska kuubalaiset olivat pakolaisia Yhdysvaltain intresseihin vihamielisesti suhtautuvalta hallitukselta, he saivat osakseen erikoiskohtelua verrattuna muihin maahanmuuttajiin. Fagenin ym. mukaan mikään muu potentiaalinen maanpakolaisryhmä ei ollut koskaan ollut niin etuoikeutettu. He kirjoittavat, että siinä missä Castron toimet loivat potentiaalisen massamaanpaon, niin Yhdysvaltain politiikka mahdollisti sen. (Fagen ym. 1968, 101 - 102 ja Coerver & Hall 1999, 201) Coerverin ja Hallin mukaan kuubalaispakolaisten Yhdysvaltain hallitukselta saama tavallisesta poikkeava apu johtui osaltaan heidän symbolisesta

käyttökelpoisuudestaan kommunismin vastustajina. Yossi Shain kirjoittaa, että Silvia Pedraza-Baileyn mukaan turvapaikan myöntämisestä tuli ulkopolitiikan työkalu, kun kommunistisista maista pakenevista pakolaisista ja poliittisista maanpakolaisista “tuli koskettavia symboleita, joiden ympärille voitiin punoa ulkopolitiikkaa varten tarvittava legitimaatio.” (Coerver & Hall 1999, 199 ja Shain 1999, 40)

Sikojenlahden maihinnousuyrityksen ja lokakuun 1962 ohjuskriisin jälkeen lentoliikenne Kuubasta Yhdysvaltoihin loppui ja maastamuuttajien määrä väheni huomattavasti, vaikka jonkin verran kuubalaisia saapui edelleen Yhdysvaltoihin jonkin kolmannen maan kautta. Syyskuussa 1965 Fidel Castro ilmoitti, että kaikki ne kuubalaiset, joilla oli sukulaisia Yhdysvalloissa, voisivat halutessaan lähteä maasta. Tästä alkoi toinen suuri vuoteen 1973 asti jatkunut maastamuuttoaalto, jonka aikana niin sanotuilla “Vapauden lennoilla” (*Freedom Flights*) Yhdysvaltoihin matkusti lähes 300 000 kuubalaista. Ensimmäisestä muuttoaallostaa poiketen suurin osa pakolaisista oli nyt työläisiä, palvelusväkeä ja maataloustyöläisiä. Kolmas suuri pakolaisaalto alkoi vuoden 1980 huhtikuussa, kun turvapaikkaa anovat kuubalaiset valtasivat Perun suurlähetystön Havannassa. Kun Kuuban viranomaiset vetivät vartijat pois lähetystön edustalta, sen tontille kerääntyä muutamassa päivässä tuhansia turvapaikkaa anovia kuubalaisia. Havannassa järjestettiin kommunistisen puolueen johdolla suurmarssi Castron kannattamiseksi ja samaan aikaan New Yorkissa Castroa vastustavat osoittivat mieltään tukeakseen turvapaikkaa anovia kuubalaisia. Katastrofaalinen tilanne päättyi kolme viikkoa myöhemmin, kun Castro ilmoitti kaikkien halukkaiden saavan lähteä Kuubasta Marielin sataman kautta. Etelä-Floridan kuubalaisväestö mobilisoitui ja lähti veneillään Marieliin noutamaan maanmiehiään. Huhti- ja lokakuun välillä Floridaan saapui veneillä n. 125 000 “*marielitoa*”, kuten näitä kuubalaispakolaisia alettiin kutsua. Tämä uusi maahanmuuttoaalto erosi monin tavoin edellisistä, koska monet pakolaiset olivat vähänkoulutettuja tai kouluttamattomia työläisiä, mustia ja jopa rikollisia, joita Kuuban hallitus ajoi maasta mustatakseen Miamin kuubalaisyhteisön mainetta sekä rangaistakseen Yhdysvaltoja. Koska Floridaan virtasi melkein 5000 pakolaista päivässä, muuttoaaltoa oli mahdoton hoitaa ongelmitta. Marielitot saivat maineen ongelmien aiheuttajina ja heistä tuli arka aihe Kuuban ja Yhdysvaltain

välisiin suhteisiin monen vuoden ajaksi. (Simons 1996, 47 - 48, Coerver & Hall 1999, 202 - 203 ja Siltala 2000, 13 - 15)

Myös 1990-luvun alkuvuosien ajan Kuubasta pyrki koko ajan pakolaisia omatekoisilla lautoilla Yhdysvaltoihin. Vuodesta 1993 lähtien jännitteet Washingtonin ja Kuuban hallituksen välillä lisääntyivät ja kuubalaisten maastamuutto jatkoi laajenemistaan. Havannassa syntyneet mellakat saivat Castron myöntämään jälleen vapaan ja rajoituksettoman Kuubasta lähtemisen. Castron ja monien puolueettomien tarkkailijoiden mukaan levottomuudet johtuivat ennen kaikkea siitä, että Yhdysvallat rajoitti kuubalaisille myönnettävien laillisten viisumeiden määrää antaen kuitenkin samalla turvapaikan niille kuubalaispakolaisille, jotka olivat paenneet ilman viisumia. Vuoden 1994 pakolaisaallossa yli 30 000 kuubalaista (*balseoa*) ylitti Floridansalmen omatekoisilla lautoillaan. Clinton pelkäsi uutta Marielia ja kielsi näiden pakolaisten pääsyn Yhdysvaltoihin. Sen sijaan heidät sijoitettiin Yhdysvaltain sotilastukikohtiin Panamaan ja Guantánamoon, missä oli ennestään mm. haitilaisia pakolaisia. Olosuhteet tukikohdissa aiheuttivat kuitenkin pian väkivaltaisuuksia, mellakoita, nälkälakkoja, massapakoja ja jopa itsemurhia ja Yhdysvaltain oli kiireesti kehitettävä toimintasuunnitelma tilanteen ratkaisemiseksi. Castron kanssa tehtiinkin nopeasti sopimus, joka mahdollisti tukikohdissa vangittuina olleiden kuubalaisten pääsyn Yhdysvaltoihin. Sopimuksen mukaan siitä lähtien kaikki merellä pysäytetyt kuubalaiset palautetaan takaisin saarelle, missä heitä neuvotaan täyttämään hakemus Yhdysvaltain vuosittain myöntämää 20 000 laillista viisumia varten. Tämä vuoden 1995 huhtikuuhun mennessä toimeenpantu käytäntö lopetti kuubalaisten yli kolmen vuosikymmenen lähes automaattisen pääsyn Yhdysvaltoihin. (Simons 1996, 49, 51 - 53 ja Coerver & Hall 1999, 205) Vaikka Yhdysvallat takaakin kuubalaisille 20 000 laillista viisumia vuosittain, loikkaaminen on silti edelleen tavallista. Siltalan mukaan esimerkiksi vuoden 1999 ensimmäisellä puoliskolla Kuubasta lähti 900 ihmistä laittomasti. (Siltala 2000, 15) Maanpaosta on siis jälleen 1990-luvun alusta lähtien tullut vaarallinen ja ristiriitainen selviytymisstrategia kuubalaisille. Monet maksavat jopa 8000 dollaria salakuljettajille ja osa yrittää pakoa jonkun kolmannen maan kautta. Monille kuubalaisille lähteminen ilman paluun mahdollisuuttakin on erittäin pätevä vaihtoehto. Poliittinen slogan ”Olemme onnellisia täällä” jatkuu usein

viittauksella Yhdysvaltoihin: ”kuvitelkaapa vain tuolla!” Kuubassa on viime vuosikymmenien ajan kerrottu suosittua vitsiä, jossa kaikki kuubalaiset ovat jättäneet saaren. Ennen kuin kaikki pääsevät lähtemään, viimeisen lähtijän on kuitenkin varmistettava, että Havannan lahden suulla olevan Castillo del Morron majakan valo sammutetaan. Sanonta ”The last one out turns off the Morro!” toistaa Kuuban lähihistoriaa ja kuvaa hyvin huumoria yhtenä kuubalaisten selviytymiskeinona, jotta he unohtaisivat harminsä ja ongelmansa jatkuvan taloudellisen kriisin aikana. (Acosta, Dalia 22.2.2000)

3.4.1 Miamin kuubalaisyhteisö ja maastamuuton merkitys

Miami nousi jo 1800-luvulla etualalle kuubalaisissa kansan ja kansallisuuden kertomuksissa. Miami oli metafora ja koska se sijaitsi niin lähellä, se toimi kuubalaisuuden mittana ja mallina. Rakenteellinen suhde Miamin ja Havannan välille kehittyi jo varhain. Molempia kaupunkeja muokkasivat samankaltaiset voimat samoihin aikoihin ja ne vaikuttivat toisiinsa määräävästi ja lopullisesti. Kaupungeista tuli toistensa representaatioita ja niiden välille kehittyi monimuotoinen yhteys. Miami oli pohjoisamerikkalaisten 1920-luvun Kuuba-ihastuksen tuote. Miamin kaupunginosille annettiin espanjankielisiä nimiä ja sen turismin kehittyminen perustui mielikuvaan Miamin ulkomaisesta ja latinalaisamerikkalaisesta vaikutelmasta. Miamista muodostui kuubalaisten tietoisuudessa turva- ja asuinpaikka, koska sinne pääsi vaivatta, elinkustannukset olivat siellä kohtuulliset ja ennen kaikkea koska se tuntui jotenkin tutulta. Jokaista hallituskenvaihdosta Kuubassa seurasi sarja erottamisia, eronpyyntöjä ja eläkkeelle siirtymisiä ja väistämättä aina uusi muuttojakso Miamiin. Tätä tapahtui läpi 1930-luvun, vuosien 1940, 1944 ja 1948 vaalien jälkeen ja erityisesti Batistan vuoden 1952 sotilasvallankaappausta seuranneina vuosina. Turisteina kuubalaisia matkusti Miamiin vuosittain kymmeniä tuhansia 1940- ja 1950-luvuilla. (Pérez 1999, 432 - 435) Kuubalaisten vuosittaiset vierailut Miamiin saivat ritualistiset mittasuhteet ja niistä tuli osa kuubalaisena olemisen kokemusta. Miami valtasi kuubalaisten mielikuvituksen tuttuna paikkana, jossa kuubalaiset asiat olivat parhaimmillaan. Miami oli ikään kuin jatkoa Havannalle. Miami oli muovautunut yhtä paljon

kuubalaisten tarpeiden mukaan kuin Havannakin pohjoisamerikkalaisten tarpeiden pohjalta. Miami oli kuubalaisille kuubalaisten ihanteiden täyttymys, representaatio siitä, millainen Havannasta voisi tulla. (Pérez 1999, 440 - 443)

Kuubalaispakolaisten lyhyeksi kuvittelema oleskelu Yhdysvalloissa piteni kuukausien muuttuessa vuosiksi ja vuosien vuosikymmeniksi ja Miamiin tuli vertauskuvallisesti maanpaossa oleva Kuuba. Kuubalaiset kuitenkin menestyivät Miamiin ja elävöittivät Etelä-Floridaa. 1970-luvun alkuun mennessä he omistivat ja hoitivat yli 20 000 liikeyritystä. (Pérez 1999, 502) Sekä Aleksis Siltalan että Coerverin & Hallin mukaan Miamiin kuubalaisten taloudelliseen menestykseen on syynä muun muassa se, että Yhdysvaltoihin ensimmäisinä saapuneille kuubalaisille oli tarjolla hallituksen takaamia lainoja, asutusohjelmia, koulutusta, terveysohjelmia ja myös selvää rahaa. Jo joulukuussa 1960 Yhdysvaltain hallitus perusti kuubalaispakolaisia varten hätäkeskuksen, joka laajeni suoraa avustuksia antavaksi avustusohjelmaksi. Lisäksi ensimmäiset pakolaiset olivat keski- tai yläluokkaa, joista monilla oli jo ennestään varoja ja henkilökohtaisia suhteita Yhdysvalloissa. He olivat myös koulutettuja ja saattoivat ottaa ammattitaitonsa, esimerkiksi lääkäri- tai muun ammattitaitonsa, käyttöön pian maahan saapumisensa jälkeen. Erityisesti Pikku Havannan ja Hialeahin kaupunginosissa on niin paljon kuubalaisia liikeyrityksiä, että myös monien myöhemmin muuttaneiden on ollut helppoa saada maanmiestensä yrityksistä töitä ja toimeentuloa heti saapumisensa jälkeen. Kuubalaiset siis sopeutuivat Yhdysvaltoihin varsin vaivattomasti ja heistä tuli erittäin tärkeitä sekä taloudellisesti että poliittisesti Etelä-Floridassa. (Coerver & Hall 1999, 201 - 202 ja Siltala 2000, 21) Roberto Suro toteaa, että kuubalaisten Miamiin perustama barrio (siirtolaiskaupunginosa) on ainoa laatuaan, jossa monet siirtolaiset ovat rikastuneet, saaneet vaikutusvaltaa ja arvostusta. Miamiin kuubalaiset on myös ainoa siirtolaisryhmä, josta on tullut tärkeän metropolialueen enemmistö. Suron mukaan Miamiin kuubalaisten menestystä ovat auttaneet myös historialliset sattumat. Toisin sanoen he saapuivat oikeaan aikaan ja oikeaan paikkaan. 1960-luvun alussa Miamiin ainoa huomattava elinkeino oli sen toimiminen talvisin lomakohteena ja Karibian saarista oli lentomatkojen helpottumisen ja lisääntymisen myötä tullut sille vahva kilpailija. Miamiin myös muutettiin pois samalla kun kuubalaiset muuttivat sinne. Kuubalaisten ei siis juurikaan tarvinnut kilpailla ja taistella elintilasta Miamiin.

Kuubalaisille oli myös ominaista vahva yhtenäisyys. Monissa muissa Yhdysvaltain siirtolais- kaupunginosissa, kuten East Los Angelesissa, menestyneillä siirtolaisilla on tapana muuttaa paremmille asuinalueille ja katkaista välit muiden siirtolaisten kanssa, jolloin sekä taloudelliset että inhimilliset voimavarat katoavat barriosta ja paikalliset yritykset menettävät lahjakkuutta, investointeja ja asiakkaita. Miamin kuubalaiset kuitenkin pitivät yhtä ja pysyivät lojaaleina toisilleen. (Suro 1998, 160 - 163)

Maanpakolaisuuden kokemus on ollut ratkaisevassa osassa kuubalaisten kansallisuuden ja identiteetin saavuttamisessa. Maanpakolaisuuden espanjankielinen sana, *destierro*, merkitsee Pérezin mukaan kiskomista irti juuriltaan tai asuinsijoiltaan, vaaranalaiseksi tai haavoittuvaksi asettamista, mutta viittaa myös sopeutumiseen selviytymiskeinona ja lainaamiseen muuttumiskeinona. *Destierro* on merkinnyt kuubalaisille etäisyyttä vanhaan ja tutustumista uuteen, alkusysäystä merkitysten tulkitsemiseen ja päämäärien asettamiseen sekä muutosta menneisyydestä tulevaisuuteen. Maastamuutto on ollut tilaisuus jättää vanhat identiteetit taakse ja omaksua uusia tilalle, mikä yleensä tarkoittaa uusien tapojen, uusien uskontojen ja uusien minäkuvioiden omaksumista. (Pérez 1999, 37) Kansan historia opetti, että maanpakolaisuus toimi vapautuksen ja elpymisen keinona. Se tarjosi vaihtoehdon, jolla oli oma erittäin henkilökohtainen historiansa ja traditionsa yksityisine perhetragedioineen ja -saavutuksineen. Maanpakolaisuuden kokemuksista on kerrottu sukujen kokoontumisissa ja kertomukset osaltaan tekevät tutuksi maanpakolaisuuden mahdollisuuden kansalaisuuden funktiona. Tämä on ollut yksi tapa, jolla sukujen historia toistaa itseään; maanpakolaisuus on ollut perhetraditio kun maanpakolaisuuden kokemus usein toistuu sukupolvelta toiselle. Maastamuuton kokemus kaikissa muodoissaan on vaikuttanut syvästi siihen, minkälaista kuubalaisuudesta tuli. Se on toiminut keinona saavuttaa itsetietoisuus ja itsensä määrittely. Maanpakolaisuuden yhteiskunnallinen funktio on muokannut kokemuksen merkitystä, mutta siihen on aina liittynyt myös sekoitus nostalgiaa ja melankoliaa. Maanpakolaisuudessa on näyttänyt olevan jotakin ennalta määrättyä ja se on noussut kuubalaisen ajattelun etualalle. Kokemus on niin tuttu, että siitä on tullut normaali osa kuubalaisuutta. Maanpakolaisuus on ollut usein ennakoitavissa ja siksi siihen on usein myös valmistauduttu. (Pérez 1999, 415 - 416)

Kaikki kuubalaiset maahanmuuttajat aina 1800-luvulta lähtien ovat aktiivisesti perustaneet omia poliittisia järjestöjään, jatkaneet sosiaalisia ja kulttuurisia perinteitään, julkaisseet sanomalehtiä ja tuoneet mukanaan myös omat espanjankieliset koulunsa, joista monet ovat edelleen toiminnassa. Niitä ei kuitenkaan enää perustettu pohjoisamerikkalaisten tapojen oppimista vaan kuubalaisten tapojen säilyttämistä varten. Vaikka kuubalaiset asettuivat ja kiinnittyivät Yhdysvaltoihin lujasti ja kunnioittivat ja ihailivat maan tapoja ja vapautta, he käyttivät enimmäkseen vain paluun pohtimiseen. Siltala kirjoittaa, että Gerald E. Poyon 26.3.1998 Florida International Universityssä pitämän esitelmän mukaan tärkeintä oli säilyttää tietoisuus paluusta kotimaahan. Kuubalainen media, kouluopetus ja historiallisen symbolismin korostaminen pyrkivät kaikki lujittamaan tulevaisuudessa tehtävän paluumatkan, *el regreson*, ajatusta. Muistoja Kuubasta on ylläpidetty ja kerrottu eteenpäin niin, että vanhempien nostalgiaa on tullut heidän lastensa muistoja aivan kuin ne olisivat olleet heidän itse elämiään kokemuksia. Vallankumousta edeltävän ajan muisteleminen on yksi kuubalaisyhteisön tavoista ylläpitää jokapäiväistä kansallishenkeä. Nostalgia edesauttaakin yhteisön johtajia pitämään keskustelun Kuuban kysymyksessä. (Pérez 1999, 503 ja Siltala 2000, 16)

Miamin kuubalaisten poliittiseen kulttuuriin ja ideologiaan on perinteisesti kuulunut vallankumousta edeltäneen ajan ihannointi ja sen jälkeisen ajan täydellinen demonisointi. (Siltala 2000, 17) Fagenin ym. mukaan mikään heidän haastatteluaineistossaan ei viittaa siihen, että kuubalaispakolaiset olisivat pitäneet itseään epälojaaleina. Päinvastoin heidän mukaansa kommunistit ja Castro olivat pettäneet Kuuban. Tyypillinen pakolainen vakuuttaa tuntevansa voimakasta lojaaliutta Kuubaa, *la patria* (isänmaata) kohtaan. Hän yleensä kaipaa syvästi ystäviään ja sukulaisiaan Kuubassa sekä sitä elämäntapaa, jota kotimaa edustaa - tai edusti, mutta ei kuitenkaan kyseenalaista lähtöpäätöstään. Tyypillinen pakolainen on paossa ensisijaisesti vallassa olevaa hallitusta ja Kuubasta vain sikäli, että hänen kerran tuntemansa ja rakastamansa Kuuba on hänen mielestään petetty ja Castron riistämä. Fagenin ym. mukaan Miamin kuubalaispakolaiset eivät olleet vieraantuneet kotimaastaan siinä mielessä kuin tietyt nuorisot, vähemmistöt ja intellektuellit muissa maissa. Se mitä Castro on tehnyt Kuuballe on maanpakolaisten huomion keskipisteenä. Ja juuri siksi, että Castron toimet nähdään jonain Kuuballe tehtynä,

jonain vieraana, epäluonnollisena ja Kuuban-vastaisena, pakolaisten tulevaisuuden visioissa siitä voidaan tehdä loppu. (Fagen ym. 1968, 103)

3.5 NYKYINEN TILANNE

Kuuban ja Yhdysvaltain suhteet ovat jatkuneet vuoden 1959 vallankumouksen jälkeen sekä poliittisesti että taloudellisesti ongelmallisina. Yhdysvalloille pienen sosialistisen valtion olemassaolo vain 90 mailin päässä sen rannikolta on epämiellyttävä muistutus sen vaikutusvallan rajoituksista. Yhdysvaltain näkökulmasta Kuuba on jatkuvasti uhitellut Yhdysvalloille ja päässyt vuosikymmenten ajan kuin koira veräjstä vaikka Yhdysvallat epäitsekäästi antoi Kuuballe sen itsenäisyyden Espanjan vallasta. (Smith 1985, 333 - 334) Kuubassa puolestaan on vallinnut yleinen Amerikan-vastaisuus aina siitä saakka, kun Yhdysvallat pakotti Kuuban hyväksymään omat ehtonsa Kuuban hallinnossa ja perustuslaissa vuoden 1898 intervention jälkeen. Castro on pystynyt käyttämään kuubalaisten vihaa Yhdysvaltoja kohtaan keinona vahvistaa omaa karismaattista johtajuuttaan ja toisaalta massamaastamuuttoa poliittisena aseena Yhdysvaltoja vastaan. (Coerver & Hall 1999, 186 - 187) Siitä huolimatta, että kylmä sota on päättynyt ja Neuvostoliitto romahtanut, tilanne Yhdysvaltain ja Kuuban välillä on pysynyt näihin päiviin asti jokseenkin ennallaan. Fidel Castro johtaa Kuubaa, jossa on edelleen voimassa kommunistisen puolueen yksinvalta. Yhdysvallat ylläpitää yhä vuonna 1960 asettamaansa kauppasaartoa eikä maiden välillä ole ollut diplomaattisuhteita vuoden 1961 alusta lähtien. (Siltala 2000, 10)

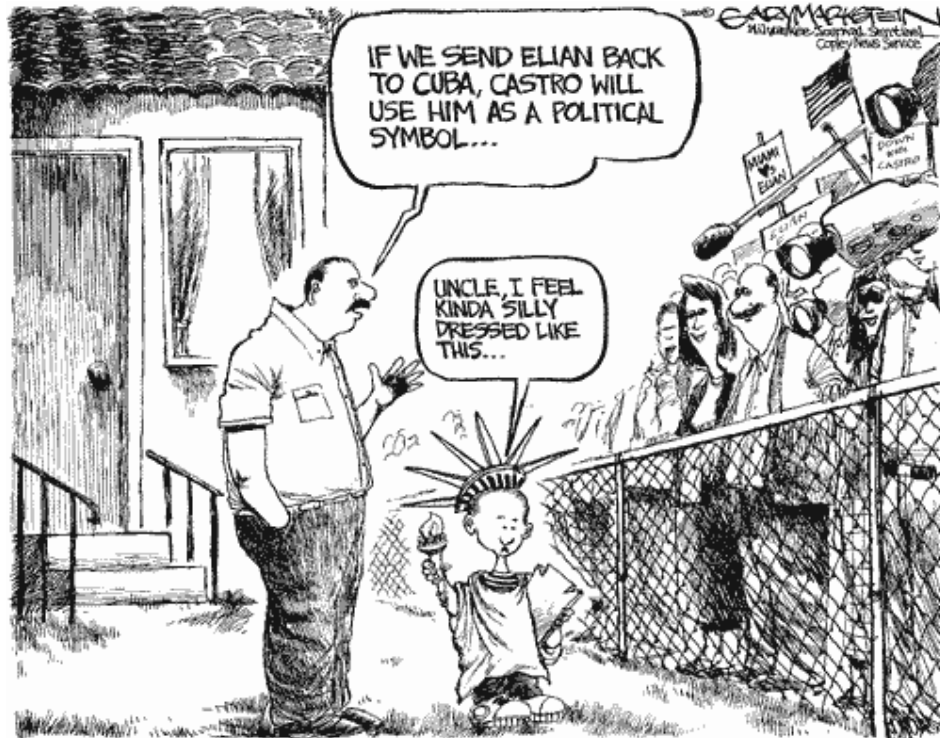
Koska Kuuban vallankumouksen jälkeen Yhdysvaltoihin on muuttanut noin puolitoista miljoonaa kuubalaista, on kuubalaisten maahanmuutosta tullut yksi Yhdysvaltain Kuuban-politiikan tärkeimmistä kysymyksistä. Kuubalaisten maahantuloa on yritetty säännöstellä erilaisin sopimuksin, mutta molemmat maat ovat käyttäneet myös propagandaa toisiaan vastaan. Castroa vastustavat amerikankuubalaiset muodostavat varsinkin Floridassa merkittävän äänestäjäjoukon, jonka mielipiteet vaikuttavat paljon Yhdysvaltain Kuuban -politiikkaan. Castron vastaiset lobbarit ja heidän järjestönsä Cuban American National Foundation ovat onnistuneesti estäneet Yhdysvaltain Kuuban-politiikkaa muuttumasta lievemmäksi.

He ovat puolustaneet kovaa linjaa Castron hallitusta vastaan ja pitkälti heidän vaikutuksestaan Yhdysvallat on esimerkiksi tiukentanut Kuuban kauppasaartoa, vaikka Kuuban turismin ja monien muiden teollisuuden sektoreiden avautuminen kansainvälisille investoinneille olisi luonut paineita juuri päinvastaiselle kehitykselle. (Coerver & Hall 1999, 180 - 181 ja Siltala 2000, 10 - 11) Juan Triana Cordovin mukaan Bill Clintonin vuonna 1996 allekirjoittama ja Kuuban kauppasaartoa merkittävästi tiukentanut ns. Helms-Burtonin laki on vain Yhdysvaltain viimeisin ase, ei niinkään Kuuban sosialismin, vaan Kuuban kansallisen itsenäisyyden eliminoimiseksi. Hän näkee Yhdysvaltain ja Kuuban välisen konfliktin Yhdysvaltain Kuubaa koskevien selvien geopoliittisten pyrkimysten prosessina, joka ei rajoitu vain Kuuban vallankumouksen jälkeisiin vuosiin. Cordovin mukaan konflikti kuitenkin saavutti kriittisen pisteensä vuonna 1959 ja Helms-Burtonin lain jälkeen Kuuban ja Yhdysvaltain välistä konfliktia koskevan keskustelun vanhat kliseet ovat vain saavuttaneet uusia ulottuvuuksia. (Cordovi 1999, 263 - 264)

Vanhoja kliseitä toistelevat myös monet Castroa vastustavat Miamin kuubalaiset, jotka ajavat kotimaansa asioita vielä vuosikymmeniä Kuubasta lähtönsä jälkeenkin. Yhdysvalloissa asuvien kuubalaisten keskustelua ovat aina viime vuosisadalta lähtien hallinneet kysymykset Kuuban tulevaisuudesta, sinne rakennettavasta poliittisesta järjestelmästä ja maan tulevasta johtajasta sekä kysymykset Yhdysvaltain asemasta Kuuban tulevaisuuden rakentamisessa. Aleks Siltalan mukaan taloudellinen menestys on mahdollistanut sen, että Miamin kuubalaiset saattavat kokea myös huomattavaa ylemmyyttä saarella asuvia maanmiehiään kohtaan. Siltala kirjoittaa, kuinka Florida International Universityn toteuttamassa dokumenttiprojektissa jopa Yhdysvalloissa syntyneet nimekkäät kuubalaispakolaiset toteavat itsevarmasti, että heillä tulee olemaan keskeinen rooli Kuuban tulevaisuudessa. Siitä huolimatta, että Miamin kuubalaiset ovat hallinneet kaupungin politiikkaa, menestyneet liike-elämässä ja varmistaneet historiallisen tradition ja kansallisen identiteetin siirtymisen sukupolvelta toiselle, he eivät ole onnistuneet luomaan sellaisia poliittisia vaihtoehtoja, joihin Kuubassa olisi tartuttu. Saarella asuvilla kuubalaisilla ei juuri ole roolia pakolaisyhteisön suunnitelmissa Kuuban uudelleenrakentamiseksi. Siltalan mukaan julkisuudessa esitetyistä

tulkinnosta ja mielipiteistä voi päätellä, että Floridansalmen eri puolilla asuvien kuubalaisten yhdistäminen vaikuttaa mahdottomalta tehtävältä. (Siltala 2000, 22, 24 - 25, 29)

4 ELIÁN GONZALEZ – IHME, SYMBOLI JA PELASTAJA

Gary Markstein, Wisconsin – Editorial Cartoons from The Milwaukee Journal-Sentinel

Elián Gonzalez löydettiin kiitospäivänä 25.11.1999 Floridan rannikolta auton sisäkumirenkaan varasta. Eliánin isosetä perheineen Miamissa sai Eliánin väliaikaisen huoltajuuden ja aloitti välittömästi kamppailun Eliánin huoltajuudesta hänen Kuubassa asuvaa isäänsä Juan Miguel Gonzalezia vastaan. Eliánin Miamin sukulaisilla oli takanaan Castron vastaisen Cuban American National Foundationin (CANF) voimakas tuki. Jo pari päivää myöhemmin oli selvää, että CANF oli päättänyt käyttää Eliánin tapausta hyväkseen myös kampanjassaan Fidel Castron hallitusta vastaan. Jo samalla viikolla organisaatio painoi Eliánin kuvan julisteisiin levitettäväksi Seattlessa WTO:n konferenssissa, johon Fidel Castronkin oli tarkoitus

osallistua. CANF:in edustajien mukaan Eliánin tragedia oli suora seuraus Castron 40-vuotisesta vallankumouksesta. (Grogg, Patricia 30.11.1999) Castron vastaiselle kuubalaispakolaisten liikkeelle Elián symboloi kaikkea sitä, mikä on huonosti Castron johtamassa Kuubassa. Pian Eliánista tulikin amerikkalainen sensaatio-tapaus; Miamin kuubalaispakolaisten yhteisön ja Kuuban kommunistisen hallinnon välisen ideologisen ja poliittisen sodan välikappale, jonka kuva koristi lähes kaikkien Floridan sanomalehtien kansia, jonka jokaista liikettä tv-kamerat seurasivat ja jolle jopa kongressin jäsenet toivat syntymäpäivälahjoja. Amerikan kuubalainen kongressiedustaja Ileana Ros-Lehtinen esimerkiksi sanoi Eliánin tapauksen ”antaneen inhimilliset kasvot kuubalaisten päivittäin kokemalle draamalle, terrorille ja tragedialle”. (Smikle, Patrick 1.12.1999) Monet Amerikan kuubalaiset pystyivät samastumaan Eliánin ahdinkoon, erityisesti ne kuubalaiset, joita 1960-luvun alussa lähetettiin yli 14 000 Yhdysvaltoihin ilman vanhempiaan katolisen kirkon järjestämässä Peter Pan -operaatiossa. Nyt 40- ja 50-vuotiaina nämä Peter Pan -lapset ottivat johtavan roolin Eliánin tapauksessa. Jotkut heistä olivat sitä mieltä, että Eliánin isän tulisi myös maksaa sama hinta Eliánin vapauden ja tulevaisuuden puolesta kuin heidän vanhempansa aikoinaan lähettäessään lapsensa yksin Yhdysvaltoihin. (Bikel, Ofra 2001b)

Elián herätti reaktioita heti myös Kuubassa Havannassa, missä sadat tuhannet ihmiset marssivat päivästä toiseen Eliánin Kuubaan palauttamisen puolesta. Iskulauseet: ”We want Elián!”, ”Free my boy!” ja ”Don’t worry Elián, the people are with you!” kaikuivat mielenosoituksissa Yhdysvaltain diplomaattisen lähetystön ulkopuolella. Lapsia, koululaisia, opiskelijoita, maanviljelijöitä ja vanhuksia kuljetettiin hallituksen toimesta Havannan ulkopuolisilta alueilta mielenosoituksiin. Castro vetosi Washingtonia pyrkimään ”molemmille osapuolille kunnialliseen ja arvokkaaseen ratkaisuun”, mutta ilmaisi samalla myös epäluottamuksensa Yhdysvaltain hallintoa kohtaan. Myös Kuuban katolinen kirkko puolusti Eliánin isän oikeuksia huoltajuuteen ja vetosi siihen, ettei pojasta tulisi minkäänlaisen painostuksen, manipuloinnin tai propagandan kohdetta. (Acosta, Dalia 10.12.1999)

Tarkoituksenani on tutkia sitä, miten Castroa Yhdysvaltoihin paenneet kuubalaiset nykyisin politisoivat kansallisen identiteettinsä ja miten se ilmeni kuubalaispoika Elián Gonzalezin tapauksessa. Pyrin asettamaan kuubalaispakolaisten

identiteettipolitiikan siihen historialliseen kehikkoon, jota olen käynyt läpi edellisessä kappaleessa ja peilaamaan heidän nykyistä tilannettaan kuubalaisten vuosisataiseen taisteluun vapaasta Kuubasta ja erillisestä kansallisesta identiteetistä.

4.1 AINEISTO

Pääasiallisena aineistonani minulla on Yhdysvaltalaisen PBS-televisiokanavan Frontline-ohjelmasarjan dokumentti Saving Elián ja Ofra Bikelin (joka on kirjoittanut, tuottanut ja ohjannut dokumentin) siinä haastattelemien Amerikan kuubalaisten henkilöiden haastattelut. Haastattelut on julkaistu kokonaisuudessaan PBS:n internet-sivuilla. Näiden haastattelujen kautta yritän valottaa Amerikan kuubalaisten mielipiteitä ja suhtautumista Eliánin kohtaloon sekä haastateltujen omia analyysejä tapahtumasarjasta ja sen vaikutuksesta Amerikan kuubalaisten yhteisön asemaan ja tulevaisuuteen. Lisäksi olen käyttänyt aineistonani Inter Press Servicen (IPS) uutisointia Elián Gonzalezin tapauksesta aikaväliltä 30.11.1999 – 6.7.2000 sekä muita Eliánin tapausta eri näkökulmista käsitteleviä lehtiartikkeleita. Inter Press Servicen uutisointi on niin ikään julkaistu internetissä heidän kotisivuillaan.

Koska aloitin aineiston etsimisen vasta lähes kaksi vuotta Eliánista käydyn kiistan päättymisen jälkeen, se on valikoitunut pitkälti saatavuuden ehdoilla. Myös rajallinen espanjan kielen taitoni asetti rajoituksensa aineistolle. Koska halusin lähestyä aihetta tavallisten Amerikan kuubalaisten ajatusten kautta enkä jäädä pelkästään lehtien uutisoinnin varaan, alkuperäisenä ajatukseni oli lehtien mielipidepalstojen seuraaminen. Se osoittautui kuitenkin lähes mahdottomaksi, koska esimerkiksi yhdysvaltalaisen sanomalehtien juttuarkistoihin pääsy näytti kaikissa olevan maksullista ja vaativan rekisteröitymistä. En löytänyt niitä myöskään paperiversioina Suomen kirjastoista. Aineistostani olisi varmasti tullut monipuolisempi ja hedelmällisempi, jos olisin voinut seurata eri medioita silloin kun kohu Eliánin ympärillä oli kiihkeimmillään. Toisaalta myöhäisempi ajankohta tarjoaa oivan perspektiivin tarkastella jälkepäin Eliánin tapauksen mahdollisia vaikutuksia Yhdysvaltain ja Kuuban välisiin suhteisiin. TV-ohjelma Frontline lähetettiin niinkin myöhään kuin 6.2.2001, eli noin puoli vuotta Eliánin Kuubaan paluun jälkeen ja myös ohjelman haastattelut on tehty Eliánista käydyn kiistan

päättymisen jälkeen. Niinpä myös haastatellut henkilöt pystyvät esittämään jonkinlaisia huomioita Eliánin mahdollisesti aikaansaamista muutoksista Miamin kuubalaisyhteisössä. Ohjelmassa haastatellut Yhdysvaltain kuubalaiset ovat kaikki eräänlaisia yhteisönsä mielipidejohtajia, akateemisen koulutuksen saaneita tutkijoita tai professoreja tai muuten korkeassa asemassa olevia ja siksi heidän mielipiteensä tuntuvat olevan valmiiksi pitkälle analysoituja eivätkä niinkään spontaaneja. Siten en päässyt suoraan käsiksi ”tavallisten” Miamin kuubalaisten mielipiteisiin, kuten alun perin olin toivonut. Inter Press Servicen uutisoinnin valitsin osaksi aineistoani sen monipuolisuuden vuoksi; uutisia oli sekä Havannasta että Miamista ja myös journalistit olivat sekä kuubalaisia että yhdysvaltalaisia, toisin kuin ehkä yhdysvaltalaisissa sanomalehdissä olisi ollut. Lisäksi IPS:n juttuarkistoon oli internetissä vapaa pääsy ja sain sieltä uutiset, jotka kattoivat koko Eliánin tapauksen ajallisesti ja vaihe vaiheelta. Uutisjuttujen pääasiallinen tarkoitus tässä työssä onkin tarkentaa Eliánin tapauksen kronologiaa ja antaa mahdollisimman kattava kuva siitä, mitä kaikkea tämän pikkupojan ympärillä käyty sirkus piti sisällään.

Aineistoni kautta pyrin työssäni tuomaan esille niitä erilaisia intressejä, joita Miamin kuubalaisten yhteisössä esiintyy suhtautumisessa Castroon ja Kuuban tulevaisuuteen. Vaikka kuubalaisten maastamuutto Yhdysvaltoihin on jo pitkä ja historiallinen perinne, Eliánin tapausta voi hyvällä syyllä pitää ainutlaatuisena ja äärimmäisenä ilmiönä tämän perinteen sisällä. Eliánin nostattama kohu ei sinänsä ole verrattavissa 1,5 miljoonan aiemmin Castroa paenneen kuubalaisen kohtaloihin, eikä siis kerro paljoakaan kuubalaisten maastamuutosta laajempaan ilmiönä tai Miamin kuubalaispakolaisten tavallisesta arjesta. Mielestäni Elián-kiistaan pureutuminen on kuitenkin perusteltua siinä mielessä, että se paljasti mielenkiintoisella tavalla Miamin kuubalaisyhteisössä pinnan alla kyteneitä mielipiteitä ja sai aikaan kaivattua keskustelua esimerkiksi Yhdysvaltain maahanmuuttaja- ja Kuuba-politiikasta.

4.2 INTOHIMON POLITIIKKA

Aikaisemmin viitekehyksessä todettiin, että kansaa koskevat mystiset oletukset ovat nationalismiin myötä tulleet osaksi tuttuja kansallisvaltioita koskevia ajattelutapoja. Eliánin tapauksessa kuubalaisten mystiikka pääsi todella valloilleen ehkä juuri siksi,

että diasporassa elävillä kuubalaisilla on päällimmäisenä mielessään kotimaansa tulevaisuus. Monet Miamin kuubalaiset uskoivat Eliánin olevan suoranaisten ihme ”*El Milagro*”, jonka jumala pelasti, että hän toteuttaisi unelman vapauttaa Kuuba Castron 40 vuotta kestäneestä otteesta. Etelä-Floridan ylikuumentuneessa Castron vastaisessa retoriikassa Eliánia verrattiin jopa Moosekseen, joka myös lapsena löydettiin vedestä ja joka johdatti juutalaiset pois Egyptistä. Myytti kasvoi kasvamistaan ja Miamin Pikku Havannan kuubalaiskaupunginosassa kiersi kertomuksia, joiden mukaan delfiinit ja enkelit suojelivat Eliánia hailta ennen kuin kalastaja löysi hänet merestä. (Lobe, Jim 2000a & Shapiro, Bruce 2000) Charles Lanen mukaan olisi helppoa ohittaa tämä pelastumistarina vain Eliánin Miamin sukulaisten ja heidän puolustajiensa propagandana, koska tarinan alkuperä on niin epämääräinen; Eliánin pelastanut kalastaja tai hänen apuunsa tullut rannikkovartioston edustaja eivät kumpikaan olleet nähneet tapahtumapaikalla delfiinejä. Kalastaja oli vain kuullut lähes tajuttoman Eliánin puhuneen jotain delfiineistä. Lane oli kuitenkin hämmästynyt siitä kuinka moni Miamin kuubalainen piti tarinaa totena ja todisteena siitä, että jokin korkeampi voima halusi pitää tämän pienen pojan Yhdysvalloissa Kuuban sijaan. Kuubalaiset tiesivät tarinan olevan suoraan raamatusta ja he uskoivat, ettei enkeleitä lähetetä takaisin helvettiin. (Lane, Charles 2000) Myös maltillisen Cuban Committee for Democracy -järjestön johtajan Elena Freyren mielestä Eliánin tapauksessa oli kaikki jonkinlaisen kreikkalaisen mytologian ainekset ja siksi se paisuikin niin isoksi. Lisäksi Elián oli kuvauksellinen ja suloinen poika ja kuin räätälöity mediaa varten. (Bikel, Ofra 2001a) Florida International Universityn kansainvälisen politiikan professorin Damian Fernandezin mukaan Eliánin tapauksen uskonnolliset piirteet olivat seurausta siitä, että kyseessä oli taistelu kansasta ja kansakunnasta. Hänen mukaansa kansat ja myytit kulkevat aina käsi kädessä ja erityisesti kriisissä olevat kansat etsivät yliluonnollisia vastauksia maallisiin ongelmiin. Elián esitettiin Kristuksen kaltaisena ihmelapsena ja ihmiset näkivät Eliánissa enemmän kuin tavallisen pojan; siksi heille oli niin tärkeää pitää hänet Yhdysvalloissa. He taistelivat omasta mielestään melkein puolijumalan puolesta; jumalan, joka olisi lupaus Kuuban paremmasta tulevaisuudesta. (Bikel, Ofra 2001b) Myös Max Castron mukaan Amerikan kuubalaisten yhteisö piti Eliánia ikään kuin merkinä Fidel Castron hallinnon mahdollisesta lopusta; heille Elián oli

toivon merkki. Castron mukaan Eliánin tapauksessa yhdistyivät voimakkaalla tavalla sekä uskonnollinen herätys että poliittinen ristiretki, eivätkä ihmiset kyenneet edes puhumaan aiheesta ilman suurten tunteiden ja henkilökohtaisten kokemusten vaikutusta. (Bikel, Ofra 2001c)

Monien mielestä itse Elián ja hänen tarpeensa unohdettiin kiistan keskellä. Kuten Miamin yliopiston tutkija Max Castro toteaa Frontline-ohjelman haastattelussa, Eliánista tuli lippu, jota liehutettiin ensin Miamissa ja sitten Havannassa. (Bikel, Ofra 2001c) Siten Elián toimi Michael Billigin (1995) kuvailemana tietoisesti ”liehutettuna lippuna”, jota käytettiin Miamin kuubalaisyhteisön kansallisen identiteetin symbolina taistelun hetkellä. Myöskään Elena Freyren mukaan Eliánin tapauksessa ei koskaan ollut kyse lapsesta vaan Castron ja kuubalaispakolaisten yhteisön välisestä vastakkainasettelusta. Hänen mielestään Elián politisoitiin heti alusta asti Floridassa erityisesti CANF:in toimesta ja sen jälkeen oli väistämätöntä, että myös Kuuban hallitus politisoisi hänet. (Bikel, Ofra 2001a) Francisco Arucan mukaan CANF näki Eliánissa mainion tilaisuuden nöyryyttää Castroa. Miamin kuubalaisten poliittinen viesti oli Arucan mukaan se, että jopa äidit lapsineen riskeeraavat elämänsä päästäkseen pois Kuubasta. (Bikel, Ofra 2001h) Jos Elián oli ennennäkemätön poliittinen tilaisuus Amerikan kuubalaisille, se oli sitä myöskin Fidel Castrolle. Max Castron mukaan Elián oli Fidel Castrolle erityisen arvokas poliittinen mahdollisuus, koska oli historiallista että sekä yleinen mielipide Yhdysvalloissa, Yhdysvaltain hallitus että kansainvälinen mielipide olivat kaikki samalla puolella Kuuban hallituksen kanssa Miamin kuubalaispakolaisten yhteisön, Yhdysvaltain kongressin ja hallinnon konservatiivisia voimia vastaan. (Bikel, Ofra 2001c) Siinä missä muiden Frontline-ohjelmassa haastateltujen mielestä Eliánin tapausta olisi pitänyt politisoinnin sijaan käsitellä ensisijaisesti huoltajuuskysymyksenä, CANF:in johtaja Joe Garcian mukaan Eliánin tapaus oli nimenomaan poliittinen; hän vertaa sitä Berliinin muurin kaatumiseen tai kylmään sotaan. Hänen mukaansa on poliittinen tosiasia, että koko tapausta ei olisi edes tapahtunut ellei Castro olisi Kuubassa. (Bikel, Ofra 2001i) Charles Lanen mukaan esimerkiksi laajalle levinnyt usko delfiini-ihmeeseen kuitenkin viittaa siihen, ettei kampanja Eliánin pelastamiseksi ollut kovinkaan laskelmoiva tai poliittinen siinä mielessä, että sitä olisi ohjannut jonkinlainen kunnollinen strategia. Lanen

mielestä taistelu Eliánista oli lähinnä epätoivoinen; taistelu, joka käytiin huolimatta siitä, että se näytti kääntyvän itseään ja Miamin kuubalaisyhteisön etuja vastaan. (Lane, Charles 2000a) Ensimmäisenä merkinä kuubalaisyhteisön ”tappiosta” olivat lisääntyvät vetoomukset Eliánin edun huomioon ottamiseksi. Patrick Smiklen mukaan esimerkiksi Miami Heraldin pääkirjoituksessa vedottiin ihmisiin sillä, että Etelä-Floridalla on lukematon määrä sorron symboleita, mutta Eliánilla on vain yksi lapsuus. (Smikle, Patrick 1.12.1999)

Charles Lanen mukaan taistelu heijastelikin pikemmin Amerikan kuubalaisyhteisön pelkoja ja heikkouksia kuin sen toiveita ja vahvuuksia. Lanen mukaan vastaus kuubalaisyhteisön sinnikkyyden syihin löytyy kuitenkin syvältä yhteisön kulttuurisesta ja psykologisesta sisäisestä maailmasta sekä siitä dynamiikasta, jota Damian Fernandez kutsuu ”intohimon politiikaksi”. (Lane, Charles 2000a) Ofra Bikelin haastattelussa Fernandez sanoo, että Eliánin tapaus olisi ymmärrettävä symbolisesti metaforana ja intohimon politiikkana (*politics of passion*). Hänen mukaansa sekä Kuubassa että diasporassa asuvat kuubalaiset taistelivat huomisen kansakunnasta, jota Elián representoi. Molemmat osapuolet myös halusivat johtaa tämän kansakunnan tulevaisuutta ja siksi Elián pyrittiin niin intohimoisesti pitämään omalla puolella ja siksi taisteluun liittyi niin vahva tunteellinen intensiteetti. Fernandezin mukaan kuubalaisessa politiikassa on perinteisesti taipumus kääntää politiikka perimmäisten moraalisten hyveiden ristiretkeksi. Kyseessä on koko kansakunta ja absoluuttinen moraalinen ja tämän idealistisuuden vuoksi heidän politiikassaan on tietynlainen lataus, jota muiden on vaikea ymmärtää. Sekä Amerikan kuubalaisille että saarella asuville kuubalaisille ei ole olemassa kompromissin mahdollisuutta, vaan kaikki on mustavalkoista. Heidän tilanteensa kärjistyy hyvän ja pahan vastakkainasetteluksi ja kahdeksi leiriksi. Diasporassa eläville Floridan kuubalaisille Eliánin lähettäminen takaisin Kuubaan merkitsi hänen lähettämistään helvettiin. Floridan kuubalaisyhteisölle Eliánin tapauksesta tulikin ristiretki Fidel Castron ja kommunismiin kiteytynyttä pahaa vastaan. (Bikel, Ofra 2001b) Max Castron mukaan Amerikan kuubalaisten yhteisö etsi Eliánin tapauksesta jotain merkkiä siitä, että muutos olisi lähellä. Yhteisöllä on takanaan 40 vuotta kestänyt turhautuneisuus; he ovat nähneet muiden diktaattorien hallitsemien maiden käyvän läpi muutoksen. Floridassa he ovat tavallaan lähellä

kotimaataan, mutta kuitenkin erittäin kaukana toiveistaan. Ennen Eliánia monikaan kuubalainen Miamiassa ei odottanut pääsevänsä palaamaan vielä pitkään aikaan takaisin Kuubaan, mutta Elián antoi väsyneelle kuubalaisyhteisölle syyn mobilisoitua ja koota rivinsä uudelleen. (Bikel, Ofra 2001c)

4.2.1 Vapauden ja demokratian puolesta

Yhdysvaltoihin muuttaneet kuubalaiset perustelevat Kuubasta lähtemistään useimmiten syillä, jotka liittyvät vapauden ja demokratian puutteeseen Kuubassa. Varsinkin vallankumouksen alussa 1960 –luvulla lähteneiden keskuudessa maastamuutto liittyi mm. vangitsemisen pelkoon ja uhkaan, vainoamiseen ja yhteiskunnallisen ja poliittisen järjestelmän aiheuttamiin rasituksiin, kuten kappaleessa 3.4 Fagenin ym. tekemän tutkimuksen mukaan todettiin. 1990 –luvulle tultaessa kuubalaisten syyt saarelta lähtemiselle ovat kuitenkin muuttuneet. Consuelo Martínin ja Guadalupe Pérezin tutkimuksen mukaan enää vain pieni vähemmistö muuttaisi Kuubasta poliittisen vaihtoehdon perässä; suurin osa mainitsee lähdön syyksi taloudellisen epävarmuuden. (Acosta, Dalia 22.2.2000) Kovan linjan Castron vastustajat ovat kuitenkin enimmäkseen niitä, jotka heti vallankumouksen alussa pakenivat Kuubasta ja siksi vapaus ja demokratia ovat nykyisinkin näkyvimpiä perusteluja Amerikan kuubalaisten Castron -vastaiselle taistelulle. Niinpä myös CANF:in nykyisen johtajan Joe Garcian mukaan taistelussa Eliánista oli ensisijaisesti kyse vapaudesta ja demokratiasta. Hänen mukaansa Kuuban kansakunnassa on pohjimmiltaan kyseessä taistelu vapaudesta kuten oli myös kylmässä sodassa. Enemmistö Yhdysvalloissa ei Garcian mukaan ymmärtänyt kuubalaisyhteisön taistelua, koska venäläisiä ei enää pidetä niin pahoina ja koska kylmä sota on loppunut. Hänen mukaansa Miamiassa kommunismi kuitenkin elää edelleen eikä kylmä sota ole loppunut siellä, koska ihmisiä kuolee päivittäin vapautta tavoitellessaan. Garcia on vakuuttunut, että Yhdysvallat on saatava uudelleen mukaan kuubalaisyhteisön taisteluun Castroa vastaan. (Bikel, Ofra 2001i) Garcian kanssa samoilla linjoilla tuntuu muista haastatelluista olevan vain Amerikan kuubalainen liikemies Carlos Saladrigas, joka tuli Yhdysvaltoihin 12-vuotiaana Peter Pan -lapsena. Hän kertoo Saving Elián –dokumentissa olevansa erittäin kiitollinen

Peter Pan –ohjelmalle, että hänellä oli mahdollisuus kasvaa Yhdysvalloissa ja nauttia Yhdysvaltain vapauksista ja mahdollisuuksista. Hän on sitä mieltä, että Eliánin olisi ehdottomasti pitänyt saada jäädä Miamiin. Saladrigasin mukaan yhdysvaltalaisten ja Amerikan kuubalaisten mielipide-erot Eliánin tapauksessa johtuivat perspektiivierosta; hänen mukaansa mikään ei ole tärkeämpää kuin vapaus ja Kuubassa ei ole vapautta. Hän itse ei kasvattaisi lapsiaan Kuubassa. (Bikel, Ofra 2001f)

Muiden Saving Elián –dokumentissa haastateltujen mielestä kovan linjan kuubalaispakolaisten toiminnassa ei tunnu olevan juuri merkkiäkään demokratiasta. Esimerkiksi Francisco Arucan mielestä Eliánin tapauksella ei ollut mitään tekemistä vapauden kanssa. Hänen mukaansa kuubalaisyhteisö CANF etunenässä taisteli vain poliittisena päämääränään nöyryyttää Kuubaa. Arucan mielestä Miamin kuubalaisyhteisössä ei ole minkäänlaista sananvapautta; hänen mukaansa kovan linjan kuubalaispakolaiset ovat periaatteessa eliminoineet Yhdysvaltain perustuslain Miamista. Aruca sanoo, että esimerkiksi Miamin espanjankielisen sanomalehden Nuevo Heraldin pääkirjoituksissa kuubalaispakolaisten perinteisestä katsantokannasta poikkeavat mielipiteet eivät pääse koskaan esiin. Englanninkielinen Miami Herald ja Nuevo Herald kertovat eri versiot tapahtumista ja Arucan mielestä se on merkki espanjankielisten ihmisten manipuloinnista heidän sitä itse tietämättä. (Bikel, Ofra 2001h) Myös Lisandro Perezin mukaan Miamin kuubalaisilta puuttuu itsekritiikki juuri sen vuoksi, että paikallinen media – etenkin Miamin suurimmat sanomalehdet ja televisiokanavat – tukee heidän intressejään ja näkemyksiään, eikä juuri kukaan haasta heidän toimintaansa. (Bikel, Ofra 2001e) Myös Maxine Molyneuxin mukaan kuubalaisten valta Miamissa on ennennäkemätöntä. Hänenkin mukaansa kovan linjan kuubalaispakolaiset kontrolloivat Floridan radioasemia ja lehdistöä. CANF:in jäseniä on myös syytetty mm. kuubalaisten taitelijoiden näyttelyiden pommittamisesta ja dialogin kannattajien uhkailusta ja terrorisoinnista. (Molyneux, Maxine 1999, 295) Vahvan espanjankielisen lehdistön avulla kuubalaiset ovat näyttäneet saaneen aikaan Miamissa juuri Benedict Andersonin kuvaileman kuvitellun yhteisön, vieläpä sanan varsinaisessa merkityksessä. Espanjankielinen media reprodusoi Miamin kuubalaisten käsityksiä Castrosta, maahanmuutosta ja Kuuban

tulevaisuudennäkymistä yksipuolisesti, mikäli kovan linjan kuubalaispakolaiset hallitsevat Miamin medioita Arucan ja Molyneuxin väittämällä tavalla. Siten saadaan luotua kuviteltu yhteisö, jonka jäsenet tietävät vain toisen puolen totuudesta, kun maltilliset äänet eivät pääse lainkaan kuuluviin.

Lisandro Perezin mielestä kuubalaispakolaiset toimivat Yhdysvalloissa monesti varsin demokratianvastaisesti, vaikka he väittävät tullessa Yhdysvaltoihin juuri demokratian vuoksi. Perezin mukaan tämä voi johtua siitä, että Kuuban poliittisessa kulttuurissa on ollut erittäin vanhana traditiona nähdä demokratia enemmistön määräysvaltana. Perezin mielestä Fidel Castrolle ja Miamin kuubalaisyhteisön johtajille on yhteistä se, että he uskovat itse puhuvansa enemmistön puolesta. Sen pohjalta he uskovat, että heillä on oikeus myös puolustaa oikeuksiaan vähemmistöstä piittaamatta. He eivät Perezin mukaan ymmärrä, että demokratian salaisuus ei piile pelkästään enemmistön vallassa vaan myös poliittisten vähemmistöjen ja eriävien mielipiteiden kunnioittamisessa. Perezin mielestä tämä tärkeä demokratian aspekti puuttuu kuubalaisilta sekä Miamissa että Kuubassa. (Bikel, Ofra 2001e) Myös Miamin entinen pormestari Maurice Ferre sanoo Frontlinen haastattelussa uskovansa, että kuubalaispakolaisten erilainen käsitys demokratiasta johtuu siitä, etteivät vähemmistöjen oikeudet ole osa kuubalaista paradigmaa. Ferren mukaan voi olla erittäin vaikeaa ymmärtää yhdysvaltalaisen demokratiakäsitystä, ellei ole kasvanut siihen. (Bikel, Ofra 2001d) Max Castron mukaan kuubalaiset ovat tulleet Yhdysvaltoihin, jotta he voisivat elää demokratiassa, järjestäytyä poliittisesti ja puhua vapaasti. Hänen mukaansa on surullista, että vaikutusvaltaa saavutettuaan he ovatkin luoneet Miamiin tilanteen, jossa ihmiset harjoittavat itsesensuuria. Castron mukaan Eliánin tapauksessa vain niillä oli valtaa puhua mielipiteistään, jotka olivat mukana ohjelmassa Eliánin pitämiseksi Miamissa, mutta muut pysyivät enimmäkseen hiljaa. Myös Castron mielestä kuubalaispakolaisten suhtautuminen demokratiaan ja vapauteen on ristiriitainen; he kannattavat vapautta ja demokratiaa, mutta rikkovat niitä vastaan kuitenkin kommunismin vastustamisen nimissä. Castron mukaan kovan linjan pakolaisten on vaikea ymmärtää, että kaikki autoritaariseen järjestelmään viittaava on erittäin haitallista heidän tarkoituksiperilleen. Kommunismin jälkeisessä maailmassa kuubalaispakolaiset kuitenkin Max Castron mukaan näyttävät, ironista kyllä, usein

jopa autoritaarisemmilta kuin Kuuban hallinto. Kyseessä on Castron mukaan poliittisen johtajuuden epäonnistuminen, joka on tullut esille varsinkin Eliánista käydyn taistelun aikana. Toinen ironinen piirre on myös se, että kuubalaispakolaiset väittävät Castron kaatuvan painostusta ja kauppasaartoa ylläpitämällä, mutta periaatteessa myöntävät epäonnistuneensa siinä, koska heidän mielestään ainoa mahdollisuus Eliánin kunnolliseen ja demokraattiseen tulevaisuuteen löytyy Yhdysvalloista. Tässä tilanteessa Max Castron mielestä ainoa todellinen ratkaisu olisi kuubalaispakolaisten luoma ja esittämä todellinen demokraattinen vaihtoehto Kuuballe. (Bikel, Ofra 2001c)

4.2.2 Kultaisia maahanmuuttajia vai Miamin mafia?

Kuubalaisia on kohdeltu Yhdysvalloissa perinteisesti hyvin verrattuna muihin maahanmuuttajiin kuten meksikolaisiin tai salvadorilaisiin. Kuuban diasporan erityinen poliittinen luonne on Maxine Molyneuxin mukaan seurausta Kuuban historiallisesta suhteesta Yhdysvaltoihin. Kuubalaiset pakolaiset pitivät Yhdysvaltoja vihollisen vihollisena ja Yhdysvallat puolestaan kohteli kuubalaisia etuoikeutettuna maahanmuuttajaryhmänä, joka oli kärsinyt kommunistisesta diktatuurista. (Molyneux, Maxine 1999, 293)

Max Castron mukaan kuubalaispakolaiset pitivät etuoikeuksiaan ansaittuina, koska he ovat mielestään poliittisia pakolaisia kun taas muut maahanmuuttajat tulevat heidän mielestään Yhdysvaltoihin taloudellisen hyvinvoinnin perässä. (Bikel, Ofra 2001c) Miamin entisen pormestarin Maurice Ferren mukaan kuubalaispakolaiset eivät itse koe saaneensa etuoikeuksia ja siksi he eivät Ferren mielestä myöskään kykene hyväksymään mitään takaiskuja. Hänen mukaansa Miamin kuubalaisyhteisön ongelmana on se, etteivät he suostu integroitumaan Yhdysvaltoihin. Ongelmat johtuvat Ferren mielestä myös siitä, etteivät Miamin kuubalaiset ole osanneet päättää, haluavatko he olla yhdysvaltalaisia vai kuubalaisia. He itse eivät näe mitään ristiriitaa siinä, että he ovat Yhdysvaltain kansalaisia samaan aikaan kun he säilyttävät vahvan identiteetin ja lojaalisuuden

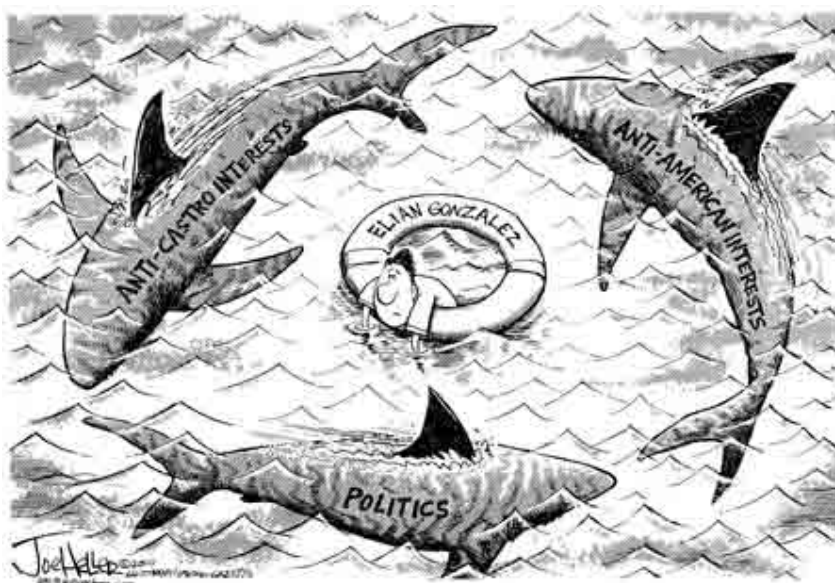
Kuubaa kohtaan. Vaikka tällä hetkellä useimmat määrittelevät itsensä ensisijaisesti kuubalaisiksi, Ferre uskoo, että 95 prosenttia heistä jäisi Yhdysvaltoihin vaikka Castro kaatuisikin. (Bikel, Ofra 2001d) Myös muiden haastateltujen kommentoissa tulee esille kuubalaisten maahanmuuttajien tekemä ero käsitteiden ”*exile*” (maanpakolainen) ja ”*immigrant*” (maahanmuuttaja) välille sekä heidän haluttomuutensa sulautua yhdysvaltalaiseen kulttuuriin. Maxine Molyneux viittaa Benedict Andersonin termiin ”*long distance citizenship*”, jolla tarkoitetaan sitä, että vaikka kuubalaiset ovat Yhdysvaltain kansalaisia, he säilyttävät vahvan identifikaation entiseen kotimaahansa ja heillä on mielestään oikeus puuttua sen asioihin ja pyrkiä esimerkiksi Castron kaatamiseen. (Molyneux, Maxine 1999, 292) Miami-Daden alueen National Association for the Advancement of Colored People –järjestön puheenjohtajan Victor Curryn mielestä haluttomuus sulautua Yhdysvaltoihin on lähinnä vanhojen Batistan kannattajien ja vallankumouksen alussa Yhdysvaltoihin paenneiden kuubalaisten ideologia. Hän uskoo samoin kuin lähes kaikki muutkin haastatellut, että vaikka Castro kaatuisi huomenna, Miamiin ei syntyisi mitään massamuuttoa takaisin Kuubaan. (Bikel, Ofra 2001g) Myöskään Lisandro Perezin mielestä kuubalaispakolaisten määritelmä itsestään poliittisina pakolaisina ei tarkoita sitä, että he todella aikoisivat muuttaa takaisin Kuubaan elämään. Heidän pyrkimyksensä on Perezin mukaan vain voittaa se hallitus, joka pakotti heidät lähtemään ja aiheutti kaiken heidän kärsimyksensä. (Bikel, Ofra 2001e) Myös Francisco Aruca viittaa Frontline-ohjelman haastattelussa tutkimuksiin, joiden mukaan vain noin 20 – 25 % Miamiin kuubalaisista muuttaisi takaisin saarelle, vaikka Castro ei olisi enää vallassa. Aruca kutsuu kovan linjan kuubalaispakolaisten asemaa Miamiin totaalisen eristäytymisen ideologiaksi tai filosofiaksi. Hänen mielestään he ovat onnistuneet luomaan Miamiin vaihtoehtoisen Kuuban, jota he tarvitsevat kukoistaakseen. Itse maltillinen Francisco Aruca kutsuu ”*evil industry*” –nimellä sitä osaa yhteisöstä, joka hänen mukaansa hallitsee ja kontrolloi sekä mediaa, rahaa että politiikkaa Miamiin. Arucan mukaan he käyttävät Kuubaa ainoastaan poliittisena teesinä hankkiakseen lisää valtaa Miamiin ja lisäksi he yrittävät estää kaiken normaalin kanssakäymisen Kuuban kanssa. Aruca itse on perustanut Marazul Tours –matkatoimiston, joka järjestää matkoja Kuubaan ja hän toimii myös Radio Progreso –radioaseman kommentaattorina. Hän kertoo yrityksensä saavan päivittäin

osakseen painostusta ja uhkailua. (Bikel, Ofra 2001h) Muiden haastateltujen näkemystä vahvistaa myös Frontline-ohjelmassa haastatellun Amerikan kuubalaisen liikemiehen Carlos Saladrigasin kommentti. Hän myöntää, että kuubalaiset nimenomaan päättivät Miamiin tullessaan olla integroitumatta amerikkalaiseen yhteiskuntaan. Kuubalaispakolaisten vetoaminen poliittiseen pakolaisuuteen kuulostaa yhä ontuvammalta kun Saladrigas kertoo, että kulttuurisen ja kielellisen identiteetin tietoisessa säilyttämisessä oli taustalla myös se, että siitä nähtiin olevan kuubalaisyhteisölle taloudellista hyötyä Yhdysvalloissa. (Bikel, Ofra 2001f)

Frontline-ohjelman haastattelujen perusteella käy ilmi, että Elián oli pitkään aikaan ensimmäinen todellinen tappio Miamin kuubalaisyhteisölle. Tätä taustaa vasten katsottuna rynnäkö Eliánin Miamin sukulaisten kotiin ja Eliánin palauttaminen ensin isälleen ja sitten Kuubaan olivat monille kuubalaisille järkytys. Maurice Ferren mukaan kuubalaisten pitkän menestyksen symboli oli CANF:in edesmennyt perustaja ja johtaja Jorge Mas Canosa. Mas Canosa oli Amerikan kuubalaisyhteisölle kansallissankari, koska hän sai niin pitkään yhteisön tavoitteet läpi Yhdysvaltain hallituksessa. (Bikel, Ofra 2001d) Kovan linjan kuubalaispakolaisten vaikutusvalta Washingtonissa on viime vuosina vähentynyt, eikä vähiten Jorge Mas Canosan kuoleman johdosta. Myös yhteisön sisäinen yhtenäisyys on alkanut rakoilla ja varsinkaan nuorilla Yhdysvalloissa syntyneillä Amerikan kuubalaisilla ei ole samanlaista intohimoa vastustaa Castroa kuin niillä, jotka tulivat Yhdysvaltoihin maanpakolaisina 1960-luvun alussa. Koko sirkuksen Eliánin ympärillä Etelä-Floridassa voidaan hyvin katsoa olleen Castroa vastustavien ryhmien viimeinen yritys tehostaa poliittista vaikutustaan sekä omaan yhteisöönsä että Washingtoniin. (Lobe, Jim 2000a) Damian Fernandezin mukaan yhteisöltä puuttuu johtaja ja heidän imagonsa on kärsinyt pahasti. Aiemmin kuubalaisia pidettiin ”kultaisina maahanmuuttajina”, mutta Eliánin tapauksen seurauksena vain kourallinen yhteisön jäseniä on tuhonnut kaikkien Etelä-Floridan kuubalaispakolaisen maineen. (Bikel, Ofra 2001b) Lisandro Perezin mukaan Eliánin tapaus oli alusta asti selvä häviö Miamin kuubalaisille ja voitto Fidel Castrolle. Eliánin palauttaminen Kuubaan merkitsi Castrolle vallankumouksen voittoa. Jos Elián olisi jäänyt Yhdysvaltoihin, Castro olisi pitänyt sitä jälleen yhtenä osoituksena

yhdysvaltalaisen ja ”Miamin mafian” – kuten hän kutsuu kuubalaispakolaisia – epäoikeudenmukaisuudesta. (Bikel, Ofra 2001e)

4.3 MITÄ ELIÁNIN JÄLKEEN?

Joe Heller, Wisconsin -- The Green Bay Press-Gazette

Eliánin kiistassa Amerikan kuubalaisten yhteisö jakautui syvästi Eliánin Kuubaan paluun kannattajiin ja vastustajiin ja yhteisön ”virallinen linja” menetti suosiotaan. Myös yleinen mielipide Yhdysvalloissa kääntyi vahvasti kuubalaispakolaisia vastaan ja kaiken lisäksi Washington oli samoilla linjoilla Castron kanssa Eliánin suhteen. Voidaan varmasti olla montaa mieltä siitä, onko 6-vuotias kuubalainen pikkupoika todella voinut vaikuttaa Yhdysvaltain viralliseen Kuuban-politiikkaan. Monien

mielestä Elián näytti kuitenkin vähintään tasoittaneen tietä Kuuban saarron purkamiselle. Jim Lobe kirjoitti Kesäkuussa 2000 Inter Press Servicen artikkelissa, että useimpien analyytikkojen mukaan Castron vastaisen lobbausorganisaation vaikutusvalta olisi todella näyttänyt vähentyneen suurimmaksi osaksi Eliánin tapauksen johdosta. Esimerkiksi toukokuussa 2000, kun Elián oli vielä Yhdysvalloissa, mutta yleinen mielipide oli jo muuttunut kovan linjan kuubalaisten vastaiseksi, Castron –vastaiset voimat hävisivät tärkeän äänestyksen, jonka lopputuloksena oli esitys Kuuban vastaisen kauppasaarron purkamisesta ruoan ja lääkkeiden osalta. Myöhemmin Lobe kirjoittaa, että jopa oikeistolaiset republikaanitkin kääntyivät CANF:ia vastaan äänestyksessä. (Lobe, Jim 2000b & 2000c) Lokakuussa 2000 Yhdysvaltain kongressi lopulta hyväksyi osittaisen Kuuban-vastaisten pakotteiden purkamisen Bill Clintonin presidenttikauden loppumetreillä. (Pekonen, Laura 2000)

Myös lähes jokaisen Saving Elián –dokumentissa haastatellun mielestä Eliánin tapaus oli tuhoisa Amerikan kuubalaisten yhteisölle monella tasolla; erityisesti yhteisön poliittisten vaikutusmahdollisuuksien Washingtonissa uskottiin kapenevan Eliánista käydyn kiistan seurauksena. Max Castron mukaan Eliánin tapauksen politisoiminen oli kuubalaisyhteisöltä virhearviointi, joka saattoi Miamin kuubalaiset huonoon valoon muiden yhdysvaltalaisien silmissä. Se löi heihin fanaattisen ja lakeja väheksyvän ryhmän leiman. (Bikel, Ofra 2001c) Lisandro Perez sanoo, että Eliánin tapauksen tärkein seuraus on Amerikan kuubalaisten vaikutuksen ja roolin heikentyminen Yhdysvaltain Kuuban politiikan muotoilemisessa. Hänen mukaansa kuubalaispakolaiset ovat tähän asti pystyneet vaikuttamaan Yhdysvaltain Kuuban -politiikkaan niin voimakkaasti, koska juuri kukaan Yhdysvalloissa ei ole pitänyt Kuuban kysymystä kovin tärkeänä. Perez uskoo, että varmasti monet merkittävät yhdysvaltalaiset yritykset ovat kauppasaarron purkamisen kannalla, mutta se ei ole niiden asialistoilla ykkösenä. Kuubalaispakolaisille puolestaan kauppasaarto ja sen ylläpitäminen ovat etusijalla; heillä on sitä varten mm. lobbausorganisaatioita ja Amerikan kuubalaisten kongressiedustajien ryhmä. Yhdysvaltain Kuuban-politiikka ei ole myöskään vuosien saatossa juurikaan muuttunut, koska kuubalaisten toiminnalle ei ole ollut todellisia haastajia. Vielä 1990-luvun alussa Berliinin muurin murtumisen jälkeen kuubalaisten toimintamallin

uskottiin tuottavan hedelmää. Niin ei ole kuitenkaan käynyt ja Perezin mukaan yhä useammat kyseenalaistavatkin kuubalaispakolaisten vihamielisyyden ja eristyneisyyden tradition siksi, että se on vanhentunut ja ammennettu tyhjiin. Yhä useampien mielestä kuubalaispakolaisten teesit kuuluivat kylmään sotaan ja niiden pitäisi vihdoinkin muuttua. Perezin mukaan on olemassa mahdollisuus, että tulevaisuudessa Miamin kuubalaisten ei ehkä anneta sanella Yhdysvaltain Kuubanpolitiikkaa samalla tavalla kuin ennen, koska Eliánin tapaus kohdisti ihmisten huomion jälleen Kuuban tilanteeseen. (Bikel, Ofra, 2001e)

CANF:in harjoittaman politiikan vastavoimana Miamissa on esimerkiksi vuonna 1993 perustettu Comité Cubano por la Democracia (CCD), jonka tavoitteena on avata sekä Miamissa että Yhdysvaltain kongressissa poliittinen tila myös maltillisille mielipiteille. Vaikka tämä järjestö on vähemmistössä, sen edustajat uskovat, että ilmapiirin muuttuessa he saavat enemmän ääntään esille ja kovaa linjaa ajavilta loppuu vähitellen uskottavuus. (Molyneux, Maxine 1999, 302 – 303)

Eliánin jälkeinen tilanne näyttikin siltä, että kovan linjan kuubalaispakolaisten häviö saattaisi edistää maltillisten ratkaisumallien toteutumista. Esimerkiksi Elena Freyren mielestä oli vain terveellistä, että Eliánin tapauksen johdosta idea Miamin kuubalaisista etuoikeutettuna maahanmuuttajaryhmänä ei enää pätenytäkään. Freyre oli toiveikas ja uskoi, että Eliánilla voisi olla myös positiivisia seuraamuksia. Hän sanoi haastattelussa uskovansa, että Eliánista voisi tulla käännekohta Yhdysvaltain ja Kuuban välisten suhteiden historiassa, koska ensimmäisen kerran pitkästä ajasta Yhdysvaltain ja Kuuban hallitukset tekivät yhteistyötä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Bikel, Ofra 2001a) Myös Francisco Arucan mielestä todellinen Eliánin aikaansaama ihme on kovan linjan kuubalaispakolaisten vallan mureneminen Miamissa. Arucan mukaan se on hyväksi kaikille osapuolille; saarella asuville kuubalaisille, eteläfloridalaisille ja jopa Yhdysvaltain kansallisille intresseille. Yhtenä Eliánin ihmeenä Aruca pitää myös Kuuban muuttumista joustavammaksi median ja viestinnän suhteen. Muiden maltillisten Amerikan kuubalaisten muassa Arucaa haastateltiin Kuuban televisiossa Eliánin tapauksen tiimoilta. (Bikel, Ofra 2001h) Haastatelluista Carlos Saladrigas edusti mielestäni kovempaa linjaa Kuuban kysymyksessä. Saladrigasin mielestä media aiheutti vihamielisyyden Miamin kuubalaisia kohtaan antamalla heistä

yksipuolisen kuvan jyrkän oikeistolaisina ja tapauksen inhimilliselle ulottuvuudelle sokeina. Hän toteaa, että oli kuitenkin paljon Amerikan kuubalaisia, joiden mielestä Eliánin olisi kuulunut olla isänsä kanssa. Vaikka Saladrigas itse olisi toivonut Eliánin jäävän Yhdysvaltoihin, hän myöntää, että Eliánin politisoiminen oli suuri virhe kuubalaisten yhteisöltä. Yllättäen myös hän kuitenkin pitää Eliánin tapauksen vaikutuksia Yhdysvaltain kuubalaisyhteisölle erittäin positiivisina pidemmällä aikavälillä. Saladrigas on sitä mieltä, että Eliánin tapaus tulee jäämään historiankirjoihin merkittävänä käännekohtana. Elián avasi hänen mielestään Amerikan kuubalaisten silmät heidän yhteisöään kohtaan tunnetulle vihamielisyydelle ja ymmärryksen puutteelle. Tapaus on saanut Saladrigasin mukaan yhteisön myös ymmärtämään, että heidän on muutettava strategiaansa ja etsittävä uusia vaihtoehtoja taisteluunsa Kuuban vapauden ja demokratian puolesta. Yhteisön olisi Saladrigasin mielestä myös yritettävä yhteistyössä saarella asuvien kuubalaisten kanssa luoda Kuuballe uutta tulevaisuutta. Castro ideologioineen kuuluu Saladrigasin mukaan menneisyyteen ja Amerikan kuubalaisyhteisön tulisi näyttää Kuuban kansalle, millainen tulevaisuus saarella voisi olla. (Bikel, Ofra 2001f)

Yhdysvalloissa maltilliset pitävät uuden sukupolven esiin astumista yhtenä parhaimmista ja kestävimmistä tavoista saada aikaan pysyvämpi muutos Yhdysvaltain ja Kuuban välisiin suhteisiin. Lisandro Perezin kuvailee Frontline-ohjelman haastattelussa kuubalaispakolaisten niin sanottua 1½-sukupolvea, johon hän myös itse kuuluu. Tällä termillä tarkoitetaan niitä kuubalaisia, jotka tulivat Yhdysvaltoihin lapsina tai nuorina heti 1960 -luvun alussa. He eivät kuulu ensimmäiseen aikuisten sukupolveen, eivätkä toiseen sukupolveen, joka on syntynyt Yhdysvalloissa. Perezin mukaan tämän sukupolven edustajien poliittinen suhtautuminen Kuuban kysymykseen on pitkälti riippuvainen siitä, kuinka suuren osan elämästään he ovat viettäneet Miamissa. Miamissa asuneet kannattavat enimmäkseen pakolaisyhteisön kovan linjan perusideologiaa, mutta esimerkiksi muualla Yhdysvalloissa opiskelleet (kuten Perez itse) ovat oppineet ymmärtämään myös erilaisia suhtautumistapoja Kuuban kysymykseen. Lisandro Perezin mukaan myös Kuubaan matkustaminen voisi muuttaa monien Amerikan kuubalaisten mielipiteitä. Nähdessään itse todellisen Kuuban ja todelliset siellä elävät ihmiset, he saattavat ymmärtää, ettei todellisuus olekaan mustavalkoinen. (Bikel, Ofra 2001e)

Elena Freyre kertoo matkustaneensa 1998 takaisin Kuubaan lähes neljäkymmentä vuotta lähtönsä jälkeen ja käyneensä sittemmin Kuubassa kolme kertaa. Frontline-ohjelman haastattelussa Freyre kertoo, kuinka ensimmäinen matka Kuubaan avasi hänen silmänsä; maa olikin aivan erilainen, kuin hänelle oli kerrottu ja hän oli kuvitellut. Hänen mukaansa suurin osa niistä Amerikan kuubalaisista, jotka väittävät Kuuban olevan helvetti, eivät tiedä saaren nykyisestä todellisuudesta mitään, koska he eivät ole käyneet Kuubassa 40 vuoteen. Freyren mielestä he pystyvät pitämään myyttiä yllä ainoastaan toistamalla mantraansa, jonka mukaan elämä Kuubassa on sietämätöntä. (Bikel, Ofra 2001a) Eliánin tapauksen jälkeen yhteisön keskeinen myytti tavallaan hajosi, koska Eliánin Kuubaan palauttaminen merkitsi Max Castron mukaan Amerikan kuubalaisyhteisölle sitä, että heidän käsityksensä Kuubasta absoluuttisena helvettinä ei pädekään. Heidän mukaansa ketään ei lähetettäisi takaisin keskitysleirille tai orjaplantaasillekaan. (Bikel, Ofra 2001c)

Maxine Molyneuxin mukaan sukupolvierot ovat merkittäviä siinä, miten Amerikan kuubalaiset ajattelevat Kuubasta. Nuoret eivät puolusta Fidel Castroa, mutta haluavat etäisyyttä kovan linjan politiikkaan. Nuoret eivät ole ensisijaisesti maanpakolaisia vaan pikemminkin etnisen vähemmistön edustajia ja heillä on kaksoisidentiteetti. Molyneuxin viittaa Gustavo Pérez Firmatiin, joka on kirjoittanut, että Miamissa syntyneet ja kasvaneet nuoret kuubalaiset sekä säilyttävät että keksivät uudelleen kuubalaisuutensa ja Kuubansa. (Molyneux, Maxine 1999, 298) Yhdysvalloissa syntyneen nuoremman sukupolven suhde Kuubaan voi myös olla hyvinkin ristiriitainen. Lisandro Perez kertoo Frontline-ohjelman haastattelussa nuorista, Yhdysvalloissa syntyneistä Amerikan kuubalaisista oppilaistaan, joiden kuva Kuubasta on usein mytologinen. He kuulevat kotona perheiltään paikasta, joka oli ennen upea, mutta jonne ihmiset eivät enää nykyisin halua edes mennä.

Eliánin tapaus saattoi kuitenkin vaikuttaa nuoremman sukupolven ajatuksiin Kuubasta. Ainakin Yhdysvaltain kuubalaisyhteisön nuorten keskuudessa Elián näytti saaneen aikaan uutta kiinnostusta kotisaaren asioihin. Carlos Saladrigasin mukaan Yhdysvalloissa syntyneet nuoret Amerikan kuubalaiset ovat Eliánin innoittamina alkaneet etsiä keinoja olla mukana yhteisön toiminnassa. (Bikel, Ofra 2001f) Myös Kuubassa nuoret ottivat aktiivisen roolin Eliánin tapauksessa; Eliánin puolesta taistelivat sellaiset uuden sukupolven kuubalaiset, jotka eivät olleet

mukana Batistan kaatamisessa, Sikojenlahden maihinnousussa, Kuuban ohjuskriisissä tai muissa vallankumouksen historiallisissa taisteluissa. Elián sai Marta Rojasin mukaan kansan muutenkin poliittisesti yhdistymään yhä vankemmin Fidel Castron ja vallankumouksen taakse. (Rojas, Marta 2001) Tämänkaltaisen kehityksen voisi nähdä merkkinä siitä, että nuoret sekä Kuubassa että Miamissa vain ottavat mallia vanhemmiltaan ja lopulta mikään ei muutu Yhdysvaltain ja Kuuban välisissä suhteissa, vaikka sukupolvet vaihtuvatkin.

Ilmassa oli myös muita merkkejä siitä, että Kuuban ja Yhdysvaltain välisten suhteiden parantuminen Eliánin myötä olikin vain hetken huumaa. Clintonin virkakautta oli jäljellä vain vähän eikä kumpikaan uusista presidenttikandidaateista, George W. Bush tai Al Gore näyttänyt taipuvaiselta jatkamaan Clintonin viitoittamalla tiellä Kuuban kysymyksessä. Eliánin tapauksen negatiiviset vaikutukset kovan linjan Castron vastustajiin eivät välttämättä olleetkaan ihan niin negatiivisia, kuin aluksi näytti. Esimerkiksi CANF:in puheenjohtaja Joe Garcia pyrkii mielestäni vähättelemään Eliánin merkitystä sanomalla, että Elián oli vain symbolinen kysymys kun taas kuubalaisyhteisön todellisessa taistelussa on kyse 11 miljoonasta ihmisestä. Vaikka hän myöntääkin Saving Elián -dokumentissa, että CANF ja kuubalaisyhteisö hävisivät taistelun Eliánista, Garcian mukaan CANF on Eliánin tapauksen jälkeen vahvempi kuin ennen sitä ja ehkä vahvempi kuin koskaan. Sen jäsenmäärä on Garcian mukaan kasvussa ja hänen mielestään CANF ja koko yhteisö on parempi kuin ennen, koska nyt he tietävät täsmälleen, ketkä ovat heidän ystäviään ja ketkä vihollisiaan. (Bikel, Ofra 2001i) Garcian kommentit olisi helppo nähdä vain CANF:in maineen pönkittämisenä ja kovan linjan kuubalaisten heikentyneen aseman peittelynä. Kuitenkin myös osa maltillisista ja CANF:in toimintaa kritisoivista haastatelluista oli taipuvaisia myöntämään, että Eliánin tapauksesta on saattanut olla myös hyötyä kovan linjan Castron vastustajille. Max Castron mielestä kovan linjan kuubalaispakolaisten häviö Eliánin tapauksessa on jossain määrin eristänyt heidät muista yhteisöistä Miamissa ja Yhdysvalloissa. Siitä huolimatta heillä hänen mielestään on tallella kykynsä vaikeuttaa Yhdysvaltain ja Kuuban välisten ongelmien rationaalista ratkaisemista. Myös Lisandro Perezin mukaan ihmiset mobilisoituivat niin vahvasti tämän draaman ympärille, että Elián on saattanut myös vahvistaa kovan linjan kannattajia. (Bikel, Ofra 2001c & 2001e)

Joidenkin väitteiden mukaan myös George W. Bushin voitto olisi ollut nimenomaan seurausta Elián -kiistasta, koska Floridan osavaltion äänien – ja varsinkin Floridan laajan kuubalaisyhteisön äänien – katsottiin ääntenlaskusotkujen jälkeen lopulta ratkaiseen vuoden 2000 Yhdysvaltain presidentinvaalit. Nämä väitteet perustuvat pitkälti siihen, että kommunisminvastaisuuden katsotaan yhdistävän Amerikan kuubalaisia ja Yhdysvaltain republikaanista puoluetta.

5 LOPUKSI

Kuubalaisten Miamin diasporalla on tiettyjä piirteitä, jotka selittävät sen menestystä poliittisena lobbausryhmänä ja sen kovan linjan politiikkaa. Ensinnäkin suurin osa koko diasporasta asuu Miamin metropolialueella, kuten myös suurin osa niistä Kuubassa syntyneistä pakolaisista, joilla on terävimmät muistot taakse jättämästään elämästä saarella. Kuubalaisten keskittyminen Miamiin ja heidän kotisaarensa läheisyys ovat muokanneet kuubalaisesta diasporasta epätavallisen yhtenäisen ja poliittisesti merkittävän. Taloudellinen menestys ja poliittinen oikeistolaisuus myös erottavat kuubalaiset muista latinoista Yhdysvalloissa.

Miamin kuubalaiset käyttävät poliittisissa pyrkimyksissään hyväkseen erityistä siirtolaisasemaansa sekä tiukasti säilyttämäänsä kuubalaista kansallista perintöä ja identiteettiä. Voimakkaan pakolaisyhteisön voi tavallaan katsoa myös täyttävän kotimaan jättämisestä aiheutuneen tyhjiön. Tiivis kuubalaisyhteisö reprodusoidaan päivittäin espanjankielisen median ja jaetun diskurssin kautta. Miamiin on mielestäni syntynyt Avtar Brahmin kuvailema diaspora space. Sen muotoutumisessa on ollut keskeistä se tapa, jolla Yhdysvaltoihin muuttaneet kuubalaiset itse mobilisoivat kollektiivisia resurssejaan ja identiteettejään. He ovat ottaneet diasporan resurssit käyttöönsä tiettyjä tavoitteita saavuttaakseen. Niin he tekivät mielestäni myös Elián Gonzalezin tapauksessa. Miamin kuubalaiset käänsivät kotimaan menetyksensä metaforan kielelle ja Eliánista tuli Miamin kuubalaisille 40-vuotisen, kiivaan, Kuubasta käydyn taistelun metafora. Yhdysvaltain kuubalaisyhteisö taisteli Eliánin pitämiseksi Yhdysvalloissa, mutta taustalla oli myös kamppailu oman yhteisön vaikutusvallan ja sisäisen yhtenäisyyden ylläpitämisestä sekä Fidel Castron kommunistisen hallinnon kaatamisesta. Yhtenä yhteisön keskeisenä pyrkimyksenä on myös Kuuban johtaminen uuteen, demokraattiseen

tulevaisuuteen. Monet Miamissa halusivatkin uskoa Eliánin yliluonnollisesti pelastuneen sitä varten, että hän toteuttaisi unelman vapauttaa Kuuba Castron 40 vuotta kestäneestä otteesta. Eliánin tapauksessa oli mielestäni Dorinne Kondoa mukaillen kysymys eräänlaisesta kodin performatiivisesta ja narratiivisesta luomisesta, kun Miamin kuubalaiset kertoivat ihmetarinoita Eliánin pelastumisesta ja Kuuban pelastumisesta hänen avullaan. Koko Eliánin tapaushan oli lopulta kuin näytelmä kaikkine käänteineen.

Eliánin tapaus voidaan ymmärtää myös Damian Fernandezin sanoin intohimon politiikkana, joka kumpuaa syvältä kuubalaisyhteisön kulttuurisesta ja psykologisesta sisäisestä maailmasta. Diasporiset identiteetit kumpuavat arkielämän kokemuksista. Niissä punoutuvat yhteen niin historia, nykyisyys kuin tulevaisuuden mahdollisuudetkin. Miamin kuubalaisten diasporinen identiteetti on omaksunut tiettyjä muotoja suhteessa sen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Kuubalaisten pitkän maastamuuton historian ja siihen liittyvän kollektiivisen muistin kautta ovat mielestäni muotoutuneet myös heidän nykyiset strategiansa Castron kaatamiseksi. Tärkeimpiä konteksteja Yhdysvaltain kuubalaisten identiteetissä ovat toisaalta Castroa edeltänyt Kuuba ja toisaalta heidän visionsa tulevaisuuden Kuubasta. Eliánista käytyyn taisteluunkin liittyi niin vahva tunteellinen intensiteetti, koska kyseessä oli Kuuban kansakunnan tulevaisuus.

Julkisuudessa Miamin kuubalaiset esitetään useimmiten varsin yksimielisenä ja jyrkkänä Castroa vastustavana joukkona, mutta eri aikoina ja eri syistä Yhdysvaltoihin muuttanut kuubalaisyhteisö ei lopulta ole kulttuurisesti tai poliittisesti lainkaan niin yhtenäinen. Aineistoni kautta esille tulivat hyvinkin erilaiset suhtautumistavat Elián Gonzalezin tapaukseen ja samalla Kuuban tilanteeseen. Saving Elián –dokumentin haastatteluista kävi ilmi, että maltilliset mielipiteet jäävät usein esittämättä, koska Miamissa vallitsevassa jyrkän Castron–vastaisessa ilmapiirissä dialogin tai kauppasaarron purkamisen kannattajia uhataan jopa hengenvaaralla. Tällaisen suvaitsevaisuuden puutteen tuskin voi odottaa luovan ilmapiiriä otollisemmaksi kuubalaisväestön yhdistymiselle. Kuubalaisyhteisössä näyttäisi kuitenkin pitkään kyteneen erilaisia ja erisuuntaisia kysymyksiä, tunteuksia ja asenteita, jotka Elián Gonzalezista käyty kiista mielestäni paljasti ja nosti pintaan. Eliánin tapaus myös avasi uudella tavalla julkisen keskustelun Kuuban

ja Yhdysvaltain suhteita hiertävistä ongelmista. Kiista jakoi Miamin kuubalaisyhteisön sisäisesti Eliánin Kuubaan paluun kannattajiin ja vastustajiin ja ainakin aluksi yhteisön ”virallinen”, Castroa jyrkästi vastustava linja menetti suosiotaan. Myös yhteisön poliittinen vaikutusvalta Washingtonissa näytti kaventuneen ja kauppasaartoa saatiin hieman lievennettyä vuonna 2000.

Nyt yli kolme vuotta Eliánin kiistan ratkaisun jälkeen Kuuban kysymyksen tulevaisuus näyttää varsin erilaiselta. Näin jälkeenpäin tarkasteltuna maltillisten toiveet Kuuban ja Yhdysvaltain välisten suhteiden normalisoitumisesta näyttävät valuneen hukkaan, oli se sitten Eliánin vaikutusta tai ei. Viimeisin silmiini sattunut Kuuban kauppasaartoa koskeva uutinen kertoo, että Yhdysvaltain presidentti George W. Bush julistaa pyrkivänsä heikentämään Fidel Castron valtaa kiristämällä matkustusrajoituksia Kuubaan ja helpottamalla toisinajattelijoiden pakenemista maasta. (Helsingin Sanomat 11.10.2003) Neuvostoliiton entinen presidentti Mihail Gorbatshov kommentoi Bushin suunnitelmia tuoreeltaan ja vaatii häntä ”repimään alas sarron muurin” aivan kuten Ronald Reagan aikoinaan vaati Gorbatshovia tekemään Berliinin muurille. Gorbatshov peräänkuuluttaa Kuuban kohdalla myös muihin kommunistimaihin sovellettua ns. rakentavan sitoumuksen politiikkaa. Sen mukaan Yhdysvaltojen olisi ensi töikseen liberalisoitava Kuuban-politiikkansa ja molempien maiden johtajien tulisi sitoutua rehelliseen vuoropuheluun maiden välisten suhteiden normalisoimiseksi. (Gorbatshov, Mihail 2003)

Jo ennen 1950-luvun vallankumousta kuubalaisille oli muotoutunut tietty kansallinen identiteetti, jonka perintöä vallankumous pyrki kunnioittamaan esimerkiksi säilyttämällä maan lipun, kansallislaulun ja kansallissankarit. Myös diasporassa elävä kuubalaisyhteisö on halunnut säilyttää juuri samat kansalliset symbolit ja merkitykset. Floridansalmen eri puolilta löytyisi siis periaatteessa yhteistä pohjaa, jolle rakentaa sopuisampaa tulevaisuutta. Kansallisen identiteetin vaalimisessa ja nostalgian korostamisessa Miamin kuubalaiset ovatkin onnistuneet, mutta nähtäväksi sen sijaan jää, löytyykö Yhdysvalloilta ja diasporassa elävältä, vaikutusvaltaiselta kuubalaisyhteisöltä tahtoa ja kykyä synnyttää sellaisia elinkelpoisia poliittisia vaihtoehtoja, jotka hyväksyttäisiin myös Kuubassa.

LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus:

Anderson, Benedict (1991): *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso. London & New York.

Billig, Michael (1995): *Banal Nationalism*. SAGE Publications. London, Thousand Oaks & New Delhi.

Brah, Avtar (1996): *Cartographies of Diaspora: Contesting Identities*. Routledge. London & New York.

Coerver, Don M. & Hall, Linda B (1999): *Tangled Destinies. Latin America and the United States*. The University of New Mexico Press. Albuquerque.

Cordovi, Juan Triana (1999): *Cuba's Economic Transformation and Conflict with the United States*, 247 – 266. Teoksessa: Bulmer-Thomas, Victor & Dunkerley, James (eds.): *The United States and Latin America: The New Agenda*. Institute of Latin American Studies, University of London & David Rockefeller Center for Latin American Studies, Harvard University. Harvard University Press. London & Cambridge.

Fagen, Richard R, Brody, Richard A. & O'Leary, Thomas J. (1968): *Cubans in Exile. Disaffection and the Revolution*. Stanford University Press. Stanford, California.

Kondo, Dorinne (1996): *The Narrative Production of "Home," Community and Political Identity in Asian American Theater*, 97 – 117. Teoksessa: Lavie, Smadar & Swedenburg, Ted (eds.): *Displacement, Diaspora, and Geographies of Identity*. Duke University Press. Durham & London.

Lavie, Smadar & Swedenburg, Ted (1996): *Introduction: Displacement, Diaspora, and Geographies of Identity*, 1 – 25. Teoksessa: Lavie, Smadar & Swedenburg, Ted (eds.): *Displacement, Diaspora, and Geographies of Identity*. Duke University Press. Durham & London.

Mar, Phillip (1998): *Just the Place is Different: Comparisons of Place and Settlement Practices of some Hong Kong Migrants in Sydney*, 58 – 73. *The Australian Journal of Anthropology* 1998 9:1, Erikoisnumero: *Diaspora, Identity and Cultural Politics*.

Molyneux, Maxine (1999): The Politics of the Cuban Diaspora in the United States, 287 – 306. Teoksessa: Bulmer-Thomas, Victor & Dunkerley, James (eds.): The United States and Latin America: The New Agenda. Institute of Latin American Studies, University of London & David Rockefeller Center for Latin American Studies, Harvard University. Harvard University Press. London & Cambridge.

Pérez, Louis A Jr. (1999): On Becoming Cuban: Identity, Nationality, and Culture. The University of North Carolina Press. Chapel Hill & London.

Shain, Yossi (1999): Marketing the American Creed Abroad. Diasporas in the U.S. and Their Homelands. Cambridge University Press. Cambridge, New York & Melbourne.

Siltala, Aleksi (2000): Toinen Kuuba - Miamin kuubalaisyhteisön synty ja kansallinen projekti, 10 – 31. Teoksessa: Pernaa, Ville (toim.): Ajankohta. Poliittisen historian vuosikirja 2000. Åbo Akademis tryckeri. Turku.

Simons, Geoff (1996): Cuba: From Conquistador to Castro. Macmillan Press Ltd. Houndmills, Basingstoke, Hampshire & London.

Smith, Wayne S. (1984): U.S.-Cuba Relations: Twenty-Five Years of Hostility. Teoksessa: Halebsky, Sandor & Kirk, John M. (eds.): Cuba: Twenty-Five Years of Revolution, 1959 to 1984. Praeger Publishers. New York.

Suro, Roberto (1998): Strangers Among Us: How Latino Immigration is Transforming America. Alfred A. Knopf, Inc. New York.

Thomas, Mandy: Introduction, 1 – 10. The Australian Journal of Anthropology 1998 9:1, Erikoinumero: Diaspora, Identity and Cultural Politics.

Williams, Eric (1970): From Columbus to Castro: The History of the Caribbean 1492 - 1969. André Deutsch Limited.

Tutkimusaineisto:

Acosta, Dalia (1999): Thousands March for Shipwrecked Boy's Return. Inter Press Service News Agency. 10.12.1999. [9.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/D6259FC5F67FD06D80256A070...>>

Acosta, Dalia (2000): "The Last One Out Turns Off The Morro!" Inter Press Service News Agency. 22.2.2000. [10.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/1EAF829DA83DDA880256A070...>>

Bikel, Ofra (2001a): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Elena Freyre.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/elian/interviews/freyre>>

Bikel, Ofra (2001b): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Damian Fernandez.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/elian/interviews/fernandez>>

Bikel, Ofra (2001c): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Max Castro.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/elian/interviews/castro>>

Bikel, Ofra (2001d): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Maurice Ferre.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/elian/interviews/ferre>>

Bikel, Ofra (2001e): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Lisandro Perez.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/elian/interviews/perez>>

Bikel, Ofra (2001f): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Carlos Saladrigas.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wbgh/pages/frontline/shows/elian/interviews/saladrigas>>

Bikel, Ofra (2001g): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Victor Curry.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wbgh/pages/frontline/shows/elian/interviews/curry>>

Bikel, Ofra (2001h): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Francisco Aruca.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wbgh/pages/frontline/shows/elian/interviews/aruca>>

Bikel, Ofra (2001i): Frontline Program: Saving Elián. Interview: Joe Garcia.
[3.4.2002]
<URL:<http://www.pbs.org/wbgh/pages/frontline/shows/elian/interviews/garcia>>

Gorbatshev, Mihail (2003): "Kuuban muuri" revittävä alas. Helsingin Sanomat.
Vieraskynä. 19.10.2003.

Grogg, Patricia (1999): Fate of Shipwrecked Boy Strains Relations. Inter Press
Service News Agency. 30.11.1999. [9.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/A0850ED6661B34A180256A070...>>

Helsingin Sanomat (2003): Bush kiristi Kuuban saartoa. 11.10.2003.

Lane, Charles (2000): And a Child Shall Lead Them. New Republic, 01/24/2000, Vol. 222 Issue 4, 26 – 29.

Lobe, Jim (2000a): Elián – Symbol, Saviour, and Six Years Old. Inter Press Service News Agency. 1.2.2000. [9.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/E8CFFAE45C87F9F280256A070...>>

Lobe, Jim (2000b): Court Rules Elián Belongs With Father. Inter Press Service News Agency. 1.6.2000. [11.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/B40F29B4E30786C580256A07005...>>

Lobe, Jim (2000c): Supreme Court Decision Ends US Sojourn of Shipwrecked Boy. Inter Press Service News Agency. 28.6.2000. [11.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/FD02C7230D4A36A580256A0700...>>

Pekonen, Laura (2000): USA helpotti osittain Kuuban taloussaartoa. Helsingin Sanomat. 12.10.2000.

Rojas, Marta (2001): Elián: One Year Since His Return to the Island. Cuba Update. Syyskuu 2001. [19.8.2003]
<URL:http://www.cubaupdate.org/cu_04.htm>

Shapiro, Bruce (2000): The Cuba Lobby Kid. Nation, 02/28/2000, Vol. 270 Issue 8, 5 – 6.

Smikle, Patrick (1999): International Custody Battle Looming Over Cuban Refugee Child. Inter Press Service News Agency. 1.12.1999. [9.10.2002]
<URL:<http://194.183.22.100/ips/eng.nsf/vwWebMainView/FC972FBD6DB7C45C80256A07...>>

Muut:

Heller, Joe (2000): Piiros lehdessä: The Green Bay Press-Gazette. [11.6.2002]
<URL:<http://cagle.slate.msn.com/news/elian/el10.asp>>

Manic Street Preachers (2001): Baby Elián. Albumilla: Manic Street Preachers: Know Your Enemy. Sony Music Entertainment (UK) Ltd.

Markstein, Gary (2000): Piiros lehdessä: The Milwaukee Journal-Sentinel. [11.6.2002]
<URL:<http://cagle.slate.msn.com/news/elian/el37.asp>>

